

MİLLET MECLİSİ

TUTANAK DERGİSİ

Yüz onikinci Birleşim

10 . 7 . 1963 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	370	4. — Sayın üyelerden bâzılarına izin verilmesi hakkında Başkanlık Divanı tezkeresi (3/659)	372:373
2. — Gelen kâğıtlar	370:371	5. — Bir toplantı yılında iki aydan fazla izin alan Gümüşane Milletvekili Halis Bayramoğlu'na ödeneğinin verilebilmesi hakkında Başkanlık Divanı tezkeresi (3/658)	373
3. — Yoklama	371	5. — Görüşülen işler	374
4. — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları	371	1. — İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkında kanun tasarısı ve C. Senatosu Adana Üyesi Mehmet Ünalı ve Diyarbakır Milletvekili Alp Doğan Şen'in 3460 sayılı Kanunun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair ve 23 sayılı Kanunun kaldırılması hakkında kanun teklifleri ve Geçici Komisyon raporu (1/317, 2/198, 2/183) (S. Sayısı: 303)	374
1. — Manisa Milletvekili Süleyman Çağlar, bağların semavî âfetler ve nebatî hastalıklardan yarı yarıya düşen rekolte zararını karşılamak üzere müstahsilla âcil kredi yardımı yapılmasını temenni demeci	371:372	2. — Devlet Yatırım Bankası hakkında kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu (1/308 (S. Sayısı: 304)	374:417
2. — Gündemin birinci görüşülmesi yapılacak işler bölümünde bulunan «Karasuları Kanunu tasarısının» Dışişleri Komisyonuna verilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (1/206, 3/654)	372.		
3. — Gündemin birinci görüşülmesi yapılacak işler bölümünde bulunan «Karasuları Kanunu tasarısının» İçişleri Komisyonuna verilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (1/206, 3/655)	372		

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinolu, Eskişehir ili sınırları içinde yağmur ve dolunun meydana getirdiği büyük hasar hakkında bilgi vererek Hükümetin âcil yardım yapması dileğinde bulundu.

Vazife ile yurt dışına giden Devlet Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu'na, dönüşüne kadar, Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş'ın vekillik edeceğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi okundu, bilgi edinildi.

Idarei Umumiyei Vilâyat Kanununda değişiklikler yapılmasına ve ilgili bâzi kanunların kaldırılmasına dair kanun tasarısı komisyondan gelen maddeleriyle son maddeleri de görüşülerek kabul edildi.

1963 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki 280 ve 339 sıra sayılı kanun tasarılarının kanunluğu kabul edildi.

Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Mehmet Ünalı'nın, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti

Emekli Sandığı Kanununun geçici 84 ncü maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ile Plân Komisyonu raporu okundu. Rapor oya sunularak teklif kanunlaştı.

1111 sayılı Askerlik Kanununa 2 geçici madde eklenmesine dair kanun tasarısı kabul olundu.

İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkındaki kanun tasarısı ile,

Devlet Yatırım Bankası hakkındaki kanun tasarısının tümü üzerinde bir süre görüşüldü.

10 . 7 . 1963 Çarşamba günü saat 14 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Konya
Nurettin Ok	Vefa Tanır

Kâtip
Balıkesir
Mithat Şükrü Çavdaroğlu

2. — GELEN KÂĞITLAR

Tasarılar

1. — Karayolları Genel Müdürlüğü 1963 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı (1/495) (Karma Bütçe Komisyonuna)

2. — 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Maliye Bakanlığı kısmında ve 2996 sayılı Maliye Bakanlığı Kuruluş ve görevleri hakkındaki Kanunda değişiklik yapılmasına ve bu kanuna bâzi maddeler eklenmesine dair kanun tasarısı (1/496) (Maliye ve Plân komisyonlarına)

3. — 1963 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A/1) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı (1/497) (Karma Bütçe Komisyonuna)

4. — 1963 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı (1/498) (Karma Bütçe Komisyonuna)

Raporlar

5. — Tunus'un Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına geçici kabulüne mütaallik Beyannamenin onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanun tasarısı ve Dışişleri, Gümrük ve

Tekel, Ticaret ve Plân komisyonları raporları (1/96) (Gündeme) (S. Sayısı : 332)

6. — Arjantin'in Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına geçici kabulüne mütaallik beyannamenin onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanun tasarısı ve Dışişleri, Gümrük ve Tekel, Ticaret ve Plân komisyonları raporları (1/97) (Gündeme) (S. Sayısı : 333)

7. — Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması Âkid Tarafları ile Polonya Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki münasebetlerle ilgili beyannamenin onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanun tasarısı ve Dışişleri, Gümrük ve Tekel, Ticaret ve Plân komisyonları raporları (1/98) (Gündeme) (S. Sayısı : 334)

8. — Teşhis ve tedavi maksadiyle sağlık kurumlarına ariyeten ve meccanen tahsis edilecek tıbbi-cerrahi ve lâboratuvar malzemesinin Gümrük Resminden muafien muvakkat ithaline dair Andlaşmanın uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri, Sağlık ve Sosyal Yardım, Gümrük ve Tekel ve Plân komisyonları raporları (1/279) (Gündeme) (S. Sayısı : 335)

9. — «Barış Gönüllüleri» adlı Amerikan Te-

sekkültünden faydalanma hususunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati olunan mektupların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı ve Dışişleri ve Plân komisyonları raporları (1/428) (Gündeme) (S. Sayısı : 336)

10. — İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca, Aydın Milletvekili Orhan Apaydın, Sivas Milletvekili Cevad Odyakmaz ve Sivas Milletvekili Güner Sarısözen'in, Türkiye Büyük Millet Meclisinin dış münasebetlerinin düzenlenmesi hakkında kanun teklifi (M. Meclisi 2/270, C. Senatosu : 2/47) (M. Meclisi S. Sayısı : 313 ve 313 e

ek, C. Senatosu S. Sayısı : 170) (Anayasa ve Dışişleri komisyonlarından seçilen 6 şar üyeden kurulan Geçici Komisyona)

11. — Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması hakkında kanun tasarısı ile Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Sami Küçük ve 12 arkadaşının, Türkiye İlmî ve Teknik Araştırma Konseyi kanunu teklifine dair Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişiklikler hakkında Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Geçici Komisyon raporu. (M. Meclisi 1/219 ; 2/220, C. Senatosu 1/213) (Gündeme) (M. Meclisi S. Sayısı : 41 e ek, C. Senatosu S. Sayısı : 169)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 14,00

BAŞKAN — Başkanvekili Nurettin Ok

KATIPLER — Mithat Şükrü Çavdaroğlu (Balıkesir), Vefa Tanır (Konya)

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacak.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yeter çoğunluğumuz vardır.
Müzakerelere başlıyoruz.

4. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI:

1. — *Manisa Milletvekili Süleyman Çağlar, bağların semavî âfetler ve marazi hastalıklardan yarı yarıya düşen rekolte zararını karşılamak üzere müstahsıla âcil kredi yardımı yapılmasını temenni demeci.*

BAŞKAN — Sayın Süleyman Çağlar, bağların semavî âfet ve marazi hastalıklar sebebiyle uğradığı zarar hakkında gündem dışı söz istiyorsunuz. Çok kısa olmak üzere buyurun.

SÜLEYMAN ÇAĞLAR (Manisa) — Muhterem arkadaşlar, Türkiyemizin ihraç ürünlerinden biri de malûmunuz olduğu gibi, çekirdeksiz kuru üzumdür. Bu mahsulün normal yıllarda 100 ilâ 110 milyon kilo rekoltesi vardır. İs-

tihsal edilmiş olan mahsul ihraç edilmek suretiyle, memleket yılda vasati olarak 200 milyon lira, yani 20-22 milyon dolâr gelir sağlamaktadır.

Gerek müstahsıl ve gerekse millî gelir yönünden iktisadî fonksiyonu aşikâr olan Ege'nin ve bilhassa Manisa Vilâyetinin iktisadî ve içtimai hayatında büyük rolü olan bu ürünümüzdür. Maalesef, 1963 mahsulü, semavî âfet ve marazi hastalıklar sebebiyle rekolte 40 ilâ 45 tona düşmüş bulunmaktadır.

Yani, normal rekoltenin % 57 sini kaybetmiş bulunuyoruz. Bu zayıat müstahsıla 100 ilâ 110 milyon liraya, millî gelirimize 12 ilâ 13 milyon dolâra malolmuştur. Bu ifadenin teyidini

İzmir Borsası, Bölge Ticaret Müdürlüğü, Bornova Bağıcılık İstasyonunun ve idari makamların tanzim ettiği raporlarda bulmak mümkündür.

Bu raporlara göre :

Alaşehir ve Sarıgöl kazalarında	% 70
Salihli, Turgutlu'da	% 40
Manisa merkez kazası ve Saruhanlıda	% 60
İzmir, Kemalpaşa ve Menemen'de	% 40
Akhisar - Kırkağaç'da	% 25
Tepeköy'de	% 30

Olarak tesbit olunmuştur.

Muhterem arkadaşlar; bağıcı müstahsılın mâruz kaldığı zararın bilânçosunu huzurunuzda sermiş bulunuyorum. Mânevi çöküntünün takdirini Yüce Meclise bırakmak gerekir. Bu durum muvacehesinde, Hükümetin müşvik ve himayekâr elinin uzatılması iktiza etmektedir. İlk tedbir olarak, müstahsılın gerek Ziraat Bankasında ve gerekse Kredi kooperatiflerindeki borçlarının iki müsavi taksitte ve 1964 yılında başlamak üzere tecil edilmesi, ayrıca almakta oldukları işletme kredisinin aynen devam etmesi istikametinde olmalıdır. Durumu Hükümetin ittilâma arz eder, âcil tedbirler almasını rica eder, hepinizi hürmetle selâmlarım.

2. — Gündemin birinci görüşülmesi yapılacak işler bölümünde bulunan «Karasuları Kanunu tasarısının» Dışişleri Komisyonuna verilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (1/206, 3/654)

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Bugünkü gündemin, «birinci görüşülmesi yapılacak işler» bölümünün 4 neü sırasındaki, «Karasuları Kanunu tasarısı»nın, bir kere daha Komisyonumuzda tetkikine zaruret duyulduğundan mevzu bahis tasarının, Komisyonumuza verilmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Millet Meclisi
Dışişleri Komisyonu Başkanı
Yerine sözeü
İstanbul
Cihad Baban

BAŞKAN — Önergeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiş ve Komisyonuna, verilmiştir.

3. — Gündemin birinci görüşülmesi yapılacak işler bölümünde bulunan «Karasuları Kanunu tasarısının» İçişleri Komisyonuna verilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (1/206, 3/655)

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Bugünkü gündemin, «Birinci görüşülmesi yapılacak işler» bölümünün 4 neü sırasındaki (Karasuları Kanunu tasarısının), bir kere daha Komisyonumuzda tetkikine zaruret duyulduğundan mevzu bahis tasarının Komisyonumuza verilmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Millet Meclisi
İçişleri Komisyonu Başkanı
Kırklareli
M. Alâeddin Eris

BAŞKAN — Önergeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir. Komisyonuna verilmiştir.

4. — Sayın üyelerden bâzularına, izin verilmesi hakkında Başkanlık Divanı tezkeresi (3/659)

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum.

Genel Kurula

Aşağıda adları yazılı Sayın Milletvekillerinin hizalarında gösterilen müddetlerle izinleri Başkanlık Divanının 9 . 7 . 1963 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet yüce tasviplerine arz olunur.

Millet Meclisi Başkanı
Fuad Sirmen

Antalya Milletvekili Nihat Su 12 gün, mazeretine binaen 8 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

Aydın Milletvekili Nedim Müren 10 gün hastalığına binaen 9 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

Gaziantep Milletvekili Hüseyin İnceoğlu 15 gün, mazeretine binaen 16 . 6 . 1963 tarihinden itibaren,

Gümüşane Milletvekili Halis Bayramoğlu 15 gün, hastalığına binaen 2 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

Kars Milletvekili Sırrı Ökten 10 gün, hastalığına binaen 2 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

Kayseri Milletvekili Vedat Âli Özkan 10 gün, hastalığına binaen 6 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

Malatya Milletvekili Ahmet Fırat 15 gün, hastalığına binaen 1 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

Samsun Milletvekili Osman Şahinoğlu 20 gün, hastalığına binaen 24 . 6 . 1963 tarihinden itibaren,

Tokat Milletvekili Zeyyat Kocamemi 21 gün, mazeretine binaen 3 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

Tokat Milletvekili Ali Rıza Ulusoy 1 ay, hastalığına binaen 21 . 6 . 1963 tarihinden itibaren,

Urfa Milletvekili Osman Ağan 15 gün, hastalığına binaen 4 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Ayrı ayrı okutup, oyunuz a sunacağım.

Antalya Milletvekili Nihat Su 12 gün, mazeretine binaen 8 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Aydın Milletvekili Nedim Müren 10 gün hastalığına binaen 9 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gaziantep Milletvekili Hüseyin İnceoğlu 15 gün, mazeretine binaen 16 . 6 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gümüşane Milletvekili Halis Bayramoğlu 15 gün, hastalığına binaen 2 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kars Milletvekili Sırrı Öktem 10 gün, hastalığına binaen 2 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kayseri Milletvekili Vedat Âli Özkan 10 gün, hastalığına binaen 6 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Malatya Milletvekili Ahmet Fırat 15 gün, hastalığına binaen 1 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Samsun Milletvekili Osman Şahinoğlu 20 gün, hastalığına binaen 24 . 6 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tokat Milletvekili Zeyyat Kocamemi 21 gün, mazeretine binaen 3 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tokat Milletvekili Ali Rıza Ulusoy 1 ay, hastalığına binaen 21 . 6 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Urfa Milletvekili Osman Ağan 15 gün, hastalığına binaen 4 . 7 . 1963 tarihinden itibaren,

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5. — *Bir toplantı yılında iki aydan fazla izin alan Gümüşane Milletvekili Halis Bayramoğlu'na ödeneğin verilebilmesi hakkında Başkanlık Divanı tezkeresi (3/658).*

BAŞKAN — Başkanlık Divanı tezkeresini okutuyorum.

Genel Kurula

Bu toplantı yılında, iki aydan fazla izin alan Gümüşane Milletvekili Halis Bayramoğlu'na ödeneğinin verilebilmesi, İçtüzüğün 197 nci maddesi gereğince, Genel Kurulun kararına bağlı olduğundan keyfiyet yüce tasviplerine arz olunur.

Millet Meclisi Başkanı
Fuad Sirmen

BAŞKAN — Oyunuz a sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Sayın Halis Bayramoğlu'nun ödeneği verilecektir.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkında kanun tasarısı ve C. Senatosu Adana Üyesi Mehmet Ünalı ve Diyarbakır Milletvekili Alp Doğan Şen'in 3460 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair ve 23 sayılı Kanunun kaldırılması hakkında kanun teklifleri ve Geçici Komisyon raporu (1/317, 2/198, 2/183) (S. Sayısı : 303) (1)*

2. — *Devlet Yatırım Bankası hakkında kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu (1/308) (S. Sayısı : 304) (2)*

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, bir önceki Birleşimde, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkındaki kanun tasarısının müzakeresine başlamış bulunmaktayız. Şimdi devam ediyoruz.

Devlet Yatırım Bankası hakkındaki kanun tasarısının tümü üzerinde C. H. P. Millet Meclisi Grubu adına Sayın Fennî İslimyeli, buyurun.

C. H. P. GRUPU ADINA FENNİ İSLİM-YELİ (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlarım, birlikte müzakeresine başlanılan İktisadi Devlet Teşekkülleri ve İştirakleri hakkındaki kanun tasarısı üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu adına Coşkun Kırcı tarafından görüşlerimiz izah edilmiş bulunuyor. Ben de munhasıran Devlet Yatırım Bankası üzerindeki görüşlerimizi arz ve izaha çalışacağım.

Plân hedeflerinin gerçekleştirilmesinde başarıya ulaşabilmek için plânın derpiş ettiği müesseselerin biran evvel kurulmasına lüzum olduğu aşikârdır. Bu bakımdan, tetkikine başlanmak üzere bulunulan «Devlet Yatırım Bankası» kanun tasarısını B. M. Meclisine sunan Hükûmete ve aynı zamanda ihtiyaca uygun bir tasarımı, ciddî ve semereli bir mesaiyle huzurunuzda getiren Geçici Komisyonun sayın üyelerine teşekkürlerimizi sunarız.

Değerli üyeler;

İktisadi Devlet Teşekküllerinin hukuki, idari ve malî bünyelerinin, plânlı ekonominin gerektirdiği şartlara intibakına ve bünyelerinde ya-

pılması gerekli ıslahatın tesbitine mütedair çalışmalar, son olarak 154 sayılı Kanun hükümlerinin yürürlüğe girdiği 13 Aralık 1946 tarihinde başlamıştı.

Filhakika, İktisadi Devlet Teşekküllerinin kuruluşundan bu yana, bu teşekküllerin malî ve idari bünyeleri ile işletmelerindeki iktisadilik, kamu katında daima tenkit ve münakaşa konusu olmuştur. Son defa 154 sayılı Kanun gereğince yapılan reorganizasyon çalışmaları sonunda, İktisadi Devlet Teşekküllerinde görülen aksaklıklar başlıca, şu noktalarda toplanmıştır :

1. Teşekküllerin kuruluş statüleri kifayetsizdir.
2. Teşekküllerin idarelerine ve bağımsız hüviyetlerine müdahaleler olmuştur.
3. İdare ve murakabe organları iyi işlemektedir.
4. Teşekküller arasında koordinasyon yoktur.
5. Sermaye ve finansman kaynakları yetersizdir.

Gerçekten malî takatleri üstünde yatırımlara teşebbüs eden ve ağır masraflar altında kalan İktisadi Devlet Teşekküllerinin finansmanı, sağlam kaynaklara ve uzun vâdeli bir plâna dayandırılmamıştır.

Bunlar, kendi yarattıkları fonlar yanında, Amortisman ve Kredi Sandığı kredileri ile Emekli Sandığı ve İşçi Sigortaları imkânlarından geniş mikyasta faydalanmışlardır.

Ancak, bu teşekküllerin, öz sermayelerinin, bilâncolarındaki aktif kıymetler ve borçlar toplamına nazaran çok düşük olmasına rağmen takatleri üstünde yatırımlara devam etmeleri, teşekküllerin sabit sermaye ve hattâ mevsimlik döner sermaye ihtiyacı için, yabancı kaynaklara olan talebini artırmıştır.

Bu sebeple İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunlara bağlı iştirakler, bir yandan yüksek faizli ve kısa vâdeli kredilerle programsız bir şekilde yatırımlara teşebbüs ederken, diğer yandan Merkez Bankası emisyonu, yani enflasyonist memba, bu teşekküllerin büyük ölçüde başvurdukları bir kaynak haline gelmiştir. Bu hal, 1958 istikrar tedbirlerine kadar devam etmiştir.

Neticede; 6,5 milyar liralık ödenmiş sermaye ile 37 milyara yaklaşan kaydı aktif değer terakü-

(1) 303 S. Sayılı basmayazı 9 . 7 . 1963 tarihli 111 nci Birleşim tutanağı sonundadır.

(2) 304 S. Sayılı basmayazı 9 . 7 . 1963 tarihli 111 nci Birleşim tutanağı sonundadır.

müne zorlanan bir politika sonunda bu teşekküllerin malî karakteristiği şu istikamete tevccüh etmiştir.

İşletme ve yatırım sermayeleri tamamen tükenmiştir.

Likidite durumları çok zayıflamıştır.

Aşırı derecede borçlanmışlardır.

Millî ekonomi içinde enflasyonun başlıca âmilî olmuşlardır.

Bu durum karşısında, İktisadi Devlet Teşekküllerinin malî, idari ve hukukî yöndeki güçlük ve aksaklıklarının giderilmesine ihtiyaç duyularak, reform çalışmaları başlamış ve 154 sayılı Kanunla da malî bünyelerinin takviyesi maksadıyla İktisadi Devlet Teşekküllerine ait 7 milyar müteceviz borç konsolide edilmiştir. İktisadi Devlet Teşekkülleri bu ameliyeden sonra nefes almak fırsatını bulmuşlar ve 1962 tarihinde ihdas edilen iç finansman fonu, bu teşekküllere finansman yönünden kolaylıklar sağlamış ise de, mesele yine tamamen halledilmemiştir.

Bugün dahi, bu teşekküller için şu hususların tesbitinde, mutlaka fayda ve zaruret olduğu kanısındayız :

1. İktisadi Devlet Teşekküllerinin öz sermayeleri kifayetsizdir. Bu kaynaklar yeniden yapılacak yatırımlara ve işletme sermayesine yetmemektedir.

2. Kredi kaynakları mahdut ve yetersizdir. Kısa vâdeli krediler, hammadde tedariki ile mamul satışı arasındaki devreye uydurulamadığından, borçlar tasfiye edilememektedir.

3. İşletmelerin kendi bünyesi içinde otofinansmanına imkân sağlanması lâzımgelmektedir.

4. Tasarruf imkânları araştırılarak, rasyonalizasyona gidilmesi suretiyle modern işletmecilik esaslarının tatbikatı gerekmektedir.

(Muhterem arkadaşlar,

Plânda ekonomiler, enflasyona yol açan finansmanlara ve kredi politikasına cevaz veremez. Bu itibarla, kısa, orta ve uzun vâdeli kredilerin, kalkınan ekonominin ihtiyaçlarına yetecek şekilde ayarlanması için, gerekli müesseseler elbette kurulacak ve mevcut müesseselerde reformlar yapılacaktır. Esasen, İktisadi Devlet Teşekküllerinin millî ekonomiye faydalı olabilmeleri ve aynı zamanda kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde gelişerek, kal-

kınma plânının istihdaf ettiği istikamette de fazla yatırım kaynağı yaratmaları, sağlam kaynaklardan finanse edilmeleri ile mümkün bulunmaktadır.

Yüksek Meclis, kredi imkânlarını memleket ihtiyaçlarına uygun şekilde dağıtmaya hâdim tedbirler cümlesinden olarak ilk adımı atmış ve 123 sayılı Kanunla, özel teşebbüsün yatırımlarını finanse etmek üzere bir yatırım ve Kalkınma Bankası kurulmasına imkân vermiştir.

Bu kanun tasarısının da İktisadi Devlet Teşekküllerinin yatırımları için lüzumlu olan kısa, orta ve uzun vâdeli krediyi sağlayacak ve bu kredinin kullanılmasını kontrol edecek merkezî bir teşekküle, diğer bir deyimle iç ve dış finansman kaynaklarını harekete getirecek bir ihtisas bankasının kurulmasına imkân vermesi bakımından, ikinci bir ileri adım olduğu kanaatindeyiz.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin plânlı ekonomi devresinde özel sektörün yatırımlarına muvazi olarak, yatırım faaliyetine geçebilmesi, plân devresinde kendisine düşen görevi ifa edebilmesini temin maksadıyla müstakkar, sıhhatli ve koordine bir mekanizma meydana getiren bu kanun tasarısının tümü üzerindeki görüşümüz, C. H. P. Grubu olarak müspet olacaktır.

Sözlerimize son vermeden evvel, C. H. P. Meclis Grubu olarak iki mühim mesele üzerinde durmakta fayda mülâhaza etmekteyiz. Bunlardan birincisi; İktisadi Devlet Teşekküllerinin öz sermayelerinin tezyidi ve aynı zamanda otofinansman imkânlarının araştırılması meselesidir.

İkinci mesele; teşekkülünü ve taazzuvunu beklediğimiz ve plânın da âmir hükümlerinden olan sermaye piyasasının teşkilî meselesidir. Bu iki meselenin de Yüksek Meclise bir an evvel ele alınmasına imkân verilmesini C. H. P. Meclis Grubu olarak başlıca temenni mahiyetinde huzurunuzda arz etmek isteriz.

Kurulacak Bankanın memlekete ve millete hayırlı olmasını temenni eder, cümlelerinizi hürmetle selâmlarız. (Orta sıralardan alkışlar)

BAŞKAN — Adalet Partisi Meclis Grubu adına Sayın Sabit Osman Avcı, buyurun.

A.P. GRUPU ADINA SABİT OSMAN AVCI (Artvin) — Sayın Başkan muhterem milletvekilleri; İktisadi Devlet Teşekkülleriyle müesseseleri ve iştirakleri hakkındaki kanun tasarısı üzerinde A.P. Meclis Grubunun görüş ve temennilerini yüksek huzuruza arz ediyorum.

Memleketimiz ekonomisinde mühim bir yer işgal eden İktisadi Devlet Teşekküllerinin 25 yıla yaklaşan hizmetleri ve faaliyetleri sonunda, bu teşekküllerden beklenen gayenin elde edilemediği ve muhtelif sebeplerle, hususiyle;

Orkanizasyon hataları, Sermaye yetersizliği, teşekküllere yapılan siyasi ve idari müdahalelerin sonunda teşekküllerin içinde bulunduğu durumun ıslahı ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganize edilmesi fikrinin doğuş ve inkişafı seyrini takip ile bu seyir içinde;

1958 de tatbika başlanan stabilizasyon programı gereğince İktisadi Devlet Teşebbüsleri mal ve hizmetleri için normal, ekonomik bir fiyat talebedecekleri karar altına alınmıştır.

Bilâhara, 31 Aralık 1960 tarihinde yürürlüğe giren «Hazinenin ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin bir kısım borelarının tahkimi hakkındaki Kanunun 17 nci maddesi gereğince İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseseleri hukukî, idari ve malî bünyelerini tetkik ve memleket ekonomisi içinde kendilerine tevdi edilmiş ve edilecek vazifelerle bu vazifelerin ne şekilde ifa olunacağını tâyin, bünyelerinde yapılması gereken ıslahatı tesbit etmek üzere bir heyet kurulmuştur.

Yerli ve yabancı uzmanlardan kurulmuş olan bu heyet, özel ihtisas komiteleri marifetiyle teşekkül ve müesseselerin durumlarını tetkik ve ihtiyaçları tesbit etmiştir.

Bütün bu çalışmalar sonunda bu heyetler «İktisadi Devlet Teşekkülleriyle müesseselerinin bünyelerinde yapılması gereken ıslahat hakkında» ki raporu Hükümete takdim etmişlerdir.

Hükümetçe hazırlanıp Geçici Komisyonun üstün mesaisi ve gayretleriyle huzuruza sevk edilmiş bulunan kanun tasarısı ile, uzmanlar tarafından tanzim olunan raporda derpiş olunan tekliflerin mukayesesinde birtakım farklılıklar olduğuna işaret etmek isteriz.

Şöyle ki:

Tasarının 2 nci maddesinde, sermayesinin tamamı Devlete aidolan İktisadi Devlet Teşek-

külleri ile sermayesinin yarısından fazlası Devlet ve İktisadi Devlet Teşekküllerine aidolan ortaklıkları aynı rejime tâbi tutmaktadır.

Yerli ve yabancı uzmanlar raporlarında, teşekküllerarası ortaklıkların önlenmesi hususunda birleşmişlerdir. Halbuki, madde teşekküllerarası ortaklığı uygun bulmakta ve sadece ortaklığın bir kanunla kurulmasını emretmektedir.

Uzun yılların tecrübesi göstermiştir ki, kanunla kurulan ortaklıklara hususi şahısların iştirakleri hiç sağlanamamış veya çok güçlüklerle ve ehemmiyetsiz miktarda sağlanabilmıştır.

Bu iki tip teşekkülün birleştirilmesi ve aynı rejime tâbi tutulması ehemmiyetli birtakım mahzurlar doğuracaktır.

Tasarıda teşekküllerin kuruluş kanunlarının bu kanuna intibak ettirileceği hükmü vardır. Bu intibak ise, müktesep hakların ihlâline veyahut ağır tazminat ödenmesine sebeb olacaktır.

Ayrıca, sermayesinin yarısını teşekkülün kendisi sağlamak suretiyle hususi şahıslarla kurulacak ortaklık, Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulacak ve idare edilecektir. Buna mukabil sermayesinin yarısından bir fazlası teşekküle aidolmak şartıyla hususi şahıslarla yapılacak ortaklık için bu kanun çerçevesi dâhilinde bir kuruluş kanunu getirilecek ve idare buna göre tedvir edilecektir.

Bu sebeplerle, İktisadi Devlet Teşekküllerini daha vazih bir şekilde tarif etmek gerekir, kanaatindeyiz.

Nitekim tasarıda bu husus gözden kaçmamış olup, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile, Petrol Kanunu gereğince kurulacak ortaklıklara ait istisna hükümleri koymak zarureti hâsıl olmuştur. Bu istisna hükümlerini, Devletin diğer kanunlarla girişmiş olduğu taahhütlere sadık kalması hasebiyle, Adalet Partisi Meclis Grubu olarak müspet karşılamaktayız.

Ancak, aynı zaruretin yerli sermaye için de mevcut olduğuna inanmaktayız.

Tasarıda, teşekkül ve müesseselerde çalışan memurlar, kârlılık ve verimlilikle muvazi çalışmaya mecbur kılınmakta ve bunun bir yenilik olduğu gerekçeyle ifade edilmektedir.

Kanaatimizce bu bir yenilik değildir. 3460 sayılı Kanunda bu husus «basiretli bir tacir gi-

bi hareket etme» şeklinde üsabetli bir ifade tarzını bulmuştur. Yâni, mevcut mer'î Kanunda bu husus vardır.

Teşekkülleri fazlasıyla kârlılık ve verimlilik esasına zorlamanın bu teşekküllerin daha ziyade mevcut faaliyet sahası içinde rasyonel çalışma gayreti gibi, güç yolları zamanla terk ederek kolaylıkla kâr temin edecek sahalara kaymasından endişe duymaktayız.

Karma ekonomi düzeni içinde Devlet Teşekkülleri özel sektörün faaliyet sahalarının ve birbirleriyle temas hatlarının iyice ve emniyetbahş bir şekilde düzenlenmesinin zaruretine kaani bulunuyoruz.

Diğer taraftan, teşekküllerden serbest rekabete açık olan sahalarda faaliyet gösterenlerde müstehlikin zararı bahis konusu olamaz. Ancak, bir nevi monopol'ü elinde bulunduran teşekküllerin fiyat tesbitlerine muhtariyetiyle kârlılığı artırmak amacıyla fiyat yükseltmeleri daima melhuz bulunmaktadır. Bu ise müstehlike zarar verecektir. Bunu önleyici tedbirler bakımından kanunu noksan bulmaktayız.

Personel ve ücret sistemi:

«İktisadi Devlet Teşekkülleri ile müesseselerinin islahı hakkındaki raporun» 5 nci sayfasında:

1. Personel ücretlerinin özel sektör ücretleri ile Devlet baromi arasında ve Devlet teşebbüslerinin verimini artıracak ve bu istikametteki gayretleri teşvik edecek bir seviyede tesbit edilmesinin icabettiği,

2. Teşekküllerin, memur ve müstahdem tayininde tesir, nüfuz, tavsiye ve müdahalelerden masun tutulması,

3. Mesuliyet mevkilerinde vazife alanlara, mesuliyet zammı verilmesi yeralmış bulunmaktadır.

Tasarıda ise bu hususlara yer verilmemiş olup, sadece genel müdürlere tazminat verilmesi hükmü derpiş edilmiştir.

Teşekküllerin ve müesseselerin genel müdür yardımcıları ile yönetim kurulu üyelerinde de genel müdürde aranan niteliğin aranmasına ve bunların da idare, karar ve murakabe de büyük mesuliyetler taşımalarına, yönetim kurulları üyelerinin müstehlike, personele, Hükümet ve millete hizmet etmekle mükellef bulunmalarına ve bu bakımdan da çok ağır bir yük

altında olmalarına rağmen, bunlara ayrı bir ücret sistemi tatbik edilmemesi veya tazminat verilmemesi kanaatimize raporda dermeyan edilen tavsiyelere aykırı düşmektedir. Bu hususun telâfisini samimî olarak temenni etmekteyiz.

Sermayesinin yarısından fazlası, yani % 55 i Devlete aidolan hallerde, idarenin, tamamen Devlet eline geçmesine ve Hazinesinin, ilgili bakanlıkların ve teşekküllerin yönetim kurullarında birer, ikişer üye ile temsil olunmalarına karşılık özel sektöre ait sermayenin % 15 den % 40 a kadar sadece bir yönetim kurulu üyesi ile idareye iştirak ettirilmesini az bulmaktayız.

Denetleme :

Hemen arz ve ifade etmek isteriz ki, İktisadi Devlet Teşekküllerinin murakabesi ile görevli bulunan organın, yani Yüksek Denetleme Kurulunun iera organına bağlanması yolundaki C. H. P. sayın sözcüsünün görüşlerine katılmamaktayız.

Hele, bu organın üyeleri ve personelinin Hükümetçe tayini esbabı mucibesini çok zayıf bulmaktayız. Kaldı ki, Anayasanın 127 nci maddesinin son fıkrası gereğince düzenlenecek kanunla bu organa yeni bir şekil verilmesi ve tayinlerin de Hükümetten alınmasına mâni bir hal mevcut değildir.

Yüksek Denetleme Kuruluna, düzenlenecek kanunla yeni bir şekil verilmesine ve bu organın T. B. M. Meclisine bağlanmasına aşağıdaki sebeplerle zaruret duymakta ve bu şekli daha faydalı ve aynı zamanda Anayasanın da ruhuna uygun bulmaktayız.

Esasen bu hususa yine «İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseselerinin islahına ait raporun» muhtelif yerlerinde temas edilmiştir. Bahis mevzu raporun 3 nci sayfasında: «3460 sayılı Kanun ile iktisadi ve malî verimlilik konularında Yüksek Murakabe Heyetine verilen vazifelerin devamı ve bu heyetin Teşriî Organa bağlı kalması uygun görülmüştür» deniyor. Aynı raporun 115 nci sayfasında:

«Bu itibarla, Yüksek Murakabe Heyetinin Teşriî Organ Başkanlığına bağlı kalması, İktisadi Devlet Teşebbüslerini idari, malî ve teknik bakımdan daimî nezaret ve murakabesi altında bulundurması, murakabe raporlarını Teşriî Organ Başkanlığına vermesi, murakabe bağ-

kan ve üyelerinin Teşriî Organ Başkanlığına tâyin edilmesi ve başkanın ikaydi hayatla veya uzun bir sabit süre ile tâyini prensiplerine yer verilmesi uygun görülmüştür.»

Yüksek Denetleme Kurulunun Hükümete değil, T. B. M. Meclisine bağlı olmasını zaruri kılan sebepler:

1. Anayasanın 127 nci maddesinde «Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Büyük Millet Meclisince denetlenmesi bir kanunla düzenlenir» denilmektedir. «Meclisce, Meclis tarafından» yapılması ve İbra kararıyla sonuçlandırılması gerekli bir murakabe fonksiyonunu hazırlayan heyetin Yüksek Meclise bağlı ve Meclis emrinde olması kanunun ruh ve mânası bakımından zaruridir.

2. Kendilerine pek mühim vazifeler verilmiş olan iktisadi işletmelerin plâna uygun faaliyetleri üzerinde mesul icra organının muhtemel baskılarından âzade ve serbestlikle murakabe fonksiyonunun yapılabilmesi de yine Murakabe Heyetinin Yüksek Meclise bağlılığı ile ancak kabildir. Böyle bir serbestisi olmıyan Murakabe Heyeti, icra organına bağlı diğer murakabe uzuvları seviyesine düşer ve bütün hususiyetlerini kaybeder.

3. Başbakanlığa bağlı olarak geçen 22 senelik tatbikatta mesul icra uzuvları, bakanlar ve icracıların sorumluluklarını aramaya imkân bulamadığını göstermiştir.

4. Bütün dünyada cari anonim şirketlerdeki tatbikat ve mal sahibini temsil eden «umumi heyetin murakabının» namına murakabe yaptığı mal ve sermaye sahibine bizim misalimizde Meclise bağlı olması yolundadır.

5. Bir murakabe uzvu, istikbal ve mukadderatının, icraatını murakabe ettiği organa bırakılması mantık ve iş icaplarına aykırıdır.

6. Yüksek Meclisce yapılacak murakabe fonksiyonunu hazırlayan heyetin, icra organına bağlanması, Anayasanın 5 ve 6 nci maddelerinde derpiş edilen «kuvvetler ayrılığı» prensibine uygun değildir, aksine olarak «kuvvetler ayrılığını karıştırmak» suretiyle bu prensibi ihlâl eder.

7. Teşekküllerin Meclisce denetiminde: İktisadi Devlet Teşekküllerinin işlem ve hesaplarının tetkiki sırasında görülen ve acele tedbir alınmasını gerektiren hususlarda Meclis nasıl muttali olacaktır?

8. Teşriî Organ, Devlet İktisadi Teşekküllerinin murakabe edileceği son merci olmalıdır. Bu sebepten, «umumi heyet» görevinin bu organa verilmesi doğru ve isabetli olur.

Teşriî Organ, malî ve iktisadi verimlilik murakabesinin de nihayet bulunduğu en yüksek mercidir.

Yüksek Murakabe Heyeti burada bir nevi murakıp vazifesi görecektir.

9. İktisadi Devlet Teşekküllerinin, Yüksek Murakabe Heyetinin kontrolünün dışında bırakılması ise: T. B. M. Meclisini, teşekküllerin iktisadi ve teknik yürüyüşü bakımından fiilî neticelerini ve bunun elde edilmesi mümkün olandan ne kadar farklı bulunduğunu öğrenmek imkânından uzaklaştırmak demektir.

10. İktisadi Devlet Teşekküllerinin Sayıştay murakabesinin dışında tutulmasında başlıca iki sebep vardır.

a) Devlet tarafından iktisadi, ticari ve sınıai sahada girişilen bir işin başarılabilmesi için, bu işin idare ve tanzimini şahısların tabi oldukları hususi hukuk hükümlerine bırakmak zarureti olduğu gibi, bu gibi işlerin murakamesini de bu işlerin bünye ve gayelerine uygun bir tarzda, ayrı bir teşkilâta vermek zarureti vardır.

b) Âmme hizmetlerinin ifasında Devlet teşkilâtına tatbik edilen hükümleri İktisadi Devlet Teşekküllerine tatbik etmek bu teşekküllerin bünyelerine ve gayeleri icabından bulunan bütün muamelelerindeki sürat, suhulet ve salâhiyete mâni olacağı gibi, murakabesini de Devlet mallarına ait tasarruflarda murakabe ve hesap yargısı salâhiyetini haiz Sayıştaya bırakmak mahzurlu ve hattâ kanaatimizce imkânsızdır.

11. 3460 ve 23 sayılı kanunlar yerine kaim olacak bu kanunda Yüksek Murakabe Heyetinin nereye bağlı olacağı belirtilmelidir. Buna zaruret vardır.

Anayasanın 127 nci maddesi gereğince hazırlanacak kanun ise, T. B. M. Meclisince yapılacak murakabenin usulünü tanzim edecek olan bir kanun olacaktır.

Sayın milletvekilleri; «İktisadi Devlet Teşekküllerini ve müesseseleri kuruluşu ile iştiraklerin yapılması hakkındaki kanun tasarısı üzerinde umumi görüş ve mülâhazalarımızı arz etmiş bulunuyoruz.

Yukarıda sırasıyla kusurlu ve noksan gör­düğümüzü belirttiğimiz hususların dışında ka­lan kısımlarına, bu kanunda A. P. Meclis Gru­pu olarak müspet ve muvafık mütalâa ettiğimi­zi arz ve beyan ederiz.

Maddeler hakkındaki müzakerelerde sırası ile belirtilen hususlarda değişiklik önermeleri taktim ve icabında önergelerimizi bu kürsü­den izaha çalışacağız.

Yüksek tasviplerinize mazhar olursa, bu ka­nunun Yüce Heyetinizden daha mükemmel bir şekil alarak çıkmış olacağına inanıyoruz.

Devlet Yatırım Bankası kanun tasarısı hak­kındaki parti grupumuzun görüşünü Sayın İsmet Sezgin arkadaşımız yüksek huzurlarınıza sunacaktır.

Muhterem arkadaşlar, demokrasilerde ka­nunlar öylesine yapılmalıdır ki, muhalefetlerin de bu kanunlarda izlemi ve tesirleri bulunsun.

Yüce Mecliste başlıca muhalefet partisi olan A. P. Meclis Grupumuz, bu teze sadık olarak ve bu noktadan hareketle müspet ve yapıcı teklifleri ve tenkidleriyle muhalefetin izinin bu kanunda bulundurulması gibi samimî bir gayretin ve hizmet anlayışının içinde bulunmaktadır.

Yüce Heyetinize parti grupum adına hür­metlerimi sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Devlet Yatırım Bankası halk­kındaki kanun tasarısının tümü üzerinde Ada­let Partisi Millet Meclisi Grubu adına Sayın İsmet Sezgin konuşacaktır. Buyurunuz.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA İS­MET SEZGİN (Aydın) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, Adalet Partisi Meclis Grubu adına Devlet Yatırım Bankası kanun tasarısı hakkındaki görüşlerimizi arza başlarken, Yüksek Meclisimizin değerli üyelerini saygı ile selâmlarım.

Tasarıya geçmeden önce, tasarıdaki birtakım yanlışlıkları belirtmek lüzumunu hissediyorum. Tasarının gerekçesinde, ikinci sayfada «burada bir hususun belirtilmesinde ayrıca fayda mülâhaza edilmiştir» diye başlayan satırda «Devlet Yatırım Bankası, yatırım koordinasyonu yapmak vazife ve yetkisini haiz değildir. Yatırımların koordine edilmesi vazifesi olan Bankaya bu yetkinin verilmesi uygun görülmemiştir.» denilmektedir. Her halde bu yanlış

bir yazılma olacak ve sayın komisyon da her halde bu hususta atlamış bulunacak. Bendeniz yukarıda, kanunlar dairesinden bunun ne olması gerektiğini öğrendim; bunun değişmesinin lüzumlu olduğu kanısındayım ve komisyonun dikkatini çekerim. «Devlet Yatırım Bankası, yatırım koordinasyonu yapmak vazife ve yetkisini haiz değildir. Yatırımların koordine edilmesi vazifesi Devletin görev ve yetkileri içindedir. Bir Kamu Devlet Teşekkülü olan bankaya, bu yetkinin verilmesi uygun görülmemiştir.» şeklinde düzeltilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

Sonra, Hükümet gerekçesinde yabancı kaynakların 9 bend halinde gösterildiğinden bahsedildiği halde, yabancı kaynakların 9 bend değil 6 bend halinde olduğu ifade edilmektedir. Yine, bir temyiz hatası olduğu üzerinde durarak Kanunlar Müdürlüğüne gittim, Hükümet gerekçesindeki maddelerin gerekçesinde de 9 bend olarak gösterilmekte ve «9 bend» «6 bend» olarak geçmiş ve 5 nci ve 6 ncı bendler de yer değiştirmiş, 5 nci bend de gerektiği şekilde izahını bulmamış. 5 nci bendden sonraki kısımlarda da yanlışlık var.

Diğer birtakım kelime hataları da var. Her halde komisyon, sırası geldiğinde onları zabıtlara doğru geçirtmek için tedbirler alacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, görüşülmekte olan kanun tasarılarının ikincisi, yani, Devlet Yatırım Bankası kanun tasarısı, Amortisman ve Kredi Sandığı kaldırarak İktisadi Devlet Teşekküllerine yatırımları için gerekli kredileri sağlamak üzere Maliye Bakanlığına bağlı, özel hukuk usullerine tabi, tüzel kişiliği haiz, muhtar ve bir milyar lira sermayeli bir Devlet Yatırım Bankası kurulmasını ön görmektedir. Bankanın finansman kaynakları da, 5 nci madde ile öz ve yabancı kaynaklar olmak üzere iki bölümde mütalâa edilmektedir. Sermaye, ihtiyatlar, previzyonlar ve karşılıklar, kaynakları mevduat munzam karşılıklarından Amortisman, Kredi Sandığına bırakılan meblâğlar, çıkarılacak tahviller hasilâtı Hazinece bankaya yatırılacak krediler ve verilecek avanslar, Bankanın Hazine kefaletiyle yerli ve yabancı müesseselerden sağlayacağı krediler, dış bağış ve kredilerin Türk parası karşılıklarından tahsis edilebilecek meblâğlar, Kamu İktisadi Devlet

Teşekküllerinin mevduatı ve banka nezdine açacakları alacaklı cari hesaplar ve diğer kaynaklar da yabancı kaynakları göstermektedir. Önce Amortisman ve Kredi Sandığının lâğvedilerek yerine Devlet Yatırım Bankası kurulmasında teknik yönden her hangi bir zaruret görmediğimizi ve bir fayda da mülâhaza edemediğimizi belirtmek zorundayız.

Biz Adalet Partisi Meclis Grubu olarak, İktisadi Devlet Teşekküllerinin finansmanı bakımından en hayati konularını sermaye yetersizliklerinde ve bunların lâıfık hâdlere ulaştırılmamalarında görüyoruz. Tabiatıyla de hemen bunun arkasından her an değişebilen ekonomik şartlara, sürat ve kolaylıkla intibak edebilmeliyiz. Bu tasarıda gösterilen imkânlar ile birlikte bütçe imkânları da Yatırım Bankasına yöneltileceği cihetle, İktisadi Devlet Teşekküllerinin sermaye yetersizliklerinin giderilebilmesi ihtimalleri zayıflıyacak, hiç olmazsa uzun bir süre geriye itilecektir. Teşebbüs dışı finansman kaynaklarının yapılacak yatırımlara dağıtılması görevinin, bu görevi halen yapmakta olan kurumlara bırakılmasının daha uygun ve yerinde olacağı kanısındayız.

Muhterem arkadaşlarım, Devlet Yatırım Bankası kanun tasarısı bu şekilde kanunlaştığı takdirde, komisyondan çıktığı şekilde kanunlaştığı takdirde İktisadi Devlet Teşekküllerinin işleyişini bugünküne oranla daha da ağırlaştıracağına dışarıdan kredi bulma imkânlarının güçleşeceğine, idarecilerinde sorumluluk duygularını zayıflatacağına, ekonomik ve malî muhtariyetlerinin ciddi surette zedeleneceğine, pek çoğu esasen inrantaıı çalışan teşekküllerin masraflarını geniş ölçüde artıracığına, murakabe kademelerinin genişliyeceğine ihtilâfları çoğaltıp büyüteceğine inanıyor ve tasarımı karma ekonomi anlayışına göre düzenlenip kabul edilen 5 Yıllık Kalkınma Plânımızın ilkeleriyle bağdaşır bir halde göremiyoruz. Bu hususlara kısaca deyindikten sonra, nazarı dikkate alınması gerektiğine inandığımız diğer bazı konulara işaret edeceğiz.

Tasarımın 5 nci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ve İşçi Sigortaları Kurumu kaynaklarından İktisadi Devlet Teşekküllerinin kredi ihtiyacına tahsis edilebilecek meblâğlarının banka tahvillerine yatırılacağı hük-

mü yer almıştır. Emekli Sandığı ve İşçi Sigortalarının fonlarında Devletin hisse iştiraki yoktur. Kurumların istekleri dışında Devletin bu fonlara el atma hakkı olmamalıdır. Bu kurumlar menfaatlerine uygun ve daha kârlı buldukları takdirde, esasen Yatırım Bankasının tahvillerinden de alabilmek imkânına sahip buluncaklarına göre, bu konuda mecburiyet yükliyen âmir bir hükme tasarıda yer vermenin hatalı olacağı kanısındayız. Bu hüküm, aynı zamanda bu kurumların halen resmî ve özel sektör bankalarında bulunan mevduatlarını çekmeyi ve tahvillerini iade etmeyi, hiç değilse bundan böyle her hangi bir tevdiatta bulunmamalarını gerektireceği cihetle, bankaların ve özellikle bankaların kredilerinden istifade eden özel sektörü çok büyük ve kritik durumlara sokacağı tabiidir. Aynı hususu gene 5 nci maddenin beşinci bendinde yer alan İktisadi Devlet Teşekküllerinin tevdiatlarını bankaya yapacakları ve banka nezdinde, yatırım bankası nezdinde alacaklı cari hesap açacakları hükmü içinde söyleyebilmek mümkündür. Halî hazırda pek çok İktisadi Devlet Teşekkülleri, müesseseleri ve iştirakleri mevduatlarının çok büyük bir kısmını resmî sektör bankalarına yatırmaktadırlar. Yukardaki hükme göre, bu mevduatlar bu bankalardan alınarak Devlet Yatırım Bankasına yatıracağına göre, bankaların, krediye şiddetle ihtiyacı bulunan özel sektörün durumları her halde iç açıcı olmayacaktır. Bu hüküm, o kadar da ileriye götürülebilecektir ki, Sümerbank ve Etibank gibi İktisadi Devlet Teşekküllerinin kendi bankacılık şubeleri olan Sümerbank ve Etibankın dahi mevduat yatırma imkânlarının ellerinden alınması pekâlâ mümkün ve muhtemeldir.

Muhterem arkadaşlarım, tasarının 11 inci maddesinin son fıkrası ile rantabilite durumları elverişli olmayan projelerin, bankanın kredilerinden faydalanamayacakları hükmü getirilmektedir. 5 yıllık Kalkınma Plânımız yatırımların sadece ekonomik yönden değil, aynı zamanda sosyal yönlerden de ele alınacağını ifade etmektedir. Sosyal yönden ele alınan bir yatırımın rantabilitesi düşük olabilir. Fakat, yurt ekonomisine ve sosyal kalkınmamıza sayısız faydalar sağlayabilir. Bu kabîl yatırımların Devlet yatırım plânında yer almasına rağmen, bankaca kredi dışı bırakılmasını; plânın uygu-

lanması ve başarıya ulaşabilmesi yönünden mahzurlu görmekteyiz. Devlet, gerekirse taksitlerin bütününe veya farklarının ödenmesini garanti etmelidir. Rantabilitesi olmayan yatırımlara Devlet Yatırım Bankasının kredi vermemesi, sosyal yönden yapılması öngörülen birtakım yatırımların; kaldı ki, Doğu illerimizdeki yatırımların birçoğu ekonomik yönlerinden ziyade sosyal yönleriyle yatırım yapılması öngörülen yatırımlardır; bu kabil yatırımların da bu madde hükmü ile yapılmaması gibi bir tehlikenin ortaya çıkacağına işaret etmek isteriz.

Tasarımın 12 nci maddesinden yatırım projelerinin teknik yönden dahi bankaca incelenebileceği anlamını çıkarıyoruz. Kalkınma Plânında ve iera programlarında yer alan her hangi bir konu veya proje üzerinde yapılan incelemelerin yeterli olacağını kabul etmek zorundayız. Devlet Plânlama Teşkilâtınca yatırımların imkân ve kaynakları bütünüyle takip ve tesbit edileceğine, teşekküller tarafından da yatırım projeleri bütün detaylarıyla hazırlanacağına, ilgili bakanlıklarca tekrar incelenip kontrol edileceğine göre, Yatırım Bankasıncı, sanki bunlar yetişmiyormuş gibi projelerin tekrar tetkikinde lüzum ve zaruret görülmesini maalesef kabul edemiyoruz. Kaldı ki, bankanın teknik bakımdan çeşitli teşebbüslere ait çeşitli projeleri inceleyebilme imkânına sahibolacağını da sanmamaktayız. Bu tekrar inceleme sırasında vukubulacak olan ihtilâflar, zararlı gecikmelere, plânın vaktinde uygulanamamasına yol açabilecektir. Ayrıca, inceleme kademelerinin çoğalması, sorumluluk ve teşebbüs duygularını da zayıflatabileceği tabiidir. Burada kanaatinize göre, Devlet Yatırım Bankasının, kendilerinden kredi isteyen İktisadi Devlet Teşekküllerinin verecekleri projeleri tetkik etmek isteyişini, bankaların kendilerinden, özel veya resmî sektöre ait bankaların kendilerinden yardım isteyen resmî ve özel sektöre mensup kişilerin kredi taleplerini incelemek için proje istemeleriyle karıştırılmış olduğu kamsında bulunduğumuzu belirtiriz.

Özel ve resmî sektöre kredi veren bankalar, krediyi kendi tasarruflarında tuttuklarına göre, elbette ki, kendi tasarruflarında bulunan kredilerin en iyi şekilde değerlendirilmesini temin için projeleri tetkik etmek isteyecekleri

tabiidir. Yukardan beri arz ettiğimiz gibi, bu derece tetkik ve kontrol edildikten sonra, bir kere daha, esasen hem krediyi kendi tasarruflarında bulunduran Devletin kendi işletmelerinin, kendisinin yaptığı projeleri tekrar tetkikinde bir fayda değil, bir yük olduğu, lüzumsuz bir tekrar olacağı kanaatinde olduğumuzu arz ederim.

Muhterem arkadaşlarımız, tasarının 15 nci maddesiyle teşekkül ettirilmek istenen yönetim kurulu da, bankanın yönetimini bütünüyle karşılayacak yeterlikte değildir. Yönetim kurulu üyelerinin, pek çok idari hizmetleri arasından zaman ayırarak kurul toplantılarına gerektiği şekilde devamlarını ve konuları lâyakıyla incelemelerini, birtakım etkilerden âzade karar verebilmelerini mümkün görmemekteyiz. Bakanlıklar ile işletmeler arasında bir nevi tampon ve genel müdürlüklerinde de gerektiğinde bir fren hizmeti görebilecek nitelikte bir yönetim kurulunun zaruretine inanıyoruz. Şu şartla ki, yönetim kurulu üyeleri tarafsız ve görevlerinin gerektirdiği nitelikleri haiz kişiler arasından titizlikle seçilmelidir.

Sevgili arkadaşlarımız, tasarıya göre, bankanın yönetimi tamamen Maliye Bakanlığınca bağlıdır. Ancak, yatırımları kullanacak teşekküllerin bağlı buldukları sorumlu bakanlıklara da bankanın yatırım kredilerinin kullanılması kararlarında söz hakkı tanınması gerekeceği kamsında olduğumuzu belirtmek isteriz.

Son olarak şu hususu da arz etmek mecburiyetindeyiz, muhterem arkadaşlarımız. Karma ekonomi kurallarına göre düzenlenen kalkınma plânı ile kendilerine memleket kalkınmasında büyük görevler verilen özel sektör, dar ve sınırlı kredilerle çabışmak zorunda kalmakta ve bilhassa yatırımları için gerekli uzun vâde ve düşük faizli krediyi bulamamaktadırlar. Hükümetin, İktisadi Devlet Teşekküllerinin yatırım kredilerini sağlama ve dolayısıyla ekonomik kalkınma vasıtası olan yatırımları mümkün kılma hususundaki hassasiyetine iştirak ediyor, aynı hassasiyetin ekonomimizin en esaslı ve vazgeçilmesine imkân olmayan bir rüknü olan özel sektöre de aynı şekilde gösterilmesi hususunda geç kalınmamasını temenni ediyoruz.

Meclisimizin değerli üyelerini grupum adına en derin saygılarımla selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — M. P. Grupu adına Sayın Memduh Erdemir.

M. P. GRUPU ADINA MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Muhterem Başkan, sayın milletvekilleri, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkındaki kanun tasarısı ile «Devlet Yatırım Bankası» kanun tasarısı üzerinde Millet Partisi Meclis Grubunun görüşlerini arz etmek üzere söz almış bulunuyoruz.

37 milyar lirayı bulan sermayesi ile Devletin iktisadi imkânlarını elinde bulunduran İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonuna dair kanun tasarılarının; bu teşekküllerin yarımını teminat altına almak, Devletin iktisadi faaliyetlere katılmasındaki ana prensipleri tesbit etmek bakımlarından; tasarıları önceden Hükümet siyasi partilere göndermeli, partilerin görüşleri, fikirleri ve kanaatleri alındıktan sonra memleketin gerçeklerine ve siyasi çevrelerin birleştiği noktalar esas alınmak suretiyle reorganizasyon kanunları hazırlanmalı idi. Bu takdirde, İktisadi Devlet Teşekkülleri üzerinde Yüce Meclisin yapacağı tasarruf en isabetli bir tasarruf olurdu.

Üzülerek ifade edelim ki, kendi muvaffakiyeti için dahi lüzumlu olan bu yolu Hükümet tercih etmemiş; aksine olarak; realitelere uymayan, mevcut nizamı düzeltmek şöyle dursun, daha çok karıştırabilecek plânın tatbikatını aksatabilecek, Devlet otoritesini tesise mâtuf kanun teklifleri ile Yüce Meclisin huzuruna çıkmış bulunmaktadır.

Sayın milletvekilleri, evvelece bu kürsüden bir kere daha ifade ettiğimiz bir temel kanaatimizi tekrar etmeyi faydalı buluyoruz.

Millet Partisine göre, «Devletin iktisadi faaliyetlerde müteşebbis olarak rol alması, zaruretlerin miktarı ve devamı ile mukayyedolmalı ve zaruretler nihayet bulduğu zaman Devlet, yerini özel teşebbüse terk etmelidir.»

İktisadi kalkınmada bu temel felsefenin benimsendiği Devlet tarafından açıkça ifade ve taahhüdedilmedikçe, geçmiş acı tecrübelerin tesirinden henüz kurtulamamış bulunan özel teşebbüsün tam bir emniyet ve huzur içinde çalışması ve kalkınma faaliyetlerine istenilen ölçüde katılması mümkün olamayacaktır.

Hükümet programında, karma ekonomi tâbiri ile kamu ve özel sektörlerin millî kalkın-

mada birlikte rol almaları esası kabul edilmiş bulunmaktadır. Böyle müphem bir tarifile iktifa edilmesi, her iki sektöre düşen rolün ve mesuliyetlerin, tereddütleri bertaraf edecek şekilde belirtilmemesi, özel teşebbüsün iktisadi faaliyetlere istenilen ölçüde katılmamasının ana sebeplerinden birisini teşkil etmektedir.

Bu tarife göre, Devletin iktisadi faaliyetleri ârizî telâkki edilebileceği gibi, daimî de telâkki edilebilir. Bâzi memleketlerde devletin iktisadi faaliyetleri ârizî telâkki edilmekte ve özel sektör esas olarak kabul olunmaktadır. Bâzılarında ise aksinedir.

Karma Hükümetin fikri bu alternatiflerden hangisine istinadetmektedir? Bu sorumuz Hükümetçe cevaplandırılmalıdır.

Büyük Mecliste plân görüşmeleri esnasında Millet Partisi Meclis Grubunun kanaati olarak «plân kül halinde tetkik edildiği zaman, karma ekonomi anlayışı içinde ağırlık merkezinin Devlete verildiği ve bunun devamlı olacağı; intibai uyanmaktadır.» demiştik.

Millet Partisi Meclis Grubunun o zamanki bu intibai huzuruza getirilen tasarılarla gerçekleşmiş bulunmakta, Devlet işletmeciliğinin ârizî değil, bilâkis devamlı olacağı fikri reorganizasyon tasarıları namı altında kanunlaştırılmak istenmektedir.

Devlet işletmeciliğinin daimî bir politika olarak düşünülmesini ve böyle bir yolun tercih edilmesini koalisyonu teşkil eden siyasi partilerin programları ile ve seçim beyannameleri ile de bağdaştırmak mümkün değildir. Bu hususta bir iki misal vermek isteriz.

Yeni Türkiye Partisi seçim beyannamesinin 24 ncü sayfasında şöyle denmektedir :

«Devlet işletmeciliği mevzuunda şu hususu da açıkça belirtmeliyiz. Biz, Devlet işletmeciliğini daimî bir politika olarak değil, bir zamanlar Japonya'nın yaptığı gibi, hususi teşebbüs için cazibesi az, tekniği bilinmiyen veya sermaye cesameti itibarıyla büyük sermayeye ihtiyaç gösteren sahalara istinad ettirmek lâzımgeldiği kanaatindeyiz. Bu teşebbüsler yine Japonların yaptığı gibi, hisse senedi çıkarmak suretiyle hususi sektöre devredilmeli ve bu suretle Devletin yeni sahalara el atması ve elindeki sermayeyi daha süratli bir şekilde tedavül ettirmesi imkânları sağlanmalıdır.»

Devletçilik tatbikatı ve anlayışı malûm bulunan Cumhuriyet Halk Partisi bile parti programının 5 nci maddesinin 2 nci fıkrasında :

«(A) bendinde sayılan işlerin dışında kalmakla beraber, özel teşebbüsün başarmaya imkân bulamadığı veya yeter derecede başaramadığı veya hiç girişemediği teşebbüslerin, milli ekonomimiz ve sosyal şartlarımız bakımından elzem olanlarını, özel teşebbüs bu sahalarda çalışmaya muktedir oluncaya kadar kurup işletmekte Devlet vazifelidir.» denmektedir.

Yeni Türkiye Partisinin seçim beyannamesinden ve Cumhuriyet Halk Partisinin programından yukarıya aldığımız parçalar, şümulleleri birbirinden farklı dahi olsa, bu partilerin Devlet işletmeciliğini daimî bir politika olarak kabul etmediklerini göstermektedir.

Buna rağmen reorganizasyon kanunlarında bu cihetlerin nazarı itibara alınmaması dikkate şayan bulunmaktadır. Bizde uyanan kanaate rağmen Devlet işletmeciliği Hükümetçe daimî bir politika olarak kabul edilmiyorsa, bu husus reorganizasyon kanunlarında ifadesini bulmalıdır.

Muhterem arkadaşlar;

İktisadi Devlet Teşekküllerinin ayrı bir organ vasıtasıyla denetimi neden doğmuş ve bu teşekküllerin bugünkü durumu nedir, bunu ifadeye çalışacağız. Yüksek malûmlarıdır ki, Devletin gelir ve giderlerinin Sayıştay tarafından denetlenmesi bir Anayasa hükmü olduğu gibi, 2514 sayılı Sayıştay Kanununun 12 nci maddesiyle de Devlet sermayesi ile işletilen müesseseler kendi kanunlarındaki hükmün ve rahatın derecelerine göre Sayıştayın murakabesine tabi kılınmış bulunmaktadır. Halbuki, 4.7.1938 tarih ve 3460 sayılı Kanunun 3 ncu maddesine göre, İktisadi Devlet Teşekkülleri Sayıştayın murakabesine tabi bulunmamaktadır.

3460 sayılı Kanunla kurulan Yüksek Murakabe Heyetinin kuruluş sebepleri; İktisadi Devlet Teşekküllerinin Sayıştayın denetiminden istisnası zarureti ile, Devlet sermayesiyle işletilen bu teşekküllerin bünye ve gayelerine uygun bir denetime tabi tutulmaları zaruretinden doğmaktadır. 3460 sayılı Kanunun gerekçesinde açıkça belirtilmiş bulunan bu iki zarureti hülâsaten şöyle ifade edebiliriz :

Devlet tarafından iktisadi, sınaî ve ticarî sahalarda girişilen her hangi bir işin başarılabili-

mesi için bu işin idare ve tanzimini, özel şahısların tabi oldukları usul ve hükümlere yani hususî hukuk hükümlerine bırakmak gereklidir. Ayrıca, bu kabûl işlerin denetimini de, bu işlerin bünye ve gayelerine uygun bir tarzda, ayrı bir teşkilâta vermek zarureti vardır.

Kamu hizmetlerinin yürütülmesi bakımından Devlet teşkilâtına tatbik edilen kanunî hükümleri İktisadi Devlet Teşekküllerine tatbik etmek, bu teşekküllerin bünyeleri ve gayeleri itibarından bulunan bütün muamelelerindeki sürat, suhulet ve seyyaliyete mâni olacağı gibi, denetimini Devlet mallarına ait tasarruflarda murakabe vazife ve salâhiyetini haiz bulunan Sayıştaya bırakmak ve Sayıştayın denetim şeklini İktisadi Devlet Teşekküllerine tatbik etmek mahzurlu, hattâ imkânsızdır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin denetimi ise; bu teşekküllerin yaptıkları işlerde hakkiyle vukuf ve ihtisas sahibi şahıslar tarafından idarî, malî ve teknik bakımdan iktisadi ve ticarî bünye ve gayelere uygun, bütün muamelelerini kapsayacak bir şekilde daimî ve müstemirren denetlenmesiyle mümkündür.

Böyle bir murakabenin gerektirdiği hükümler, 3460 sayılı Kanunun muhtelif maddelerine sevk edilmiş ve Yüksek Murakabe Heyeti, kurulduğu günden bugüne kadar İktisadi Devlet Teşekküllerini, bu hükümler dairesinde murakabe etmiş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, gerek yukarıda hülâsa edilen mucip sebeplerden doğan Yüksek Murakabe Heyetinin 25 seneden beri hazırladığı raporlardan ve gerekse yabancî uzmanların raporlarından anlaşılacağı üzere; İktisadi Devlet Teşekküllerinin mevcut keşmekeş hale gelişinin ana sebeplerini, görüşülmekte olan bu kanunun gerekçesinde ifade edildiği gibi, 3460 sayılı Kanunun boşluklarından değil; aksine olarak «İktisadi Devlet Teşekküllerinin Hükümet ve ilgili bakanlıklar tarafından verilen emirlerle mevcut sermayeleriyle gerçekleştirmeleri imkânsız olan işlere girişmeye, iştigal konularıyla ilgili olmıyan, hattâ kuruluş kanunlarına aykırı, teşekküllerarası ve hususî şahıslarla ortaklıklar kurmaya veya mevcut ortaklıklara katılmaya zorlanmaları; iktisat dışı mülâhazalarla mahiyetlerinin altında satış fiyatı tesbit etmek ve aşırı stok yapmak mecbu-

riyetinde bırakılmaları; girişmeye zorladıkları işleri başaramak için Merkez Bankası, Amortisman ve kredi Sandığı ve İşçi Sigortalarından alınan avansları yatırımlarda kullanmak zorunda kalmaları sebebiyle takatlarının üstünde borç ve faiz yükü altında bulundurulmaları gibi, tamamiyle bünye dışı aksaklıklarda aramanın yerinde olacağı kanaati hâsıl olmaktadır. İktisadi Devlet Teşekküllerinde bugün yapılması gereken ıslahatı ana hatlarıyla şöyle özetlemek mümkündür.

1. Eksik sermayelerinin tamamlanması,
2. Bağlı buldukları bakanlıklarla olan münasebetlerine sarahat verilmesi,
3. Ortaklık kurma veya mevcut ortaklığa katılma imkânları ile yatırımlarını bir disiplin altına alınması,
4. Fiyat ve stoklarını tesbitte serbest bırakılmaları, Hükümetin müdahalesi halinde teşekkülün, bu yüzden katlanacağı zarar ve masrafların en kısa zamanda bütçeden teşekküle ödemesi,
5. Son derece önemli bir murakabe ve nezaret organı olan idare meclislerinin en kısa bir zamanda yeniden teşkilidir.

Muhterem arkadaşlar,

Yeni tasarılar hangi istikamette hazırlanmıştır? İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkındaki tasarı ile birlikte, Devlet Yatırım Bankası tasarısında mevcut sert, merkezîyetçi ve müdahaleci hükümler, Hükümet programıyla açıklanmış bulunan ve Kalkınma Plânında yer alan karma ekonomi düzeni içinde rekabet şartlarını murakabe, müdahale kademelerini çoğaltmak ve özel hukuk hükümlerinden uzaklaştırmak suretiyle, Kamu İktisadi Teşebbüsleri aleyhine mühim mikyasta prensipleri ihlâl etmiş olmaktadır.

Şöyle ki;

Tasarının, birinci maddesinde «İktisadi Devlet Teşekküllerinin ve iştiraklerinin kuruluş ve yönetimi bu kanuna göre düzenlenir ve yürütülür.» hükmü konduktan sonra, 2 nci maddesinde; «İktisadi Devlet Teşekkülleri sermayelerinin yarısından fazlası Devlete, İktisadi Devlet Teşekküllerine veya Devlet ve İktisadi Devlet Teşekküllerine aid olup iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan ve kuruluş kanunlarında bu kanuna tabi olacağı

belirtilen teşekküller» diye tarif edilmekte «Devlet ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin sermayelerinin yarısından azına sahip buldukları özel hukuk hükümlerine göre kurulan ortaklıklardaki kamu hizmetlerine» de Devlet ve teşekkül iştirakleri adı verilmektedir. Tasarının 3 ve 4 nci maddelerinde de teşekküllerin ve iştiraklerinin özel kanunlarla, teşekkül iştiraklerinin Bakanlar Kurulu kararıyla olacağını; Devlet ve teşekkül iştiraklerinin devir ve tasfiyesinin Bakanlar Kurulu kararıyla yapılacağını hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Ayrıca, tasarının 6 nci maddesinde «Devlet ve teşekküllerin iştirak ettiği ortaklıklardaki kamu hissesi % 50 nin üstüne çıkması halinde şirket bu durumun hâsıl olduğu takvim yılını takibeden 3 yıl için ortaklık statüsü şeklinde yönetilebilir. Kamu hissesi bu müddetin sonunda % 50 nin altına düşmediği takdirde ortaklık İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilir.» yazılı bulunmaktadır.

Tasarı bu rükümleriyle sermayesinin tamamını Devlete aid olan İktisadi Devlet Teşekkülleriyle sermayesinin yarısından fazlası Devlete aid olan kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulu ortaklıkları bir arada mütalâa cylemek ve aynı rejime tabi tutmak istemektedir.

Sermayesinde Devlet hissesi olan ortaklıklardan yalnız bir tanesi kanunla kurulmuş olup, o da Merkez Bankasıdır.

Tasarı, 34 nci maddesinin 1 nci fıkrasıyla; Merkez Bankasının bu kanunun rejimi dışında bırakılmaktadır. Sermayesinin yarısından fazlası Devlete aid olan ortaklıklar ise kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulmuş bulunmaktadır.

Tasarı bu hükmü ile şümulü içine almak istediği ortaklıkları kavrayamadığı gibi ayrı iki rejime tabi tutulmalarında zaruret ve fayda olduğunda şüphe olmıyan kanunla kurulu teşekküller ile kanunla kurulu veya kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulan ortaklıkları birbirine karıştırmak ve aynı rejime tabi tutmak suretiyle mevcut İktisadi Devlet Teşekkülleri rejimini değiştirmektedir.

Teşkil edilmek istenilen yönetim kurulu, İktisadi Devlet Teşekküllerinin yönetim ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlikte değildir. Devlet

Üretme Çiftliklerinde buna benzer bir teşkilâtın (Genel Müdürlük Yönetim Kurulunun) işleyişi göstermiştir ki, komisyon üyelerinin başlarından aşkın idari hizmetleri arasında zaman ayırarak komisyon toplantılarına lâıykıyla devamları ve getirilen konuları gereği gibi incelemeleri mümkün olamamıştır.

Memleketimizde bakanlık ile teşebbüs arasında tampon ve umum müdür üzerinde icabında fren veya baskı hizmeti gören bir idare meclisine zaruret vardır.

Ancak, bu idare meclisi üyelerinin vazifenin gerektirdiği ehliyet şartlarını haiz ve tarafsız kimseler arasından ilgili bakanlığın teklifi üzerine kanun dışı telkinlere her vakit göğüs gerebilecek olan Bakanlar Kurulu tarafından tâyini lâzımdır.

Teşekkül bünyesinden yönetim kuruluna katılacak üyelerin bir idare meclisinden beklenen görevleri gereği gibi yerine getirmelerine imkân olmayacağı gibi, umum müdürün mesuliyetini dağıtmaktan, otoritesini sarsmaktan, teşekkül içinde lüzumsuz çalışmalara sebeb olmaktan başka bir şeye yaramaz.

8 nci ve 12 nci madde ile Hükümet tasarısında; yönetim kurullarında işçi temsilcisi bulundurulması fikrini grupumuz çok yeni ve mahiyeti meçhul bir fikir olarak karşılamaktadır. Buna mukabil, bu teşekküllerde memur statüsüne tabi personelin temsilcisinin idare meclislerinde bulundurulmamasının sebebi anlaşılamamaktadır.

Yılların tecrübesi, bakanlık yetkilerinin tartışarında sarahatle ve tadadî bir surette açıklanmasını zaruri göstermektedir. Bu noktada yerli ve yabancı uzmanlar birleşmektedirler.

Tasarının, teşekküllerin yıllık yatırım ve finansman programlarıyla ilgili 13, 14 ve 15 nci maddelerinde kurulmak istenilen mekanizma ve müessese, teşekkül, bakanlık, Maliye Bakanlığı ve Bakanlar Kuruluna verilmek istenilen görev ve yetkiler yeteri derecede vuzuhla belirtilmiş değildir.

Teşekküllerin öz kaynaklarıyla finanse edilecek yatırımlar tasarının 16 nci maddesiyle konan takyitlerin tasarının üçüncü maddesinde yazılı teşekküllerin malî muhtariyetleri ve sermayeleriyle sınırlı sorumlulukları prensipleriyle uzlaşmamaktadır.

9 ncu ve 24 ncü maddelerdeki müdahaleci hükümler, teşekkülleri işlemez hale getirmek için kâfi görülmektedir. Halbuki, teşekküllerin gayesi kârlılık esasına göre muhtar bir şekilde çalışmaktır.

BAŞKAN — Sayın Erdemir, eğer çok süreceksen Yüksek Heyetin oyunu almak mecburiyetindeyim.

Sayın Erdemir'in yazılı nutku 20 dakikayı tecavüz etmektedir. Nutkuna devam etmesini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun.

MEMDUH ERDEMİR (Devamla) — Teşekkül ederim.

Tasarının 20 ve 21 nci maddeleri murakabeye ait lüzumundan fazla hükümleri ihtiva etmektedir.

Tasarıya bu hususta muhakkak bir maddede yazmak gerekiyor ise sadece birinci fıkra ile iktifa etmek yerinde olur.

Murakabenin nasıl yapılacağına, raporların nereye gönderileceğine dair hükümlere ancak bu husustaki özel kanunda yer verilmek gerekirdi.

Yüksek Murakabe Heyetinin tekrar Başbakanlığa bağlanmasına dair son zamanlarda beliren temayül de Anayasaya aykırı görülmektedir.

Yönetim kurulu üyeleri kadrolu bir memur haline getirildikçe ve hele başka sahalarda çalışmaları menedildiği müddetçe, bu ücretler karşılığında kifayetli bir çil eleman yerine iş bulmaya muhtaç kişilerle yönetim kurulları doldurulmuş olacaktır.

Yönetim kurullarına tecrübeli ve kalifiye elemanların bulunabilmesi ve bunların mesailerini devamlı olarak teşekküle hasretmelerini teminen, genel müdür ve müessese müdürlerine verilmesi, tasarının 29 ncu maddesinde derpiş olunan tazminatın, teşekküllerin en yüksek organı olan ve en büyük mesuliyetleri yüklenen yönetim kurulu üyelerine de tanınması zaruri görülmektedir.

İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışanların hukukî sorumluluklarına esas teşkil eden basiretli ve tedbirli bir tacir gibi hareket kısıtasının, 3460 sayılı Kanunun 43 ncü maddesinde olduğu gibi açıkça belirtilmesi yerine, tasarının 23 ncü maddesinin son fıkrasında te-

şekillerin her türlü personeli bu prensibe (kârlılık ve verimlilik prensibine) uygun olarak gereken basireti göstermekten sorumludur» şeklinde hukuk rejimimizde mesnedi bulunmayan müphem ve çekingen bir sorumluluk hükmü sevk edilmesinin mâna ve sebebi anlaşılamamaktadır.

Tasarımın 36 ncı maddesindeki, 3460 sayılı Kanun ile ek ve değişikliklerinin kaldırılmasına dair hüküm, bu maddenin mevcut şekli ile kabulü, Yüksek Murakabe Heyetinin de lâğvını tazammun etmektedir. Maddeye «Yüksek Murakabe Heyeti ile ilgili hükümleri hariç» şeklinde geçici bir fıkra ilâvesi zarureti ile karşılıklıya bulunmaktayız. Bu geçici madde veya 36 ncı maddeye «Yüksek Murakabe Heyeti ile ilgili hükümleri hariç» şeklinde bir fıkra ilâve edilmeyerek madde olduğu gibi kanunlaştırıldığı takdirde, Yüksek Murakabe Heyetinin lâğvedilmiş olacağını, bu tasarı ve diğer çeşitli kanunlarla Yüksek Murakabe Heyetine verilmiş bulunan görevlerin sahipsiz kalacağını arzda fayda mülâhaza etmekteyiz.

Kanunlaştığı takdirde bu tasarı, memleketin kalkınma plânının tatbikatında önemli görev ve sorumluluk uhdesine teveccüh edecek olan İktisadi Devlet Teşekküllerini salâha eristirebileceğine şüphe ile bakılmakta, hattâ, teşekküllerin bugünkü durumlarını sarsabileceğinden de endişe edilmektedir. Millet Partisi Meclis Grubu, tasarı, tümü üzerindeki görüşlerini bu kadarla ifade etmiştir. Tümü kabul edildiği takdirde, maddelere sıra gelince ayrı ayrı her madde üzerinde kanaatlerimizi ayrıca ifade edeceğiz. Bu vesile ile Yüce Heyetinize saygılarımızı sunarız. (Sağdan alkışlar)

BAŞKAN — C. H. P. Millet Meclisi Grubu adına Sayın Coşkun Kırca.

C. H. P. GRUBU ADINA COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, Millet Partisi adına konuşan Sayın Memduh Erdemir arkadaşımızın bâzı sözleri beni tekrar grubum adına söz almaya sevk etti. Yanlış hatırlamıyorsam, bundan evvel de bunun birkaç misalini gördük.

Muhterem Millet Partisi Meclis Grubu sözcüleri, sık sık, bu Mecliste yer alan diğer partilere kendi programlarının icaplarını hatırlatmayı bir itiyat haline getirmişlerdir. Bu bakım-

dan, şunu açıkça ifade edeyim ki, C. H. P. Meclis Grubu, önümüzde bulunan iki kanun tasarısını ana hatlarıyla tam olarak tasvibederken kendi programına tamamiyle uygun hareket ettiği kanaatinde. C. H. P. olarak biz, hiçbir vakit özel teşebbüsten veya kamu teşebbüsünden bir tanesini memleket kalkınması için daha önde gelir saymamaktayız, biz karma ekonomiye inanıyoruz ve karma ekonomi içerisinde özel teşebbüsle, kamu teşebbüsünü aynı derecede zaruri telâkki ediyoruz. C. H. P. Programının 5 ncı maddesi, hiçbir şekilde Türkiye'de memleket kalkınması ve iktisadi faaliyet, evvelenimde, özel teşebbüsün elinde bulunacaktır diye bir hüküm ihtiva etmemektedir. O kadar ki, partimiz aşağıda sayılmış olan işlerin munhasıran Devlet eliinde bulunmasını zaruri sayar.

1. Ana harb sanayii
2. Ağır sanayi,
3. Büyük enerji santralleri.
4. Büyük sulama, (Göl ve bataklıkları kurutma gibi Bayındırlık işleri)
5. Stratejik madenlerle, miktar ve çeşidi itibariyle inhisar mahiyetinde madenler ve maden kömürü işletmesi,
6. Kamu hizmetleriyle ilgili ulaştırma işleri ve posta, telgraf, telefon,
7. Petrol işletmesi.

Şahsi teşebbüste ortaklık caizdir. Bu kadar sarıh bir madde var.

Yine aynı maddenin (C) fıkrasında (A) bendinde sayılan işlerin dışında kalmakla beraber, özel teşebbüsün başarmaya imkân bulmadığı veya yeter derecede başaramadığı veya hiç girişemediği teşebbüslerin millî ekonomimiz ve sosyal şartlarımız bakımından elzem olanlarını, özel teşebbüs bu sahalarda çalışmaya muktedir oluncaya kadar kurup işletmekte Devlet vazifelidir. Sosyal maksatlı Devlet yatırımlarında rasyonel çalışma esas olmakla beraber, gaye kâr değildir, denmektedir.

Bu durumda tekrar arz ediyorum, biz, C. H. P. olarak karma ekonomi içerisinde özel teşebbüsün lüzumuna, kamu teşebbüsünün lüzumu kadar, kamu teşebbüsünün lüzumuna da özel teşebbüsün lüzumu kadar inanıyoruz. Bu kanuna, iktisadi alanda, - sosyal maksatlarla değil, fakat iktisadi alanda - çalışan İktisadi Devlet Teşebbüslerini piyasa mekanizması içerisinde özel teşeb-

büse nisbetle imtiyazlı duruma getirmemek gibi bir esasa dayandığı için de, bilhassa bu bakımdan da müspet oy vereceğiz.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, binaenaleyh, C. H. P. nin kendi programına aykırı hareket eder tarzda birtakım ithamların yahut iddiaların külliye yersiz olduğu kanaatindeyiz.

İkincisi; Hükümet Programını oylarıyla tasvibeden bir parti olarak, kendi parti programımıza bağlı olduğumuz kadar Hükümet programına da bağlı olduğumuzu hissettiğimiz için, Hükümet Programında bu hususta bu kanuna aykırı hüküm nedir?

Arayıp arayıp bulmak mümkün değildir, fakat tamamıyla olsa olsa aksini bulmak mümkündür. Hükümet Programında aynen şu ifadeler var : «Sadece özel sektörü iktisadi ve sosyal gelişmenin vasıtası saymak dâvayı halle yetmeyeceği için, Devlete de iktisadi hayatta önemli bir mevki tanımak memleketimizin gerçeklerinden doğan bir zarurettir. Devlet eliyle yapılacak işlerde esas prensibimiz, stratejik yatırımları uzun süreli gelişme için gerekli yatırımları ve özel teşebbüsün gerçekleştiremediği yatırımları yapınak olacaktır.»

Muhterem arkadaşlarım, daha önceki konuşmamda arz ettiğim gibi, biz bu konuda tamamen amprik ve pragmatik bir doktrinin, bir görüşün içindeyiz. Bu kanunda Anayasamızın 39 ncu maddesinin tatbiki icabettiği takdirde, bu nasıl münhasıran amprik ve pragmatik görüşlerle olacak ise, Devlet eliyle kurulmuş ve işletilmekte bulunan teşebbüslerden, şayet, özel teşebbüse devredilmesi, bu kanunda bu hususun da mekanizmasında derpiş edildiği gibi devredilmesi bahis konusu olduğu zaman da aynı derecede amprik ve pragmatik görüşlerle hareket edeceğiz. Ancak, şu hususa kaaniz ki, plânlı bir karma ekonomi, kuvvetli bir Devlet sektörü bulunmaksızın ne karma ekonomi vasfını taşıyabilir, ne de plânlı olmak vasfını taşıyabilir.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bu açıklamaları kendi partimizin gerek programına, gerek programı kadar sadakatle bağlı olduğu Hükümet Programına aykırı hiçbir taraf görmediğimizi ve umumiyetle siyasi partilerin kendi içlerindeki program muhasebesinin kendi kendilerine bırakılmasında da hakikaten Meclis teamülleri bakımından daha fazla uygunluk mütalâa et-

tiğimizi arz etmek için huzurunuzda çıktım. (Ortadan alkışlar)

BAŞKAN — Y. T. P. Meclis Grubu adına Sayın Orhan Apaydın.

Y. T. P. GRUPU ADINA ORHAN APAYDIN (Aydın) — Muhterem arkadaşlarım, Millet Partisi Sözcüsü, İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonuna mütaallik kanun tasarısının tümü hakkında yaptığı görüşme sırasında, partimizin programından, prensiplerinden bahsetmiş ve bugünkü görüşlerimizi buna muhalif bir şekilde takdim etmek istemiştir.

Muhterem arkadaşlarım, evvelâ Millet Partisi sözcüsünün şu serd ettiği fikirlerle nerede olduğunu, kendisinin ve partisinin nerede bulunduğunu sormak lâzımgelir. Jandarma Devlet telâkkisi bugün Orta zamanlara kadar uzakta kalmıştır. Adam Smit'lerin memleketi olan İngiltere'de dahi bugün şahsi teşebbüs fikri tamamen değişmiş ve hepimizin malûmu olduğu gibi, İngiliz Liberal Partisinin programında dahi, Devletin bâzı sahalarda faaliyette bulunması kabul edilmiş, bu bir fikriyat olarak benimsemiş sosyal politika fikirleri en yeni derecede müdafaa edilmiştir.

Yeni Türkiye Partisi; ileri bir partidir. Nihayet şahsi teşebbüsü esas alması; bu fikriyatını ifade etmesi, Devletin ve vatandaşın refahı için çalışması, fonksiyonunu reddetmesi mânasına gelmez. Esasen Millet Partisi sözcüsüne hâtırlatmak isterim, nihayet Anayasa nizamına bağlıyız, bizim Anayasamız refah Devleti esasını kabul etmiştir.

Nihayet, siyasi partiler de programlarını bu Anayasamızın prensiplerine uygun olarak tanzim etmek durumundadır; velev ki, «jandarma Devlet» telâkkisi içinde kalsa dahi, bu fikrini bir âmme faaliyeti içinde müdafaa edemez.

Evet, refah Devleti formülü, Anayasada ifadesini bulmuştur. Fakat, bunun yanında şahsi teşebbüsün inkişafı da memleketin refaha kavuşması babında nihayet yine bu maksada müstenittir. Şahsi teşebbüslerin müdafaa da bu refah Devleti formülü içinde pekâlâ kabildir. Bizim partimizin fikriyatı da buradadır. Biz jandarma Devlet telâkkisini, Devletin muayyen fonksiyonları içinde kal-

mak telâkkisini, çok gerilerde kalmış bir telâkki olarak görüyoruz.

Bu, dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Ne Amerika'da vardır, ne İngiltere'de vardır. Yalnız, Millet Partisinde kalmıştır.

Hürmetlerimle (Sağdan, alkışlar.)

BAŞKAN — Millet Partisi Grubu adına Sayın Erdemir.

MİLLET PARTİSİ GRUPU ADINA MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlarım, Yeni Türkiye Partisi sözcüsü arkadaşımız hiç de bir parti sözcüsüne yakışmayan bir şekilde, bir partiyi, bugünkü Anayasa nizamına bağlı bir partiyi, jandarma Devlet telâkkisi düşüncesi içerisinde itham etmek gibi bir duruma düşmüş bulunmaktadır. Evvelâ Millet Partisi olarak, böyle bir telâkkiyi ve isnadı şiddetle reddederiz. Her şeyden evvel, Anayasamız, refah Devleti esasını kabul etmiştir. Kabul Anayasamız böyle bir şeyi kabul etmiştir, ama, bunun Devlet kanaliyle, Devlet eliyle ve otoriter bir Devlet büroksasisi kanaliyle yapılacağı fikrini, tezini de kabul etmemiştir. Bunu, bugünkü Hükümet, nasıl olduysa karma ekonomi şeklinde bir düşünce ile ortaya getirmiş, özel teşebbüsle, Devlet teşebbüsü yanyanadır, beraberdir, biri diğerinden farklı değildir, şeklinde bir fikrin gölgesine sığınmış bulunmaktadır. Bir tarafta Devletin muazzam ezici kuvveti, her türlü imkânları; diğer tarafta da küçük sermayesi ile bu memlekette birtakım işler yapmak hevesinde bulunan özel teşebbüs. Bu ikisini mukayese etmek mümkün müdür? Birisi Devletin imkânları ile taltif edilip, Devletin imkânları ile her türlü varlığa kavuşturulurken, diğer taraftan özel teşebbüs, Devletin himayesi olmaksızın, Devletin birtakım muafiyet kanunları olmaksızın, bu memlekette refah seviyesine doğru yürümek mümkün müdür? Elbette ki, mümkün değildir.

Biz burada neyi ifade ettik? Y. T. Partisinin seçim beyannamesinde, kendilerinin yazılı olarak Millet huzurunda ifade etmiş oldukları Devletçilik prensiplerini, Devlet işletmeciliğini daimî bir işletmecilik telâkki etmediklerini, zaruretlerin devamı ile muayyen ve mukayyedolmak şartı ile Devlet işletmeciliğine tevessül edecekleri hususunda, millet huzurun-

daki beyanatlarını hatırlatmak istedim.. Kaldı ki, huzuruza getirmiş oldukları kanunda ve bu Mecliste kabul edilmiş olan plânın tümünde de Devlet işletmeciliği âdeta daimî bir işletmecilik olarak kabul edilmektedir. Biz, sadece bu iki nokta arasındaki tenakuzu belirtmek istedik, başkaca bir fikir ilâve etmedik. Acaba arkadaşlarımız neden gocunurlar?

Aynı şekilde Sayın C.H.P. (Sözcüsü de, biz târizde bulunmadığımız halde, kendi programlarını okumak suretiyle Devlet işletmeciliği ile hususi teşebbüsü birbirinden farklı telâkki etmediklerini ifadeye çalışmıştır ki, böylece bizim kanaatimizi teyidatmış bulunmaktadır. Bu itibarla, Millet Partisi adına, bir jandarma devleti anlayışı içerisinde bulunulduğu şeklindeki isnadı reddetmek ve bu hususları cevaplandırmak için söz almış bulunuyordum; teşekkür ederim.

BAŞKAN — İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkındaki Kanun ile Devlet Yatırım Bankası hakkındaki kanun tasarısının tümü üzerinde parti grupları adına konuşacak arkadaşlarımız konuşmalarını yapmışlardır.

Şimdi, şahısları adına konuşacak arkadaşlarımız konuşacaklardır.

Sayın Zeynel Gündoğdu. (Bu kanunun lehinde, aleyhinde, üzerinde mi Sayın Gündoğdu?)

ZEYNEL GÜNDOĞDU (Erzincan) — Üzerinde efendim.

BAŞKAN — Peki efendim. Bir dakika, söz alan arkadaşları bildiriyorum.

Söz alanlar, Zeynel Gündoğdu, Şefik İnan, Arif Hikmet Güner, Halûk Nur Bâki, Ahmet Tahtakılıç, Mehmet Turgut, Etem Kılıçoğlu, Sabahattin Savaçer arkadaşlarımızdan ibarettir.

Siz Sayın Turgut, üzerinde mi, lehinde mi, aleyhinde mi konuşacaksınız? Aleyhinde konuşacaksınız.

Sayın Güner? Aleyhinde.

Sayın İnan? Lehinde.

Sayın Nur Bâki? (Yok sesleri)

Sayın Tahtakılıç? Üzerinde.

Sayın Kılıçoğlu?

Sayın Savaçer? Üzerinde.

Buyurun Sayın Gündoğdu.

ZEYNEL GÜNDOĞDU (Erzincan) — Muhterem arkadaşlar,

Cumhuriyet idaresinin ilk kuruluşunda müteşebbis zümrenin teşekkül etmemiş olması dolayısıyla devletçilik teşebbüsü bugünkü ticaret ve sanayideki varlığımızın temeli olmuştur.

O zamanlar Ankara sokaklarının Arnavut kaldırımlarını tanzim edecek fen memurlarını dahi dışardan getirdiğimiz hepimizce malûmdur.

Birinci 25 senede devletçilik yolu ile kurulan müesseselerden yetişen elemanlar ise yalnız Devlet kurumlarının değil, aynı zamanda, hususi teşebbüsün de kılavuzluğunu yapmaktadırlar.

İkinci Cihan Harbinin sonuna kadar devlet teşebbüsleri bir zaruretin icabı idi.

Seçimlerde bir nutukta, konuşuyordum. Bir vatandaş sözümlü kesti ve dedi ki, ne yüzle konuşuyorsun? 25 sene iktidarda kaldınız ne yaptınız?

Bu vatandaş yakaladım kürsüye getirdim. Şapkasını elime aldım, Sümerbank mamulâtı idi. Çaketi, pantolonu, iç çamaşırları keza Sümerbank mamulâtı idi.

Cebindeki sigara, kapitülâsyonlardan alınan Tekelin, not defteri de İzmit Kâğıt Fabrikasının mamulâtı idi.

Karşımızda yapılan mektebin temellerinde Karabük demiri vardı. Buna benzer birçok misaller vererek bu eserlerin hepsinin yoktan var edilen bir milletin çok kısır gelirlerini iyi kullanarak, dahili imkânları ile meydana getirdiğinin izahını yaptım.

Evet arkadaşlar, hakiki durum budur.

Cumhuriyetin ilk 25 yılı modern Türk Devletinin kuruluşu ile kalmamış, o günün iktisadi teşebbüsleri bugünkü iktisadiyatımızın da mektebi ve temeli olmuştur.

Peki, ondan sonra ne olmuştur ve bugün ne âlemedir?

Hiç tereddüt etmeden söyleyeyim ki, o zamanın inkişafı karşısında bu müesseselerin birçoğu, milletin başının bugün için püsküllü belâsıdır.

İşte biz bugün bu püsküllü belâların durumunu konuşuyoruz ve görüşüyoruz.

Sevgili arkadaşlarım,

Başlangıçta, yani 25 senelik ilk devreden elde edilen fayda ne idiyse, zararın neresinden dönülürse kârdır, düsturuna uyarak bunların

bir kısmından vazgeçmek, yenilerine bâzi teşebbüsler eklemek aynı faydayı doğuracaktır.

Aksi takdirde, zamanında işlediğimiz hayır, bugün için ürküttüğümüz kurbağanın günâhını dahi ödiyemeyecektir.

Bu sahalarda milletin parasını muattal bırakmamız, ileride Türkiye'nin iktisadi kaderini çıkmaza sokabilir. Zira milletlerin kalkınması, iç imalât ve istihsaline dışta pazar bulmakla mümkündür. Dış pazara çıkmanın tek yolu ise, kalite yüksekliğine ve maliyet düşüklüğüne dayanır.

Devlet eliyle olacak imalât ve istihsalde ise, biraz sonra izah edeceğim, hattâ hepinizin bildiği sebeplerle, ucuz maliyet teminine imkân olmadığından dış pazarlar bize uzun müddet kapalı kalacaktır. Hattâ Serbest Pazara girişimiz dahi tehlikeye girecektir.

Ferdî teşebbüs desteklenirse kalite ve fiyat rakabeti başhyacaktır ki, işte dış pazarlar bize o zaman açılacaktır.

İktisadi Devlet Teşebbüslerini 3 kategoriye ayırır isek, hangi sahalarda kalmanın veya çekilmenin faydalı olacağı üzerinde sizlere bir nebzecek kanaat verebileceğimi ümidediyorum.

1. Tekelcilikle işliyen müesseseler.

2. Hususi teşebbüsün yabancı olduğu veya erişemediği teşebbüsler.

3. Hususi teşebbüsle göğüs göğüse, alın altına rakabet haline gelmiş olan müesseseler.

Birinci kategoriye giren Tekel müesseseleri üzerinde rakabet mevzu bahis değil. Sahaları ayrılmıştır. Kanunların zırhı içindedir. Gayesi Hazineyi beslemektir. Bu da şimdilik bu bir zaruretin icabıdır.

Binaenaleyh; bu yolda, devam ve ferâgat, ileriki yıllarda o günün iktisadi şartları muvacehesinde kaabili münakaşa olabilir.

2 ne kategoriye giren, ferdin gücünün yetmediği ve yabancı olduğu, kısır gelirli görüldüğü işlerle âmme hizmetinin zarurî kıldığı teşebbüsler için bir itirazım yoktur.

3 neü kategoriye giren işler ise şunlardır.

Halen ferdî teşebbüsün rakibi haline gelen Gima, Migros'un bakkallığından tekstil sanayiine kadar uzanan işler ki, Hazineyi zarara sokan bunlar ve bunlara benzer küçük teşebbüslerdir.

Bunların istikbali karanlıktır. Zararları hiç bir tedbirle önlenemeyecektir. Zira, hususi te-

şebbüsün kesin salâhiyetleri, pratik görüş ve kıvraklıkları, süratli karar ve tatbikatı Devlet teşebbüslerinde olmamakla beraber; üstelik formalite mecburiyeti ve mesuliyet duygusu, Demoklesin kılıcı gibi, yine bu tasarıda da icra mevkiinde bulunan insanların tepesindedir.

Esasen İktisadi Devlet Teşekküllerinde ta-kibedilen en sakat yollardan birisi de, milyarlık müesseseleri teslim ettiğimiz umum müdür ve yönetim kurullarına geniş salâhiyet veremeyiz. İyi yapınca bir kuru aferin çekeriz, evdeki pazar çarşıya uymayınca, hesabı sorarız, ondan. Ve ondan sonra da bu müesseselerden kâr bekleriz.

Alımda hür değil, satımda hür değil, buralar ekseriya politikacının seçmene gönderdiği selâma vasıta olduğu için arzular yerine getirilmezse, adam yerinden de emin değil.

Geçen gün huzuruza bir kanun geldi: Sümerbank mamullerini dışarı fiyatlarına denk getirip ihracat yapabilmemiz için lüzumsuz bir vergiyi kaldırmıştık.

Bilmem hangi sayın profesörün mütalâası ile kanunun Anayasaya aykırılığı ileri sürüldüğünden Senatoca reddedildi. Dış pazar da bizden üç aydır mal beklemektedir.

Sayın profesör ve muhterem Senato üyeleri haklı olabilirler ama, ne yapalım ki, ticaret kanunla yürümez.

Ticaret; fırsatları iyi kovalamakla, ileriye iyi görmekle, süratli karar ve tatbikatla yürür.

Demek ki; engelleyici bütün mevzuatlar Devlet işletmeciliğinde; ilerleyici şartlar, vasıflar ve salâhiyetler ise ferdi teşebbüs sistminde-dir.

Binaenaleyh, bu yola bir an evvel girmek ise müspet görüşün zaruri kıldığı bir mecburi-yettir.

Devlet sermayesi ile fert sermayesini ayrı görmemek icabeder.

Bugünkü vergi sistemi karşısında, işliyen sermayenin temin edeceği kârının % 75 ine Devlet ortaktır.

Memleketimizde işçi ve memurlar, net ücret pazarlığı usul halinde olduğundan müstahdemin vergileri, işçi sigortaları ve iş verenin kendi hesabına ödediği gelir, kurumlar, belediye

vergileri ve yine monopol kanunlarının yüklediği vergiler, iş verenin en az kazancının % 5 ini Hazineye aktarmaktadır.

Ne yazık ki, üstelik günde 12 saat çalışan, sermayenin mesulü olan haftada bir gün istirahat imkânı ancak bulabilen, bütün varlığı ile memleket hizmetinde bulunan bu insanların adı vurguncudur.

Hayatında serbest sahada 5 kuruş kazanamamış, günde 3 veya 5 saat çalışan, üç günde bir viski şişesini midesine süzen hususi arabalarda keyif satan, kendilerine sosyalist süsü veren masabaşı nazariyecileri ise idealisttir.

Zaman zaman fetva verirler, işi Devlet ele alsın derler, Devletin patron olduğu yerde fertlerin köle olacağını hiçbir zaman kabul etmezler.

Hulâsa :

Âlem giderken Mersine, bunlar bizi göndermek isterler tersine.

Her teminatın, sosyal bir bünyeye sahip Devlet idaresiyle mümkün olacağına inanıyorum. Esasen yukardaki verdiğim vergi dokümanları karşısında, çalışan servetlerin sosyal hizmet yoluna sokulmuş olduğunu izah ettim.

Sermaye sahiplerinin ise, memleketin bugünkü durumunu bildikleri için, bundan şikâyetçi olmadıklarını da biliyorum.

Memlekette sosyalist görüşünü siper ederek milleti zehirlemek isteyenlere derim ki, Türkiye'nin en büyük sosyalisti Sayın Vehbi Koc'tur.

Şimdi, Sayın Vehbi Koc, bütün imkânlarını sanayide millet hizmetine tahsis ettiğine göre, sosyalist midir, kapitalist midir?

İşte meselenin sırrı, milletçe kalkınmanın sırrı burada yatıyor. Yolumuzu bilerek çizersek, çabuk kalkınırız. Devleti her sahada yatırıma teşvik edenler, Devletin işini Devlet yapsın diyenler Horasan'da halı dokunduğunu duyup, enini boyunu bilmiyen kimselerdir.

Gelmiş geçmiş Hükümetler ve bugünkü Hükümet, bu mevzuda sarıh bir görüşün ve tutumun içinde değildir:

Meselâ, karma ekonomi diyor da, şu hududa kadar ben yokum, ondan sonra varım, demiyor.

Bu karma ekonomi tâbiri elâstiki bir tâbir ve bundan şu mânayı çıkarmak kolaylıkla mümkün. Yani Devlet isterse lostra salonu da açabilir.

Nitekim karma ekonomi zihniyeti içinde Devletin mevcut kurumlarından olan sanayi nakliyat kamyonculuk yapar, Migros ve Gıma mahallelerde ciklet satar, Sümerbank tekstil sanayiiden çekilmesi dahi icabederken, üstelik kendi mamullerini metre metre, bir manifaturacı gibi, satar. Diğer taraftan, bilmen hangi esbabı mucibe ile çimento ve demiri kendi ithal eder. Memlekette yüzlerce aynı evsafa inşaat şirketi varken, Doğu'da yapılacak lojmanların inşaat ihalelerine İktisadi Devlet Teşekkülü olan şirketlerden başkasını sokmamak için Meclise acayip kanunlar getirir.

Ben de diyorum ki, bu tutum iktisadiyatımızı ktiye götürür. Sözlerimizle, hattâ arzumuzla tatbikatımızın tezat halinde okduğunu gösterir.

Bu noktalara cevap vermek tenczülünde bulunurlarsa, şurada şu kâr, burada bu kâr vardı derler, ama; ben de derim ki, bu günün üç kuruşu değil, istikbalin kurtuluşu mevzubahistir. Muvakkat gelirler karşısında prensipler feda edilemez.

Karma ekonomi taraftarı Hükümet, karma ekonominin hususi teşebbüs cephesinde de kredi politikasındaki tutumu ile bilerek, bilmiyerek yerinde saydırmaktadır.

Her ne kadar çok aşırı şartlarla bir kısım sanayicilere düşük faizle kredi vermekte ise de, diğer taraftan orta sınıf esnafı, bir çok ticaret erbabını kıvrandırmaktadır. Yatırımla olan ilgisini izah edeceğim. Zira, piyasa yapısı itibariyle birbiriyle sıkı sıkıya ilişibat halindedir. Bu münasebetle Hükümetten 5 maddeyi ihtiva eden suallerimi arz ediyorum.

1. % 18 resmî faizin işlediği bir memlekette % 6 sını resmî % 25 e kadarını vergiden muaf faiz temin eden para sahibi günün vasatını da nazara alarak uzun vâdeli yatırıma gider mi?

2. Bir memleketin kalkınmasında en mühim şey dış pazara çıkabilmek olduğunu biraz evvel arz etmiştim.

Dış piyasalara gitmek ise, en mühim faktör kalite üstünlük ve maliyet düşüklüğüdür.

Peki % 18 faizin işlediği bir memlekette istihsalde maliyeti düşürmek mümkün olur mu?

3. % 18 faizin işlediği bir memlekette orta sınıf esnafın, vurguncu murabahaçıların seçtiği ateşin karşısında kar gibi eridiğinden acaba Hükümet haberdar mı ?

Değil ise, noterlerde ipotek karşılığı para alış verişinin son sene nasıl arttığını tetkik etmesini kendilerine tavsiye ederim.

Buna inzimamen :

Migros, Gıma ve bir kısım imtiyazlı kooperatiflerin de orta sınıf esnafı kasıp kavurduklarını acaba Hükümet biliyor mu?

4. Devlet bankalarının yüksek faiz yolunda olmaları belki Devlete kestirme bir kazanç getirir ama, bu tutumları ile bir kısım para sahiplerine ve bankalara merdiven olduğunu Hükümet acaba farkında mı?

Faiz yoliyle kâr prensibi gözetilmese de Devlet bankaları maliyenin mükellefi olan piyasaya düşük faiz, uzun vâde ile kredi vererek iş hareketi yaratsa, bu iş hareketinden tahassul edecek kârdan elde edeceği gelir vergisinden daha fazla acaba kazanmaz mı?

BAŞKAN — Sayın Gündoğdu, biraz da kanun üzerinde konuşsanız..

ZEYNEL GÜNDOĞDU (Devamla) — Evet, kanunla ilgili beyefendi. Bu faiz vaziyetleri yatırımları baltalıyor da, onu arz etmek istiyorum.

5. Hulâsaten şunu arz etmek isterim: % 18 faiz haddinin işlediği bir memlekette, hızlı kalkınma olacağına Hükümet inanıyor mu? Bunun sırrı nedir acaba?

Sevgili arkadaşların, bir saatin işleminde zemberleğin rolü ne ise, yatırım ve ticaret sahasında da kredi politikasının rolü aynıdır. Murabahaçılığın cazip halde olduğu yerde uzun vâdeli yatırım az olur. Bugün bu durum karşısında, Devlet yatırımlarının verimli sahalara intikali, zaruret görülmiyen yerlere boş yere sarf edilmemesi için tutulacak iki yol vardır. Birisi, geleceği istikbale göre ayarlayıp çizmek, ikincisi mevcutların bir kısmından çekilmek. Bu bir kısımdan çekilmenin ne şekilde olacağını seçimlerden altı ay evvel neşrettiğim bir kaç makalede izah etmiştim ve bir sermaye pazarı zaruretine o zamanda işaret etmiştim. Maddelelere sıra gelince, şimdilik zamanınızı işgal etmemek için, bu mesele üzerindeki görüşlerimi sırasıyla arz edeceğim. Hümetlerimle. (Ortadan alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Şefik İnan, kanun tasarılarının içinde, buyurun.

ŞEPLİK İNAN (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlar, konumuz İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu, yeniden teşkilâtlandırılması meselesidir. İktisadi Devlet Teşekkülleri, Türk ekonomisinin önemli yapılarından biridir. İktisadi Devlet Teşekkülleri, tarihi seyir gözden geçirilecek olursa görülür ki, bunlar her hangi bir doktriner görüşün neticesi olarak değil, fakat memleketimizin gerçeklerinden doğmuşlardır.

Yıllar yılı her yönden kendilerine yöneltilmiş olan tenkidlere, hücumlara, hattâ bunları takviye ederek hüviyetlerini külliyen değiştirmeye kararlı olanların, umumî efkâr önünde yürüttükleri propagandalara rağmen bu müesseselerin varlıklarını muhafaza edebilmiş olmaları, hattâ sayılarının çoğalmış bulunması, temelde yatan fikrin, memleket gerçeklerinden doğmuş olduğunu kesin surette ispat etmiştir.

İkinci Cihan Harbi, bizim İktisadi Devlet Teşekkülleri mahiyetindeki teşekkül ve teşebbüsler Batı memleketlerinde de doğmuş, bu müesseseler bugün bu Batı memleketlerinde yaşamaktadırlar. Bu müesseselerden genel olarak, sandığımız aksine olarak, Birleşik Amerika'da da mevcuttur. Bu gibi müesseselerin listesi, Birleşik Amerika federal bütçesinin sonuna ince ince harflerle yazılmış uzun listeler halinde sahifelerce devam etmektedir. Hattâ, bugünkü atom sanayiine, atom konularına harcanan, yatırılan paraları göz önüne getirirsek, bunun da sahibinin Devlet olduğunu düşünürsek, Devlet Teşebbüslerinin Birleşik Amerika'da dahi ne hacmlara ulaştığı hakkında bir fikir edinebiliriz.

İktisadi Devlet Teşekkülleri, Türk Milletinin alın teri mahsulü olan ve bugünkü değeri ile 50 milyar liralık bir varlıktır. Sanayi alanında çalışanların bütün sinai istihsalimizin % 40'ını yarattıklarını hatırlamamız gerekir.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin sanayi alanında çalışanları yıllar yılı doğmasını, gelişmesini arzuladığımız özel smai teşebbüslerin gelişmesinde büyük hizmetler ifa etmişler, onlara önderlik etmişler, onların muhtac oldukları teknik elemanları, kalifiye personeli yetiştirmişlerdir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri, sinesinde yüzbinlerce işçi barındıran, bu işçilerimize ve aile-

lerine günlük ekmeceklerini sağlayan teşekküllerdir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri, yıllar yılı, Devlet bütçesini besliyen önemli vergi kaynaklarından biri olmuşlardır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu ihtiyacı nereden doğmuştur? Neden buna lüzum görülmüştür? Neden yeniden bir kanun yapmak zarureti hâsıl olmuştur?

Uzun yıllar Türkiye'de yaşamış (1934 - 1945) Siyasal Bilgiler Fakültesinde şehircilik hocalığı yapmış, İkinci Cihan Harbi biter bitmez yaralı vatanın imdadına koşarak, yamış, yıkılmış Berlin'in ilk Belediye Başkanı olmuş, merhum Prof. Ernest Reuter, memleketimizi pek benimsiyen bir ifadeyle şöyle der idi: «Mevcut kanunlarımız bizi 50 yıl idare der. Yeni kanun yapmamıza lüzum yoktur. Yeter ki, mevcutları gereği gibi tatbik edelim, ciddiyetle tatbik edelim.» «Kanunlarımız» derken, Türk kanunlarını kastederdi. Memleketimizi benimsemiş olarak konuşuyordu.

Eğer biz, İktisadi Devlet Teşekkülleri hakkındaki mevcut 3460 sayılı Kanunu ve diğer İktisadi Devlet Teşekküllerinin herbirine mütalâlık bazı özel kanunlar vardır, o kanunları gereği gibi uygulamış olsaydık, bugün hakikaten böyle bir kanun yapmaya hiç te lüzum kalmıyacaktı. Fakat, maalesef bizim bir hastalığımız var; biz bir kanun yaparız, ondan sonra o kanundan kurtulmanın çarelerini ararız.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin murakabesi hakkında cihazlar kurarız, Umumi Murakabe Heyeti gibi, sonra da her yeni kurulan müesseseyi onun murakabesi dışında tutmak üzere özel kanunlar çıkarırız. Meselâ Denizyolları İdaremiş. Bir zamanlar katma bütçeli bir idare idi, bütçesiyle Meclis murakabesine tabi idi. Günün birinde bunu bu hüviyetinden çıkardık. Bunu yaparken, ödenmiş sermayesinin % 99,999'u Devlet sermayesi iken, ona, sanki bu sermaye Devletin değildi de şahısların imiş gibi başka bir hüviyet verdik, onu murakabe dışı bıraktık. Hattâ, gayet iyi hatırlıyorum, bir zamanlar Ulaştırma Bakanı bu müesseseye Ulaştırma Bakanlığı müfettişlerini göndereceği zaman göndermeye yetkili miyim, değil miyim diye tetkikat bile yapmıştı. Sermayesinin, % 99,999'u Devletin olduğu halde, sanki özel sermaye imiş

gibi, özel teşebbüsümüz gibi bir statüye sahip ve Devletin her türlü murakabesinden uzak durumda bulunuyordu.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin idaresini, idare meclislerine bırakıyoruz, müessesenin idarecilerini, kanun lâfzıyla, basiretli bir tüccar, bir iş adamı gibi hareket ettirmiyoruz, sonra da idare meclislerine işten anlamayan insanlar tâyin ediyoruz, idare meclisleri üyeliklerini âdeta birer sinekür, yani iş yapmadan para kazanılan yer telâkki ediyoruz. Müesseselere kanunla muhtariyet veriyoruz, sonra da her işine karışıyoruz. Bu müesseselere, iktisadi kurullara göre hareket edeceksin diyoruz, zarar etmiyeceksin diyoruz, sonra da zarar etmesi için ne lâzımsa onları yapıyoruz.

Halen yürürlükte olan kanunlar, şayet bu müesseselere Devlet bir fiyat politikası empoze ederse, şu malı veya bu hizmeti şu fiyattan satacaksın derse, bu yüzden de bu müessese bir zarara uğrarsa, bugünkü kanunlarımız bu zararı bütçeden kapatmayı derpiş etmektedir. Fakat, bu zararlar yıllar yılı kapatılmamıştır, ödenmemiştir. Toprak Mahsulleri Ofisi yıllar yılı zararına çalışmıştır, bütçeden zararları kapatılmamıştır. Türkiye Ereğli Kömür İşletmeleri Kurumu yıllar yılı kömürünü maliyetinin altında, Hükümet kararıyla satmıştır, fakat bu zararı bütçeler kapatmamıştır. Ama, bunun kapatılması kanunun emri idi, buna rağmen yapılmamıştır. Zararların bütçeden ödenmesi hususundaki kanunun emirleri, ancak, 1962 bütçesiyle Birinci Koalisyonun itibaren yerine getirilmeye başlanmıştır. Bu müesseseler, yıllar yılı kanunların icapları yerine getirilmediği için enflasyonu yaratan kaynaklardan biri olmuştur. Bu müesseselere yatırım yapılmamıştır, para verilmemiştir. Parası nereden gelecek diye düşünülmemiştir. Zararına satacaksın denilmiştir, Devlet bütçesinden zararı tazmin edilmemiştir. Personel Politikasına müdahale edilmiş ve böylece maliyetleri yükseltilmiştir. Bu teşekküller kendileri muhtacı himmet iken, kurulmak istenen sözde özel teşebbüslere sermaye yatırıma davet edilmişlerdir ve bu sözde özel teşebbüslerin sermayesini de bunlar ödemişlerdir. Bunların parasıyic bu teşebbüsler kurulmuştur. Kurulmuştur, tamamlanmıştır. Ama, özel teşebbüs olarak kalmışlardır.

Bu müesseseler niçin enflasyon kaynağı olmuşlardır? Bu müesseselere malî kaynak gösterilmeden, malî kaynak sağlanmadan yatırım yapmak vazifesi verilmiştir, para düşünülmemiştir, düşünmeye lüzum hissedilmemiştir. Çünkü, hakikaten enflasyonist devrede, enflasyoncu politika takibeden devrede bu müesseseler Türk parası bulmak müşkülâtı ile hiçbir an karşı karşıya gelmemişlerdir. Çünkü, o politika dâhilinde Türk parası tedarikinden kolay bir şey yok idi. Ondan sonra zararı çalışma neticesi hâsıl olan zararı kapatmak düşünülmemiştir. Enflasyon yoluyla bu zararların kapatılması düşünülmüştür. Devamlı zararların, azalttığı, tükettiği mütedavil sermayeyi tedarik etmek bahis konusu olunca, yine aynı kaynağa başvurulmuştu. Arz ettiğim gibi, bu müesseseler bir zamanlar para sıkıntısı çekmezlerdi, Türk parası sıkıntısı diye bir meseleleri yok idi. Bir bono tanzim ederler, bu bonoya Hazine kefil olur, böylece iki imzalı bono Merkez Bankasına götürülür, Merkez Bankası da maliyeti sadece kâğıt, mürekkep ve biraz da işçilikten ibaret olan yeni paraları bu müesseselere verir idi. Böyle böyle, bu müesseseler Merkez Bankasına çok borçlandılar. Bu müesseseler böylece borçlanırken bir taraftan bütçe açıkları, bir taraftan da özel sektörün kredi ihtiyacını gerektiği zaman derhal karşılamak yoluyla, yani kredi enflasyonu yoluyla, bir de bu iki faktöre ilâveten, bir de bu kalandan beslenen para haemi, para arzı gittikçe genişledi ve Türk lirası da devamlı surette kıymetinden kaybettirdi.

27 Mayıs 1960 tan sonra ele alınan ve seçimlerden sonra Birinci Koalisyonun itibaren her iki Koalisyonun sıkı sıkıya sarıldığı istikrar siyasetinin neticesi olarak, bu eski tatbikata son verilmiş oldu. İstikrar siyaseti neticesi, Millî Birlik Hükümeti tarafından bu müesseselerin 7 milyar aşan borçları konsolide edildi, uzun vâdeli borçlar haline getirildi ve bu müesseseler böylece altında ezildikleri faiz yükünden kurtarılmış oldular. Merkez Bankası kapıları artık bu müesseselere kapandı. 1962 bütçesinden itibaren de, zararlarının bütçeden kapatılması fiilen tatbik mevkiine konulmuş oldu.

Şimdi, elimizdeki bu kanunun asıl hedefi, işte geçmişin bu tatbikatına bir daha meydan vermemek üzere kesin tedbirler almaktan ibarettir.

Kanunun geçici 5 nci maddesini inceleyecek olursak, bu teşekküllerin nasıl reorganizasyona tabi tutulacağını görürüz. Kanunun diğer maddeleri, 5 nci maddenin verdiği yetkilere istinaden, reorganizasyon ameliyesi neticesi, bu müesseselerin her birinin nasıl bir kalba döküleceğini göstermektedir.

Bendeniz, kanunun birkaç maddesine temas etmek istiyorum. Bir defa yönetim kurulu maddesi var. Burada Hükümet tasarısı bir işçi temsilcisinin üye olarak bulunacağını ön görmüştür. Fakat, komisyon bu maddeyi çıkarmış bulunuyor. İşçi temsilcisi üyenin, yönetim kurulu üyesi olarak teğebbüsün yüksek sevk ve idaresine iştirakinde bendeniz ancak fayda mülâhaza ediyorum. Şu bakımdan arkadaşlar, işçinin derdi, ücretten ibarettir. Memurun derdi maaş, işçinin derdi ücrettir. Şimdi, derdi ücret olduğuna göre, işçi temsilcisi müessesenin yüksek sevk ve idaresine iştirak ederse, şunu gözleriyle görecektir; ücret dediğimiz hâdise, istihalden ortaya çıkan istihalden, emeğin hissesinden ibarettir. Ücret yükselişinin ancak istihsal yükselişi ile mümkün olduğunu, bu yüksek sevk ve idare dışında kaldığı müddetçe idrak edemez. Bir misal arz edeyim; yalnız arz edeceğim rakamlar biraz eskidir. Son rakamları görmedim.

Meselâ, bizim Zonguldak havzasında işçi başına kömür istihsal verimi günde 600 kilodur. İngiltere'de 6 000 kilodur. Bir İngiliz işçisi bir günlük çalışması sonunda 6 000 kilo kömür istihsal eder. Bizde 600 kilo. Şimdi, ücret dediğimiz şey, bizde bu 600 kilodan bir kısmıdır. Para değil de madde olarak mütalâa ettiğimiz zamanda bu 600 kilonun bir kısmı ücret olacaktır. İngiltere'de de 6 000 kilonun bir kısmı ücret olacaktır. Şimdi, o halde bu hâdiseyi işçi temsilcisinin o müessesenin hesabını, kitabını, verimini v. s. sini yüksek sevk ve idare kademesinde gözleriyle görmesi, işçilerimizin bu şekilde müessesenin yüksek idaresine iştirak etmeleri, o müessesenin veriminin artmasına, o müessesenin iktisadi çalışmasına ve verimliliğinin artmasına hizmet edecektir. Çünkü, bilecektir ki, verimlilik artmadıkça ücretin artmasına imkân yoktur. Bu bakımdan çok faydalı olacağı için misal olarak arz ettim.

Ayrıca, 29 ncu maddesinde müessese bünyesinden de yönetim kurulu üyesi seçilecek. Ge-

nel müdür, müessesenin umum müdürüdür, aynı zamanda yönetim kurulu üyesidir. Tasavvur edelim ki, iki tane umum müdür muavini vardır. Bir tanesi de yönetim kuruluna seçilmiştir. Yönetim kuruluna seçilmiş olan umum müdür muavini, hiçbir başka vazife alamıyacaktır. Halbuki seçilmemiş olan umum müdür muavini, bu müessesenin iştiraklerinde vazife alabilecek, onun mukabili tazminat da alabilecek. Şu halde, hiçbir umum müdür muavini bu yönetim kuruluna girmek istemiyecektir. Yani, müessese bünyesinden kimse yönetim kurulunda vazife almak istemiyecektir. Çünkü, kanun maddesi diyor ki, ona başka hiçbir şey verilmez. Yalnız, umum müdüre bir tazminat var, ötekilere yok. Burada maddenin müstakbel işleyişine tesir edecek bir aksaklık müşahade ediyorum. Bunun madde geldiği zaman da tashihi için bir de önerge takdim edeceğim.

24 ncu maddede diyor ki; «Teşekküller mal ve hizmet fiyatlarını tesbitte serbestirler. Bu mal ve hizmetlerden, temel mal ve hizmet mahiyetinde olanların fiyatları Bakanlar Kurulunca tesbit edilir. Tesbit olunan fiyatlar maliyetin altında bulunduğu takdirde, zarar en geç ağıldığı yılı kovalıyan yılın genel bütçesine konulacak ödenekle kapatılır» Bu madde filhakika bazı ufak tefek kelime değişiklikleriyle bir garanti getirir gibi görünüyor ise de, hangi kanunu alırsak alalım, buna benzer maddeler vardır. Yani, Devlet, zararına şu fiyattan satacaksın dediği zaman, bu fiyattan satıktan dolayı müessese zarar ederse, o zarar mutlaka bütçeden ödenir, diye maddeler vardır. Ama, uygulanmamıştır, bugüne kadar. Şimdi, bu madde hedefe bizi ulaştırır mı? Bendeniz ulaştıramıyacağı kanaatindeyim. Söyle ki, meselâ bir temel madde üzerinde, kömürü alalım; Hükümet oturuyor karar veriyor kömür temel maddedir, sanayinin hammaddesidir, enerjinin bazı yerde hammaddesidir. Binaenaleyh, ucuz olması lâzımdır ki, bunun üzerine müessese sanayinin maliyetleri ucuz olsun diye. Bunu maliyetinin altında sattırarak kararını veriyor diyelim. Tabii, kanun gereğince bunun zararını ödiyecektir. Ertesi yıl bütçesine konulacak. Diyelim ki, bu kararı mali yılın meselâ üçüncü ayında, Mayıs ayında alıyor. Ne zaman ödiyecek bu zararı? Gelecek sene bütçesine konulacak paradan ödiyecek. Arkadaşlar,

ne olmuşsa hep bu yüzden olmuştur. Bu karar verilirken; «efendim gelecek sene bütçesine düşünürüz, o zaman koyarız» denir. Gelecek sene bütçesi gelir, malî imkânsızlıklarla karşılaşılır, konulmaz. Çünkü, şimdiye kadar böyle olmuştur. Sonra, Maliye Bakanı da gelecek seneye Allah kerim der, kimbilir ben yerimde miyim der, benden sonraki düşünsün der ve bu iş böyle kalır. Kâfi mukavemeti göstermez, gösteremez. Arkadaşların ısrarı karşısında peki der gider. Ertesi sene de bu zararları bütçeye koyamaz. Ondandır dolayısı ben diyorum ki, Hükümet böyle bir karar alırsa, maliye bunu avans olarak ödemeye başlamalıdır. Çünkü, peşin ödemenin müşkülâtı başkadır. Yani Devlet, Hazine, Maliye ödiyemeyecek kudrette ise baştan angaje olunmaz. Bunu sağlamak üzere bu noktalarda bir tadil teklifinde bulunacağım. Çünkü, hakikaten bütün bunlar dönüp dolaşıp asıl sağlam kazık noktası olan bu maddede toplanmaktadır. Eğer, biz bu madde ile bu işi sağlam kazığa bağlarsak, İktisadi Devlet Teşekkülleri bundan sonraki tutumlarında kurtulmuş olurlar. Bu kanunun bu maddesini, bendeniz, bu şekliyle kâfi derecede sağlam görmüyorum. Maliye peşin olarak ödemelidir ki; avans olarak onu da bütçeden ödiyebilmelidir ki, kudreti yoksa angajmana girmez, varsa girer. Yoksa, son zamanlara kadar kaydettiğimiz tatbikattan da külliyen ayrılmış oluruz.

Bir diğer nokta; 24 ncü maddeye işaret etmek istiyorum. Filhakika şu anda bu kanunla açık bir surette dokunulmamış olmakla beraber bu maddenin ikinci fıkrası birazcık telmihle bulunmaktadır. Bundan sonraki kanuna hafifçe bir telmih var. Bu telmihle Yüksek Murakabe Heyetinin B. M. M. ne bağlı kalmasına işaret edilmektedir. Bendeniz Yüksek Murakabe Heyetinin eskiden olduğu gibi Başbakanlığa bağlanması muvafık olacaktır kanaatindeyim. Çünkü arkadaşlar, bir teşrîi organa, icrai bir vazife yapan bir makam bağlanamaz. Şimdi diyeceksiniz ki, Sayıştay var. Sayıştayın mahiyeti başkadır. Sayıştay, T. B. M. M. adına murakabe eder. Raporlarını buraya gönderir, bizim bu raporlar üzerinde sadece ittila kesbetmeye hakkımız vardır. Üzerinde her hangi bir değişiklik yapmaya hakkımız yoktur. T. B. M. M. Sayıştaya delegasyon vermiştir. Halbuki, Umumi Murakabe Heyetinde durum böyle değildir. Bunun

Başbakanlığa bağlanmasında çeşitli sebeplerden zaruret vardır. Bir defa en baş sebep; Teşrîi Organ adam seçemez, ihtisas adamını seçemez. Bu işte murakabe yapılacak. Çalışacak, gidecek bir müesseseye inceleme yapacak. Bu adam bir ihtisas adamıdır. Teşrîi Organ, ihtisas adamını seçemez. Tâyin yapamaz, yapması doğru değildir. Teşrîi Organ isabetli adam seçemez. Ama, mâzide edinilmiş bâzı tecrübelerimiz var, zamanı geldiğinde onlardan da faydalanırız. Bu müessesenin hem Başbakanlığa bağlanması, yahut eskisi gibi bağlı kalması, hem de çalışmalarında, yaptığı murakabede tam bir muhtariyete sahip olması pekâlâ sağlanabilir. Yani adamları ıcraseer, kendisine bağlıdır. Fakat, işinde hürdür, müstakildir, muhtardır. Onun çalışmalarında kendisini muhtar kılmak imkânlarımız mevcuttur. O itibarla, bendeniz 24 ncü maddeyle telmih yapıldığı için işaret ediyorum, zaten o ikinci fıkranın burada, bu kanunda yeri yoktur. Çıkarılmasını da ayrıca teklif edeceğim. Onun yeri burası değil, öteki kanundur. Hümetlerimle selâmlarım. (Ortadan alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Arif Hikmet Güneri, kanun tasarısının aleyhinde buyurun.

ARIF HİKMET GÜNER (Rize) — Muhterem arkadaşlarım.

Cumhuriyetin kuruluşu ve bilhassa 1929 dünya iktisadi buhranından sonra Türkiye ekonomik bakımdan kendine yeterli çabası içine girmiş ve bu maksatla sanayileşmek istemiştir. O devirde, gerek müteşebbis ve gerek sermaye noksanlığı sebebiyle bizzat Devlet, ekonomik faaliyette bizzat bulunmaya başlamış, fabrika kurma işlerine girişmiştir. Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası, Sanayi Ofisi gibi muvaffakiyetsiz merhalelerden sonra Sümerbank, Eti-bank, T. C. Ziraat Bankası kurulmuş ve 3460 sayılı Kanunla 1938 yılında birer İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilmişlerdir. Bu tarihten sonra muhtelif yeni işletmeler kurulmuştur.

Ancak, mevcut İktisadi Devlet Teşekkülleri çalışmaları bakımından gayeye varamamış ve pek çok şikâyetleri mucibolmuştur. Zaten, bu esbabı mucibe iledir ki, reorganizasyon kanunu tasarısı huzurunuzda gelmiş bulunmaktadır.

Tasarının pek çok yerli ve yabancı mütehasısların fikirlerinden sonra, Maliye Bakanlığı

tarafından hazırlanmış olmasını yadırgadığımı-
zı belirtmek isterim. Esasen, tasarının umumi
havasında maliyenin kokusu sezilmekte, gölge-
si dolaşmaktadır. Halbuki, bilhassa daha kârlı
ve verimli olmaları kanunun hemen birinci he-
defi olan işletmelerin bu gayeye varabilmeleri
için en önemli husus olarak görülen serbest ha-
reket ve muhtariyet fikriyle Maliyenin bu ka-
dar teşebbüsler içine dâhil olmasını bağdaştır-
mıyoruz. Müsteşarlar raporunda da belirtil-
diği üzere, Batı dünyasının millileştirme taraf-
tarları olanlar dahi maliye kontrolünün, zarar-
lı olduğunu belirtmelerine mukabil, Maliye ye-
ni tasarı ile idare meclislerine girmiş, bilhassa
yatırım bakımından tamamen Maliyenin tahak-
kümü altına alınmıştır. Maliyenin, Devlet Ha-
zinesinin mümessili bulunduğu yolundaki iddi-
ayı pek makbul telâkki etmediğimizi belirtmek
isterim.

Bu tasarı ile Hükümet, iktisadi olan işlet-
melerle âmme hizmeti gören işletmeleri birbi-
rinden ayırmak ve iktisadi işletmeleri bu ka-
nunun şümulü içinde verimlilik ve kârlılık esas-
ları dâhilinde çalışan müesseseler haline getir-
mek istemektedir. Evvelâ, şu hususu tebarüz et-
tirelim ki, âmme hizmeti tarif ve şümulü üze-
rinde devam eden münakaşalar yanında, Devlet
hizmetlerinin tarihin her devrinde sahasını ge-
nişletme yönünden arz ettiği ehemmiyet nazara
alınır ve bilhassa her faaliyette az çok bir âm-
me karakteri olduğu düşünülürse, işletmeler
ayırımında müşkülât çekileceği âşikârdır. Böy-
lece, âmme karakteri arz eden faaliyetlerin ik-
tisadi Devlet Teşekküllerinin verimlilik ve kâr-
lılık prensibi içinde âmme hizmetinin lâyıkiyle
görülemediği bedihîdir.

Bu tasarı vesilesiyle, karşımıza bizzarur
esasen halledilmiş bulunan özel sektör mü, Dev-
let sektörü mü, doktrin münakaşası çıkmakta-
dır. Özel sektörün, daha rasyonel çalıştığı, pi-
yasaya ve konjonktüre uyma bakımından da-
ha çok dinamizme ve yaratıcılığa malik oldu-
ğu hususunda hemen hemen ittifak vardır.

Bugün Türkiye'yi devletçiliğe götüren se-
beplerin başında gelen müteşebbis noksanlığı
meselesi kalmamıştır. Olsa olsa, sermaye nok-
sanlığından bahsedilebilir. Bu halde de Devle-
tin vergi yoluyla elde ettiği gelirleri sermaye
olarak kullanması karşımıza çıkmaktadır. Bu-

rada şu suali sormak zaruretini duyuyoruz. Bu-
nu Devlet kendisi kullanarak mı, teşebbüs kur-
sun, yoksa özel sektöre kredi olarak verip on-
lara mı yaptırın. Biz, ikinci şıkkı memleke-
tin kalkınması, refah ve saadeti için en verim-
li yol telâkki etmekteyiz. Çünkü :

1. Devlet teşebbüslerinde kurulacak tesisin
makina ve sair teçhizatını satınalanların ve ku-
ruluş yerini tesbit edenlerin bir memur olarak
bir menfaatleri yoktur. Fakat, özel teşebbüs
bu işlerin her noktası menfaatleri ile alakalı
olduğundan en iyisini ve en mükemmelini seç-
mek zorundadır.

2. Devlet formaliteleri pek çok zaman piya-
sa şartları icabı en mükemmel olmaya imkân
vermez ve teknik terakkilerin tatbikini müm-
kûn kılmaz.

3. Özel sektörde her sahada çalışanlardan
tam verim alınır, alınmayanlar o iş yerlerinde
barınmazlar, hale kabiliyetsizlere sığınak
yeri asla olamazlar.

4. Özel sektörde muhtelif tesislerle lüzum-
suz kadro şişkinlikleri olmaz.

5. Keza gösterişe ait masraflardan kaçını-
lır.

6. Ne olursa olsun, Devlet İktisadi Teşeb-
büslerine ne kadar serbesti verirse verelim,
özel sektör kadar piyasa şartlarına göre hare-
ket etme elâstikiyeti yoktur.

Bunlar herkesçe bilinen vakialar olduğuna
göre, özel sektörün inkişafı için bütün imkânlar
kullanıldıktan sonra, kalırsa Devlet iktisadi te-
şebbüsleri yoluna gidilmesinin millî menfaatleri-
mizle aynı istikamette olduğunu kabul etmek
lâzım gelecektir.

Burada tavsiyemiz şudur. Mademki, ileride
müşterek pazara gireceğiz, dolâyısıyla daha çok
özel teşebbüslerin ekonomik faaliyetleri ile karşı
karşıya kalacağız; mademki, özel sektörün mali-
yeti düşüktür, rekabet imkânı çoktur. O halde,
Devlet yatırım yapılmasını arzu ettiği sahalar-
da, bilhassa Cenubi İtalya'nın kalkınma plânın-
da tatbik ettikleri ve başarıya ulaştıkları gibi,
bir yol takibetmek ve Hükümet yatırıma ayır-
dığı meblâğı yatırım yapmak isteyenlere % 2-3
gibi düşük faiz ve 15 yıl gibi müsait bir vâde
ile projelerinin % 70 ine kadar varacak miktar-
da kredi vermelidir. Böylece :

1. Yukarıda da izah ettiğimiz gibi Devlet
teşebbüslerine nazaran daha mükemmel tesisler

kurulacak, müşterek pazara girdiğimizde daha az rekabet gücümüzle karşılaşacağız.

2. Özel teşebbüsün az olan sermayesiyle yapamadığı işler başarılmış olacak, boş duran sermayeler kredilerle birleşerek yatırıma akacak böylece Devletin imkânlarından daha fazla yatırım yapılmış olacaktır.

3. Devlet tarafından kurulan işletmeler unumiyetle kâr getiremediğinden, Devlete her hangi bir gelir getirmeyeceğinden, belki de zarar ederek bir külfet olacaktır. Ayrıca, yatan sermaye dolup kalacaktır. Halbuki, özel sektöre kredi olarak verildiği takdirde, hem yatırım yapılmış olacak ve hem de özel teşebbüsün kârından Devlet vergi alacaktır. Ayrıca, kredinin % 2-3 olan faizi munzam bir gelir olacaktır. Ayrıca, kredi 15 yıl zarfında peyderpey Devlete dönerek yeniden yatırım kaynağı haline gelecektir.

4. Memleketin iktisadi ve sosyal bünyesi düşünülürse, İktisadi Devlet Teşekkülleri, Devletin itibarını sarsıcı müesseseler olmaktan kurtulamayacaktır. Hükümet, ne kadar dirayetli umum müdür getirirse getirsin, ne kadar iyi idare meclisi kurarsa kursun, ne kadar mütehasıs elemanlarla bu işletmeleri donatırsa donatırsın, fabrikasyon ve piyasa faaliyetleri sırasında yapacakları hareketler vatandaşın gözünde Devlet ve Hükümet erkânını iltimas ve menfaat töhmeti altında bulunduracak, Devlete olan itimadı sarsmaya vesile olacaktır.

Bütün bu sebeplerle, müsait şartlarla İtalya ve Fransa'da olduğu gibi, lüzumu kadar kredi verilen sahalarda Devletin teşebbüs kurmasını uygun görüyoruz.

Hattâ, İtalya'da kâr nisbeti düşük olan sahalarda, Devlet projenin % 30 una Devlet hissesi masraflı olarak iştirâk etmiş ve böylece özel sektörün kâr nisbeti yükseltilmiştir.

Bütün bu vakıaların Hükümetçe bilinmediğini düşünemeyiz. Bütün bunlara rağmen Hükümet, bu kanunla iyi bir tüccar rolü oynamak, kârlı iş yapmak istemektedir. Hükümete peşinen söyleyelim ki, Hükümetçe kârlı iş yapılmasına yukarıda da izah ettiğimiz sebeplerle imkân yoktur. Fakat, bu yolla memleketin iktisadi hayatına zarar verilecektir.

Evveleminde, bu kanun, İktisadi Devlet Teşekkülleri için bir çerçeve kanunu olmalı ve

Devletin ekonomik hayatının içinde hududunu tâyin etmeli ve ölçüsünü vermeli idi. Halbuki, görülüyor ki, Devlet kârlı iş peşindedir. Her kârlı gördüğü sahaya el atarsa, durum ne olur? Her türlü kuvveti olan Devlet karşısında vatandaş ne düşünür? Sermayenin muhtacolduğu emniyet ve istikrardan bahsedilebilir mi? Özel sektörün rekabet şartları olur?

5 Yıllık Plânda, Devlet sektörü ve özel sektör, el ele, yan yana, birbirine zarar vermeden eşit şartlar altında çalışması prensibi kabul edilmişti. Maalesef, fiiliyatta özel sektör aleyhine büyük eşitsizlik vardır.

Söyleki:

1. Özel sektör kurmak istediği tesis için günün icabettirdiği en ekonomik kapasitede bir tesis kurmaya sermayesi kâfi gelmezse, sermayesine göre belki tam rantabl olmayan bir tesis kuracaktır. Halbuki, Devlet arkasını Hazineye dayadığı için, projenin icabettirdiği meblâğı eksiksiz bütçeden verebilir.

2. Özel sektör sanayii, Devlet sektörüne, nazaran daima dar kredi imkânları içinde bırakılmıştır. Birkaç misal verelim. Sanayi istihsalimizin yarısını temin eden Devlet iktisadi sektörü, 1960 yılında 9 milyarlık ödenmiş sermayelerine karşılık 27 milyar lira yabancı kaynaklardan istifade etmiştir. Özel sektörün kullandığı yabancı kaynak miktarını Hükümetten sormak isterim. Yalnız, Merkez Bankasının aylık bülteni bize az da olsa bir fikir verebilir. 1963 yılı Mayıs ayı bültenine göre, 1960 yılında resmî sektöre açılan kredi; Sümerbanka 243 milyon, Eti-banka 649 milyon, Makine Kimyaya 16 milyon lira olmak üzere ceman 908 milyon lira bu üç müesseseye verilmiştir.

Özel sektöre açılan kredi ise, sanayi ve madenciler senetleri olarak 53 milyon lira görülmektedir. Banka kredilerinin sektörlere göre dağılışı başlığı altında, 1960 da İktisadi Devlet Teşekkülleri için 1 083 milyon lira kredi verilmiş, özel sektöre açılmış olan yatırım kredisi ise Türkiye Sınai Kredi Bankası vasıtasıyla 223 milyon liradır. Böylece, kredi eşitsizliği bâriz surette görülmektedir. Keza elimizde bulunan ikinci bir tasarı da, İktisadi Devlet teşebbüslerinin yatırım, artarsa işletme kredi ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir Devlet Yatırım Bankası

tasarısı bulunmaktadır. Bu Bankanın sermayesi 1 milyar lira olacaktır. Ayrıca, sermayesi ile mukayyet olmamak üzere Hazine kefaletini haiz tahvilât çıkarabilecektir. Hazine, Bankaya kredi açacak ve avans verecektir. Yine, Hazine kefaletiyle yerli ve yabancı malî müesseselerden kredi sağlıyacaktır. Bankanın her çeşit mallarıyla hak ve alacakları ve muameleleri ve Bankaya vâkı olacak intikâhleri ve bunların tahakkuku, tahsil ve ödemelerine ait belge, alındı ve ilânlar, her türlü resim ve harcan muafıdır. Banka verdiği kredilerde yatırımın verimliliğine göre, faiz haddini tayin edecektir.

Hükümetten sormak isterim; bütün bu avantajlara malik özel sermayeye bu ölçüde kredi veren bir müessese var mıdır? Kurulmakta olan özel Bankanın sermayesi nedir ve bu imkânlardan hangilerine maliktir?

Sonra, bu tasarrufların 28 nci maddesinde; teşekkül ve müesseselerin malları, her çeşit mevcutları aleyhine işlenen suçlar Devlet malî aleyhine işlenmiş sayılır. Keza 33 nci maddede zikredilen suçları işleyenlerin bir daha her hangi bir Devlet memuriyetine alınmayacağı hükmü bulunmaktadır. Böylece özel sektörün, Devlet sektörünü haiz, gerek müesseseler, gerekse kredi veren müesseseler bakımından ne kadar dar durumda olduğu görülmektedir.

Bu tutum, özel sektörün inkişafına imkân vermiyecek, yerli sermayeyi tereddüde sevkedecek, yabancı sermayenin istikbale ait şüphelerini çekecek, yenilerinin gelmemesine sebep olacaktır.

Hükümetin zoraki gayretlerle ve Devletin idari ve malî kudretine dayanarak, özel sektörü eşit olmıyan şartlar içinde rekabete ve inkişafa bırakmak istemiyeceğini ve bir an evvel onlara da aynı inkişaf imkânlarını verecek tasarıları getireceğini ümid ediyorum. Aksi halde, bu gidişle netice olarak Devlet kapitalizmine önüncer olacağından endişe ederim.

5 Yıllık Plân müzakeresi sırasında, reddedilmiş bulunan tasarrufların Devletin fabrikalarında hisse senetleriyle değiştirilmesi hususundaki teklifimizin bir tasarı ile Hükümet tarafından ele alınmış olmasını memnuniyetle kaydetmek isterim. Ancak, İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu tasarısı ile birlikte

müzakeresinde fayda ummaktayım. Görüşmekte olduğumuz tasarıda Japonya'nın daha 1870 yıllarında Almanya'nın ise daha yakın senelerde yaptığı gibi, Devlet içindeki fabrikaların özel teşebbüslere devri hususunda bazı formüllerin getirilmesini çok isabetli telâkki ederdik. Böylece, Devletin eline dönecek sermayelerle yeni yatırım imkânları doğmuş olurdu.

Tasarıların yaratacağı şartlara yukarıda bahsettiğim sebeplerle taraftar olmadığımın, tasarrufların diğer aksak tarafları üzerinde esasen ben den evvelki arkadaşlarım da durduğu eihetle, ben durmıyacağım. Sözlerim bundan ibarettir, hürmetlerimle. (Soldan alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Halûk Nur Bâki? (Yok sesleri)

Sayın Ahmet Tahtakılıç, kanun tasarruflarının üzerinde konuşmak üzere buyurum.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; bu derecede mühim olan bir tasarrufların ivedilikle müzakeresinin doğru olmayacağı hakkındaki, çünkü kanaatimin, doğru olduğunu bugünkü müzakereler göstermiştir. Nitekim, muhalefet partileri olan sayın A. P. ve M. P. adına konuşanlara da bu konudaki düşüncelerini millet huzurunda bildirmeleri imkânını sağlamıştır ki, bu, Parlâmentoların teşekkülünün ana sebebi ve felsefesi olmak itibarıyla, çünkü müzakereler dolayısıyla, yersiz ifadelerle mütalâalarını reddeden arkadaşlarımızın düşünceye davet ediyor.

Muhterem arkadaşlar; bu devrin ekonomik politikası tetkik edilirken, nasıl sağlık alanında bazı devirlerin adı çıkar, meselâ «içinde bulunduğumuz devir; antibiyotikler devri» diye sağlık sahasında ifade edilirse, enerji sahasında da atom devri ifade edilirse; bu devir de ekonomik politika, plân, reform, reorganizasyon kelimeleri içerisinde iyice bağlanmak suretiyle yeni istikametler almaktadır. Şu halde, bu reorganizasyon davası, derin bir meseledir. Hele, bu tasarrufların ihtiva ettiği 40 milyara yaklaşan devlet yatırımlarına istikamet vermek, onları kârlı, iktisadi, hatta yeni tesislerin kurulmasına imkân verecek derecede verimli hale getirmek için getirilmiş olan bir tasarrufların ehemmiyetini tekrar etmeye lüzum yoktur.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetin esbabı mucibesinde bu tasarrufların ikinci derecede mühim bir mesele olduğu açıkça ifade edilmiştir. Nitekim Sayın Şefik İnan da, bu noktaya isabetle parmağın basmıştır. O da şudur. Hükümet esbabı mucibesinin ikinci fıkrasında ifade edildiği gibi teşebbüslerin bu duruma düşmelerinde esas âmîr şüphesiz tatbikattır. O halde, iktisadi hareketlerde bir kanun çıkarmakla bütün meselenin halledileceği şeklinde bir noktaî nazara sahipsek, bunu tasrih etmek mecburiyetindeyiz. Bunun yanında, hakikaten iktisadiliğe istikamet verip, murakabeyi millet namına, iktisadi esaslar, prensipler namına gerçekleştirecek iktisadi teşebbüslerin bir etüd mevzuu olarak araştırmacı bir faaliyete girerek daha çok verimli olmasını sağlayacak, muhasebe sistemleri bakımından kontrolü kolaylaştırarak ve her günkü vaziyeti gözden geçirmeye yarınacak bir istikamete gitmesi için kanun çıkarmakta da elbette isabet vardır. Onun için yıllardan beri mevzuubahsolan ve üzerinde epeyce araştırmalar yapılmış bulunan bir tasarı buraya getirilmiş bulunmaktadır. Bu tasarrufların çıkmasında Parlâmentoda mevzuubahsolan mütalâaların da inceden ineye nazarı itibara alınması şartıyla çıkmasında, ben şahsen fayda görürüm.

Arkadaşlar, tatbikat mevzuuna gelince; asıl işin özü buradadır. Zihniyet değişmedikçe, ne kanun çıkarırsanız çıkarız, tatbikatta beklenen neticeyi almak imkânı yoktur. Değişecek zihniyet nedir? Şu gerçeğin anlaşılmasıdır: Devlet İktisadi Teşekkülleri, millî servetin yarısından fazla bir varlığa tekâbül etmektedir. Bunlara siyasi maksatlarla her hangi bir surette müdahale etmek, sevkü idarelerinde müessir olmak, bu müesseseler yüzünden politika takibetmek gibi bir zihniyet yalnız siyaseten yanlış değil, aynı zamanda milletin insanca bir hayata kavuşmasının yolunu kapamak bakımından çok hatalı bir yoldur. O halde, zihniyet meselesini kökünden halletmek için, iktisadi teşekküllerin sevkü idaresine yalnız ilmi düşüncelerin ve iktisadi endişelerin hâkim olması devrini Hükümetin aeması lâzımdır.

Bu zihniyet nasıl meydana gelir? Evvelâ, bu gün teşekkülüne çalıştığımız idare meclisi, yönetim kurulu denilen müesseseleri, hakikaten encümenin maddesinde, ifade ettiği gibi, ehli-

yet, tecrübe bir de ben katıyorum, karakter unsurunu tâyin edecek insanların vicdanlarına havale ediyorum. İyiye nazarı itibara almak suretiyle sevkü idareye istikamet verecek şahsiyetleri bulup seçmek ve bunlara imkân sağlamak, bunları istikrarlı bir vaziyette tutmak gerekir.

Arkadaşlar, bu temsil, gerek hukuk noktasından, gerek sevkü idare ve alınacak netice bakımından çok ehemmiyetlidir. Servet milletindir. Altı, yedi kişi bulacak, sevkü idare edecek. Demek ki, bu şahıslar millî bir servet üzerinde evet veya hayır demek suretiyle doğrudan doğruya millet malını kullanacaklardır. Millet malını verimli halde sevkü idare edeceklerdir. O halde burada ehliyetin, istikrarın ve karakter unsurunun çok ehemmiyeti vardır. Hükümet, zihniyeti bakımından birkaç defa muhtelif vesilelerle ifade ettiğim gibi, partizanlığa, hele İktisadi Devlet Teşekküllerine - maziye hiç işaret etmek istemiyorum. Geçmişin acı tecrübelerinden ders almak bir millet için borçtur - İyiden iyiyeye dikkat sarf etmeli. Kürsüde verdiğim misallerdeki bir sizden, bir bizden zihniyetinin, hele iktisadi teşekküllerde katıyen mevzuubahsolmamasını istihdam etmekle söze başlayacağım.

Muhterem arkadaşlarım, istikrar mevzuuna gelince; bir saniye kendimizi en az 6 - 7 milyar lira serveti olan bir müessesenin umum müdürü tasavvur edelim. Birisi geliyor, birisi gidiyor. Ne zaman bu müesseseye sahiboluyor, ne zaman bu müessesenin nasıl yönetilmesi lâzımgelidiğini düşünüyor, ne zaman elinin altına alıyor, ne zaman dünyaya bakıyor, ne zaman memleket şartlarına bakıyor ki, bir sene sonra gidiyor, yenisi geliyor. Bugün temdidi olarak değil, gerçek bir misal olarak söyleyeyim ki, Azot Sanayimiz son üç senede, umum müdür olarak üç el değiştirmiştir. Bence, bir umum müdür bir sahada muvaffak oldu ise, o umum müdürün uvanında, daha yüksek bir mevki vermek suretiyle değil, bilâkis o müessesede kalması şartlarının temin edilmesi yoluyla ihtisasslaşan, tecrübeleşen, kadrosıyla ahenkleşen bir umum müdürü devamlı olarak o sahada tutmalıyız. Halbuki, İktisadi Devlet Teşekküllerimizde, maalesef sevkü idarede istikrar

şimdiye kadar sağlanamamıştır. Bu unsur ehemmiyetlidir. Hattâ, ben ileriye giderek, yönetim kurulları için üç senelik müddeti de kâfi görmüyorum. Bu, hesap sorma bakımından da mühimdir, sevkü idareye müessir olmak bakımından da mühimdir. Çünkü, üç sene zarfında Sümerbanka gelecek bir yönetim kurulu üyesinin, Sümerbankın müesseselerini, o müesseselerin birbiriyle bağlantısını, Sümerbankın iktisadi politikasını, istihsal politikasını, sümerbankın ithal ve ihraç politikasını kavrayıncaya kadar bir sene geçer.

İkincisi, hesap sorma bakımından da devamlılık mühimdir. Bir idare meclisi âzası daha uzun müddet bir iktisadi teşekkülün başında bulunursa, yarın beş sene zarfındaki verimliliğe yahut verimsizliğe veya şu hataya, şu suiistimale muhatabolmak gibi bir mevkide kalır. Umum müdür muhatap değil, yönetim kurulu muhatap değil, bu iktisadi teşekküllerin hesabını kim verecek, belli değil. Nitokim arkadaşlar, tetkik ediniz, bizim iktisadi teşekküllerin ne umum müdür bakımından, ne de yönetim kurulu bakımından mesulünü bulmak imkânı yoktur. İki senelik devrede yönetim kurulu değişirdi, umum müdür sık sık değişirdi, hattâ vekil değiştikçe değişirdi. Binaenaleyh, ne mesul bulmak imkânı vardır, ne de müesseseyi eline almış adam bulmak imkânı vardır. Burada gerçek fikrimi hakiki olarak ifade etmek isterken, beynelmilel bir hava yolları şirketinin sinemalarında gördüğümüz çalışma tarzında, umum müdürlüğün haritası üzerinde her gün şebekeler işlemek suretiyle nasıl seyrediyor, yoleular nasıl seyrediyor, mevsim nasıl seyrediyor diye düşünen ve hesap vermeye mecbur olan bir dimağ düşünüyorum; bir de bizimkinde olduğu gibi, biri geldi, biri gitti; âzanın biri geldi, biri gitti, orta yerde ne mesul var, ne de meseleyi ihata eden idareci var. Onun için, istikrar mevzuuna son derece ehemmiyet veriyorum, Hükümetin, bu nokta üzerinde durmasını rica ederim. 3 yıllık müddet içerisinde de elbirliğiyle durmanızı rica ediyorum. Çünkü arkadaşlar, eğer seçim isabetli olacaksa, niçin uzun müddet bu vazifede kullanmıyalım? Şimdi, niçin verdi bilmiyorum, Zeynel Bey arkadaşımız, bir şahsi teşebbüs sahibinin adını verdi. Fakat, o şahsi

teşebbüs sahibi benim tarif ettiğim gibi, teşebbüslerin birinin diğerini nasıl takibettiğini, bunlardan neler doğduğunu günü gününe takibeden bir adam olmak bakımından örnek alınacak bir şeydir.

O halde biz, İktisadi Devlet Teşekküllerinde gerek mesuliyet ve hesap verme bakımından, gerekse ihata ve sevkü idare şuuruna sahip olmak bakımından istikrar sağlamalıyız. Bu istikrarda müessir unsurlardan birisi de, şimdiye kadar ne bakanlıklar çerçevesinde ne iktisadi teşekküllerde otorite temin edemediğimiz tetkik kurulu namı altındaki müesseselere, ayrıca fonksiyon vermek ve onlara otorite temin etmek suretiyle fenniliği ve ilmiliği de sağlamalıyız. O halde, madem ki, biz reorganize yapıyoruz, karşımızda meseleler var. Bu meseleleri halletmeden biz yola çıkarsak, mesele, Karabük Demir - Çelik Fabrikasının bir enstitüsü, her gün cevherin mahiyetinden, taşınmasının ucuza maledilmesi mevzuundan başlayıp da diğer bütün istihsal faaliyetlerini ilmî usullerle tetkik edip de, idarenin direktifine müessir olacak birtakım doneler vermezse, bu işletmelerden hiçbir zaman beklediğimiz iktisadi neticeyi almamıza imkân yoktur. O halde, şu Vekâletlerin Tetkik Kurulu; tetkik kurulu derken size bir hâtramı arz edeyim. Bir gün bir Bayındırlık Bakanı geldi, «kerpiç» hakkında bir sorudum; Alman mecmualarında çıktı, uzun boylu izahat verdi. «Bu söyledikleriniz fen heyetinizin fikri midir, zâtâlinizin fikri midir?» dedim, cevap veremedi. Biraz sonra, Müsteşar Muavini yanıma geldi, dedi ki; «Bizde fen heyeti demek, başka türlü kadro bulunamıyan insana dağarek demektir.» Sen öyle bir müesseseyi müdafaa ettin ki, bizim fen heyetleri âdeta aceze dağareğidir veya kadro oyunlarının bir intikal yeridir. Ben kendisine cevap verdim. Ben sizin mevcut fen heyetinizi müdafaa etmiyorum ki, mevcut olması lâzım gelen fen heyetinizi müdafaa ediyorum. O halde, bu araştırmacı, fennî araştırma yapan, istihsale müessir araştırma yapan heyetlere de bu reorganizasyon sırasında şahsiyet vermek, vücut vermek, otorite vermek yerinde bir hareket olur.

İktisadi hayat, saniye ile, biliyorsunuz ki, Ticaret Kanununda alı - veriş; aldım verdim kelimeleriyle takarrür eder. O halde, zaman

unsurunu nazarı itibara alacak derecede bir aktivite temin edebilmek için de, hakikaten muhtariyette titiz olunması lâzımdır. Bu muhtariyeti, arkasından gelen tabi olduğu Bakan ve diğer müdahalelerle tahdit edersek beklediğimiz randımanı hiçbir zaman alamayız.

Arkadaşlarım, tasarı çerçevesinde ben, işçilerin de idareye fiilen iştiraklerinde Hükümetle beraber düşünüyorum. Bu, yalnız iktisadi bir zaruret değildir. Bu, Türkiye halk idaresinin yüğürlmesi, vekâlet bütçemizden yan yana bütün uzuvların, alınteri müessesesiyle, idare müessesesinin, sermaye müessesesinin kader birliği halinde çalışması gibi bir ana görüşe dayanır ki, isabetlidir. Bu husustaki Hükümet teklifinin kabul edilerek, encümenin noktaî nazarını gözden geçirmesini kendilerinden rica ederim.

Sayın Şefik İnan'ın dediği gibi, tasarının mühim olan maddesi 5 nci ek maddedir. Çünkü, bu kanun, o madde ile kurulan bir reorganizasyon komisyonu ile en geç üç yıla kadar müesseseler bu kanuna intibak ettirilecek, bu suretle bu kanundan beklenen maksadın hâsıl olması, bu üç yıl zarfında bütün müesseselerden beklenecektir. Bu üç yıl çoktur, arkadaşlar. Evvelâ bunu söyleyeyim. Niçin çoktur? Arkadaşlar, biz çok araştırma yaptık. Eğer, vekâletler dosyalarını tetkik ederlerse, ecebî, Türk, resmî, gayriresmî, profesör, tatbikatçı, namütenahi insanların mütalâaları var. Binaenaleyh, bu komisyonun araştırması eğer hakikaten enerjik olarak devam edecekse, bu üç yıllık müddet çoktur. Çünkü, evvelâ bu reorganizasyona intibak edecek ki, ondan sonra intibak etmiş müesseselerden biz verimlilik, kârlılık gibi neticeler bekliyeelim. O halde, bu üç yıllık müddetin kısaltılmasında - kâfi derecede araştırmalar yapıldığına dair gerekçede de malûmat olduğuna göre - kabil olduğu kadar kısaltılmasında fayda vardır. İki yıldan fazla olmamalıdır. Çünkü, demin söylediğim gibi, ümit bağladığımız, şu dağın arkasındaki ümit bağladığımız bir nokta da; bu reorganizasyondur. Bunun için de üç yıllık bir müddet çoktur, tâli komisyonlar kurmak, memurlar mütehasıslar kullanmak salâhiyeti vardır; bu müddetin kısaltılması lâzımdır. Komisyonun ve Hükümetin bu görüşme, iki yıllık görüşüme iştirak etmesini istirham ediyorum.

Arkadaşlar, bu teşekküllerin murakabesine

gelince; Anayasanın koyduğu esas, mutlak ve değişmezdir. Fakat, o murakabe, Millet Meclisinin teşekkülüne esas olan Devlet gelirleriyle giderlerinin murakabesi gibi, Devlet ve milletin servetlerinin murakabesi gibi bir zaruretten doğmuştur. Prensip itibariyle doğrudur. Fakat, şu görüşe katılıyorum: Parlâmentonun, bu Devlet İktisadi Teşekküllerini murakabe edecek ayrıca bir komisyon kurmak suretiyle bunu temin etmesi ki; bir arkadaşımız da plân için ayrıca komisyonlar kurulmasını istemişti, eğer yeni tüzükde komisyonlar, şimdiki gibi değil de, hakikaten dosyalarıyla, dökümanlarıyla, icabında mütehasıs elemanlarıyla mücehhez olursa, Parlâmento ile Hükümetin üstünde, Parlâmentoyu temsilen söz sahibi olabilecek bir seviyeye gelirse, bu murakabenin Mecliste bir komisyon marifetiyle yapılması zaruri olacaktır. Anayasanın derpiş ettiği murakabe bu nihai murakabedir. Fakat, Yüksek Murakabe Heyetinin murakabesi, Başbakanlık çerçevesinde yani Hükümetin icratından, toptan mesuliyeti olmak esasına dayanan icra mesuliyeti çerçevesinde mütalâa edilerek, ona göre gelmesi beklenen kanunun getirilmesi doğru olur. Hattâ bu kanun beraber getirilmiş olsaydı şimdi münakaşasını yapıp işi intaç edebilirdik. Maalesef, bu kanun beraber getirilmemiştir. Murakabe konusunda şahsî noktaî nazarımız da budur.

Muhterem arkadaşlarım, demiştim ki, asıl olan zihniyet meselesidir. Bu kanun mevzuubahs olduğu günden beri, iktisadi teşekküllerde takibettiğimiz metodu şöyle bir toptan gözden geçirelim. Üç müesseseyi de yeniden gördüm. Pazar günü 'Bozöyük'teki seramik fabrikasını gördüm, bizzat oraya kadar giderek 'Eskişehir'deki tekstil müessesesini gördüm, Ankara Şeker Fabrikası da hepimizin gözümüzün önündedir. Evvelâ, iktisadilik esassa İktisadi Devlet Teşebbüslerinde, şu işe başlamak zihniyetimizi bir gözden geçirelim. Arkadaşlar, ecebî bir memlekette fabrika kuran bir müessesese, evvelâ lojman hususunu düşünür. Bir kırda, bir yaylada, bir uzak belde müessesese kuran, iktisadi bir teşebbüs yapan bir firma, lojman meselesini birinci plânda alır ana, barakalardan ibaret alır. Bizim nedense hangi İktisadi Teşebbüsümüzü alırsanız alın, lojman inşaatıyla işe başlıyor. Meselâ, 'Bozöyük'te birin-

ci kısım diye lojman inşaatı ile alınmış, geçen yıl başlamış, fakat fabrika inşaatı ikinci kısım olarak mütalâa edilmiş, bu yıl başlamış. Arkadaşlar, Bozöyük, herkesin oturabileceği kadar müsait meskeni olan bir memleketdir. O halde, Bozöyük'te yapacağımız iktisadi teşebbüs, 6 - 7 milyon liralık bir mesken inşaatına para bağlayıp da onun iki üç senelik faizini maliyete yükleyeceğine, evvelâ fabrikayı yapın. Bizim fakir bir millet olduğumuz aşikâr bulunduğuna göre, Almanya'da olduğu gibi, fabrika binalarını müsait ve ucuz malzeme ile yaparak kârından tekâmül ettirmek ve ondan sonra tekrar restore etmek üzere ucuza maledelim; illâ şartlar dönsün arkadaşlar, şartlar dönsün ve istihsal meydana gelsin. Onun için Sayın Sanayi Bakanından, Ankara Şeker Fabrikasındaki lojmanların evvel yapılmasından mütevellit zararımızı hesabetmesini, Eskişehir'deki lojmanların çoktan yapılmış olması ve fabrika binalarının yapılmış olmasıyla beraber hâlâ şartların dönmemiş olması vâkiasına, şimdi verdiğim Bozöyük'teki misale titizlikle eğilmesini ve bugünden itibaren şu fikrin İktisadi Teşebbüslere duyurulmasını kendisinden rica ediyorum. Arkadaşlar, bu mevzuda size çeşitli misaller verebilirim. Fakat misal verip de birbirimizi acı acı tenkidetmekten vazgeçelim, gerçekleri hep birlikte bildiğimize göre, dönelim bu yoldan. Fabrika demek, istihsale müessir olan cihazları işliyebilecek bir çatıdan ibarettir. Eğer, Almanlar bugünkü kalkınmayı yaptılarsa, yıkılan müesseselerinde evvelâ çarkları işlettiler, sonra muazzam binaları yaptılar. Böyle bir iktisadi zihniyet, bizim İktisadi Teşekküllerimize hâkim olmazsa, ben zihniyet değişikliğinin en küçük bir işaretini görmem. Ankara'da şu binalar yerine, üç otobüs tahsis etmek suretiyle Ankara'da oturan memurları süratle iş yerine götürmek mümkündür. Çünkü, zannederim ki, Ankara Fabrikası 18 veya 19 kilometrelik bir mesafededir. O halde, görüyoruz ki, lojman meselesiyle başlarsanız, son dereceye kadar maliyeti pahalılaştırmış olursunuz. Böylelikle iktisadilikten, evvelâ işe başlarken ayrılmış olursunuz. İkincisi, bir işin zamanında ve çabuk bitirilmesi meselesidir. Arkadaşlar, bu hususta da hassas olmalıyız. Hattâ, Hükümet plân tatbikatında yarın mazeretlerle gelecektir. Şimdilik, ihalelerin

yapıldığını bize haber vermekle yetiniyor. Fakat, ihalelerin yapılmış olması hiçbir şey ifade etmez. Onun tatbikat plânları zamanında yapıyor mu? İş günü gününe bitiriliyor mu? Böyle bir disiplin zihniyeti henüz Hükümete de hâkim değildir, plâncılarına da hâkim değildir. Efendim, ben bazı ihale rakamlarını okudum. İhalelerin yapıldığını farz ediyorum. Arkadaşlar, bir iş zamanında bitmezse yine tekrar veriyorum, Bozöyük misalinde olduğu gibi, makinalar gelmiş olur, dövizle makinalar gelmiş olur, belediyenin ambarlarında yatar, memleketin seramiğe, yani fayansa ihtiyacı olur da, o fabrika bacası bir gün evvel tütmezse, değil Reorganizasyon Kanunu, ne yaparsanız yapın, bundan bir hayır gelmez. O halde görüyorsunuz ki, memleketin iktisadi hayatı bir kanun meselesi değildir. Turizmde de aynı fikrimi söyledim, bir memur meselesi değildir. Devlet İktisadi Teşekküllerinde de tekrar ediyorum, bu derinliğine bir zihniyet değişikliği meselesidir. Temel atmak kolaydır. Ama, o temel in hedefine vâsıl olması milleti alâkadar eder, milletin hayatını alâkadar eder. İşte, ben zihniyet meselesi derken, bir iktisadiliğe doğru gitmek isteyen, verimlilik endişesinde bulunan bir Devleti, bir Meclisi, bir Hükümeti, bu samimî kanaatlerimle, hâdisenin üstüne eğilmeye ve alınacak rasyonel tedbirleri bir gün evvel almaya davet ediyorum. Yoksa, arkadaşlar, hele bir reorganizasyon olsun, hele bir plân çıksın, hele bir reform olsun diye yeniden bir ümit devrine yatmak isteriz ki, milletin böyle bir ümit devrine yatmaya ne takatı vardır, ne dünya şartları buna müsaittir. Hepinizi hürmetle selâmlarım (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Yavuzkan, komisyonu adına söz mü istiyorsunuz?

GEÇİCİ KOMİSYON ADINA NADİR YAVUZKAN (Burdur) — Evet efendim.

BAŞKAN — Konuşacak bir iki hatip daha var. Müsaade buyurursanız onları da dinliyelim. Zaten yeterlik önergesi geldi. Ancak, İctüzüğün hükmü gereğince, iki lehte, iki aleyhte, iki üzerinde konuşulmayı teknil etmek istiyorum. Müsaade buyurursanız evvelâ onlar konuşsunlar.

Kanun tasarisının aleyhinde Sayın Mehmet Turgut, buyurunuz.

MEHMET TURGUT (Afyon Karahisar) — Muhterem arkadaşlarım, bu kanun tasarılarının tümü üzerinde konuşurken, iki esas nokta üzerinde durmak istiyorum. Bunlardan birisi; İktisadi Devlet Teşekküllerinin çalışma sahasının bu kanunla ayrılmamış olması ve bu arada İktisadi Devlet Teşekkülleriyle, İktisadi Devlet Teşekkülü karakterini haiz müesseselerle, âmme müessesesi karakterini haiz müesseseler arasında kanunun gerekçesinde ve maddeler de bir ayırma yapılmamış olmasıdır. İkinci mevzu da; karma ekonomi meselesinin, plânda olduğu gibi, İktisadi Devlet Teşekküllerinin ana kanun, çerçeve kanun tasarısı olan bu kanunda da ayrılmamış olması üzerinde durmak istiyorum.

Yalnız, bu iki metin üzerine geçmeden evvel, bir mevzuun aydınlatılmasında fayda mülahaza etmekteyim. Bu mevzu, C. H. P. adına konuşan arkadaşımızın ortaya attığı Atatürk Devletçiliği mevzuudur. Bu mevzuda arkadaşımızı destekler mahiyette konuşan yine C. H. Partili arkadaşım Şefik İna'nın verdiği gibi, şhircilik profesörlerinden misal vermeyeceğim, iktisat profesörlerinden misal vereceğim, iktisatçılardan misal vereceğim.

Bu arada, «yabancı memleketlerde şöyledir, Amerika'da böyledir, bütçelerinin arkasında sıralanmıştır» şeklinde yabancı memleketlerden de misal vermek istemiyorum. Çünkü, bugün şu bir realitedir ki, yabancı memleketlerde gerek Devlet hesabına iyi çalışan müesseseler, gerekse yine Devlet hesabına kötü çalışan müesseseler vardır. Devletçiliğin aleyhinde olan kimselerin, kötü çalışanları misal göstermesi, devletçiliğin lehinde olan arkadaşlarımızın da iyi çalışanları misal göstermesi mümkündür. Yabancı memleketlerde o kadar müessese vardır ki, bunların içerisinde iyisini de, kötüsünü de bulmak mümkündür. Meselâ Fransa'da Renault Fabrikası bir Devlet müessesesi olduğu halde iyi çalışır. Şimdi, bu müesseseyi alıp da devletçiliğin müdafaasını yapmak ne kadar mümkün değilse, İngiltere'de kömür ocaklarının her sene zararla kapanması ve kötü çalışmasını misal vererek devletçiliğin aleyhinde bulunmak da mümkün değildir. Yalnız, Türkiye şartlarını, Türkiye'deki meseleleri, Türkiye'nin içinden misaller vererek incelemek daha doğru

olur kanaatindeyim. Bendeniz bu yolu seçmiş bulunuyorum.

Şimdi evvelâ, Atatürk Devletçiliği ne demektir? Bizim bildiğimize göre, bugüne kadar Türkiye'de tatbik edilen bir devletçilik vardır. Son zamanlarda da salon sosyalistlerinin ortaya attığı bir ileri devletçilik vardır. Bunun dışında, Atatürk Devletçiliği diye bir devletçilik mefhumu, her halde yeni ortaya atılmıştır. Bu mevzuda daha salim bir karara varmak için, nazarlarımızı bundan 30 sene evveline çevirmenizi istirham edeceğim.

Türkiye'de ilk 5 yıllık plân meselesi ortaya atıldığı zaman, yani hususi teşebbüsün memleketi kalkındırmasından vazgeçilip, Devlet plâncılarına döndüğü zaman, Türkiye'deki fikir çarpışmalarını gözden geçirmek gerekir. Bu fikir çarpışmaları, bugünkü fikir çarpışmalarıyla çok yakından benzerlik göstermektedirler. Meselâ, Milliyet Gazetesinin 5 Kasım 1933 tarihli sayısında: «fırcamızın devletçilik vasfı adıyla» deniyor; fırcamızdan kasıt, C. H. P. dir. O zaman iki fikir çarpışmaktadır. Birisi müfritler ismi altında ve Kadro Meemuası etrafında toplananlar; diğeri mutediller ismi altında, C. H. P. nin içinde bulunan ve daha çok iktisatçılardan müteşekkil olan zümredir ki, İstanbul matbuatı ve ticaret âlemi de bu zümrenin etrafında bulunmaktadır. Atatürk Devletçiliği diye arkadaşımızın tarif ettiği devletçiliğin mahiyetini anlayabilmek için bu münakaşaları çok iyi bilmek gerekir, kanaatindeyim.

Siirt Mobusu Mahmut Soydan şöyle diyor: «orijinal ve millî olduğu iddiasıyla ortaya sürülen bâzi tezlerin, belki de farkına varılmadan komünist fırcasının kongre mukarreratı ve tatbik esasları meyânında yer bulması hususu bir dikkate değer» diyor. Yine, bu mevzuda C. H. P. nin iktisatçı zümresini tutan Prof. İbrahim Fazıl Pelin, verdiği bir konferansta şöyle söylüyor: «gençler, size sokulan devletçilik fikirlerini dikkatle tetkik ediniz. Üzerlerindeki âlâmeti farıkaya bakınız. Keskin gözleriniz bunları kolayca seçecektir. C. H. P. fırcasının benimsediği mânada devletçilik, ferdi mesai ve faaliyeti esas tutan, bundan dolayı milletin umumî ve yüksek menfaatlerinin icabettirdiği işlerden başkasına karışmayı reddeden bir dev-

letçiliktir. Aneak, bu anlayışa uygun şekilde tatbik edilen bir devletçilik, memleketi refaha ve mamuriyete götürebilir.» Buna karşı müfritler, aynen bugün olduğu gibi, bakın ne diyorlar; «devletçilik, ordulaşmış millet rejiminin modern şartlar ve zaruretlere altında tecelli etmiş bir şeklidir» diyor. Bunu Kadro mecmuası söylüyor. «Türkiye'nin iktisadi tarihinin mimarı, gerek Türkiye, gerek cihan iktisadîyatının her gün değişen şartlarını adım adım kollayan bir iktisat devleti olacaktır. Fert bu muazzam inkılâp içinde malzemedir. Aneak, millî iktisat plânının tatbik aneliyesinde işe yarar bir malzeme oldukça bir kıymet ifade edebilir.»

Kadro mecmuası sayı 2 : «İçinde bulunduğumuz iktisadi cidalde, tıpkı bir askerî seferberlikte olduğu gibi, milletin bütün maddi ve mânevi kuvvet ve kabiliyetlerinin muayyen bir plân ve muayyen bir tabya altında sevk ve idare edilmesini âmirdir» diyor. Devletçiliği bu şekilde tarif ediyor.

Yine, Kadro mecmuasının 13 nü sayı : «Hususi teşebbüsün ziraat, sanayi ve ticaret sahalarındaki bu kısır vaziyetini gördükten sonra, hâlâ onun yaratıcı kudretine inanmamıza imkân var mı?» diye soruyor.

Muhterem arkadaşlar, bu münakaşalar uzun boylu devam edip gidiyor, fakat bundan bir netice çıkıyor. Bu neticeyi, ilk 5 yıllık plânın takdiminde İsmet Paşa şu şekilde izah etmektedir: «Programın ana hatları ve plânlanmış sanayiî hacmi, sadece memleketi kendi ihtiyaçlarını karşılamaya muktedir kılmak arzusuyla tesbit ve kararlaştırılmaktadır. Yalnız, düşünüldüğü şekilde, hususi sermayenin verimli bir şekilde tesis edemeyeceği sanayiî plâna alınması ve onların kurulması, ya Devlete veyahut da millî teşekküllere tevdi edilmesi muvafık görüldü. Bununla beraber adı geçen önemli sanayiî, hususi teşebbüs ve sermayeye gereken yardımı yapacakları hatırdan çıkarılmamalıdır.»

Yine, bu münakaşaların neticesi, 1935 senesi Cumhuriyet Halk Fırkasının Tüzüğü'nün ikinci kısmında, paragraf (A) ya şu şekilde geçirilmiştir :

«Hususi teşebbüsü esas bir fikir olarak mü-lâhaza etmemize rağmen...» Dikkatinize arz ede-

rim; hususi teşebbüsü esas bir fikir olarak mü-lâhaza etmemize rağmen diyor - «millet ve memleketi mümkün olduğu kadar kısa bir zaman içerisinde refaha götürmek için, milletin umumi ve hayati menfaatlerinin bahis mevzuu olduğu meselelerle, bilhassa ekonomik sahada Devleti ilgilendirmek ana prensiplerimizden biridir.» diyor. Şimdi, burada Atatürk Devletçiliği diye ortaya atılan devletçilik, eğer Atatürk zamanında tatbik edilen devletçilikse, biz bundan şunu anlıyoruz: Daha evvel İngiltere'de, Japonya'da ve Amerika'da memleketlerinin hususi teşebbüslerini geliştirmek için Devlet tarafından bazı müesseseler kurulmuştur. Bu müesseseler hususi teşebbüsün gelişmesine yardım etmiş ve zamanla da tekrar hususi teşebbüse devredilmiştir. Gerek Başvekilin ilk 5 Yıllık Plânı takdiminden, gerekse C. H. P. nin Tüzüğüne geçirilen maddeden anlaşılana mâna; hususi teşebbüsün esas, devletçiliğin ise muvakkat bir zaman için olduğu durumu ortaya çıkmaktadır. Halbuki, Coşkun Kırca arkadaşımızın tarif ettiği Atatürk Devletçiliği hiç de bu mahiyette değildir.

Şimdi, devletçiliğimizin sözlerle, kanunlarla ve nizamlarla bu mahiyeti karşısında, bir devletçiliğimizin tatbikatı ve tatbikatta görülen şekli vardır. Bu mevzuda da yine kendimizden bir şey söylemeden, bu mevzuu son derece tarafsız bir şekilde tetkik eden bir iktisatçının raporundan size bazı kısımları vermek istiyorum. Yani, devletçilik başlangıçta bu mahiyette ele alındığı halde, tatbikatta ne hale gelmiştir?.. «Hatırı sayılır bir hususi teşebbüsün gelişmesine imkân verilseydi, eskisinden çok daha kuvvetli ve daha müreffeh büyük bir orta sınıf meydana çıkacaktı. Yalnız bırakılmış olan köylülerin, kendi başlarına bütün iktisadi ve sosyal mâniyeleri aşmalarını beklemek elbette mâkul bir düşünce değildir. Memleketi idare eden Türkler, ya bu idari müşkülleri adamakıllı kavrayamadılar veyahut bunlara mâni olmak üzere tedbir almak lüzumunu duymadılar. Bu şekilde bir terakki imkânı ise, kendi işinin tam erbâbı olan kimseler tarafından bile ender görülebilirdi. Başta kiler serbest teşebbüs ve hakiki demokrasi şartlarının mevcud olduğu bir cemiyetin sağlayacağı faydaları hiç anlayamamış ve farkında olmadan bunun gelişmesini kolaylaştırmayı ihmal etmişlerdir.

Devlet mekanizmasının ve ona bağlı ekonomik birliklerin inkişafı, hâkim sınıfın mevcut vaziyetini ve Halk Partisinin siyasi nüfuzunu iyice koruyacak şekilde tanzim edilmiştir. Bu suretle bir meslek edinmek veya her hangi başka bir iş sahâsında çalışarak hayatlarını kazanmak iktidar ve tecrübesinden mahrum olan kimselerin, Hükümet sandalyelerine kurulmak suretiyle şahsi menfaatleriyle daha başka kazançlar elde etmeleri kolaylaşmıştır.» Başka bir yerde iktisatçı devam ediyor : «Fakat Türkiye, her zaman muayyen bir plânı gerçekleştirmekten ziyade şimdi birer kâğıt kıymetinde olan programlar tatbikine kalkmış, bir sürü yüksek iktisat konseyleri, plânlama komisyonları kurmuş ve hiçbir plâna istinadetmeden yüksekte atma beyanatlarla dolu bir lisanla konuşmayı tercih etmiştir. Türkiye’de birbirini takibeden 5 yıllık plânların, hakikatte vukubulan ekonomik gelişmede öncü ve teşvik edici kuvveti teşkil etmekten ziyade, siyasi, askerî veya hususi kaynaklardan doğduğuna ve reklâm gayeleriyle aksettirilip umumileştirildiğine inanmak için birçok sebepler mevcuttur. Türkiye, plânlı bir ekonomi memleketi değil, sermayesinin çoğu Devlet tarafından sağlanan ve kötü idare edilen kapitalist bir ekonomi manzarası arz etmektedir.»

Muhterem arkadaşların, tatbik edilen devletçiliğe ait başka bir pasajda, Zonguldak Kömür işletmelerini tetkik eden pasajda şöyle diyor : «Bütün bunların neticesi olarak Türk halkı, dokumalara ve diğer zaruri ihtiyaç maddelerine rastgele konulan yüksek fiyatlar ödiyerek, bu en yüksek ve en zengin ısı enerji kaynaklarının randımsız bir şekilde işletmelerini desteklemek zorunda bırakılmıştır. Buna karşılık olarak da, memleketin şiddetle ihtiyaç duyduğu dövizleri temin etmesi imkânı ve kömüre muhtaç dış piyasayı feda etmek bir tarafa, kendi ihtiyaçları için bile kâfi miktarda kömür bulamamıştır. Maden işletme işindeki acemiliğe dayanarak işletme idarelerinin ileri sürdüğü mâzaretler ne olursa olsun, eldeki paranın büyük kısmını gösterişe ve haddinden fazla memur kalabalığına boş yere israf etmeleri katıyen mâzur görülemez. Teknik tabirle; Hükümet, yabancı tesislerin faaliyetlerini îslâh etmemiş, malî tabirle; onlardan çok da-

ha beceriksiz bir şekilde hareket etmiştir.» Bildiğiniz gibi Zonguldak kömür işletmeleri yabancıardan devralınmıştır, fakat onlara hiçbir şey ilâve edilmediğini, mütehasıs raporunda belirtmektedir.

Başka bir yerde yine aynı müesseseler için; «Bacaları buram buram tüten Atatürk minareleri, Süleymaniye karşısında ne kadar yabancı duruyorsa, Türk halkının esaslı ihtiyaçları karşısında da, Batı endüstrisinin son model, parlak, süslü ve selefona muhafazalı malları da o kadar yabancı kalmaktadır.» Yine, devam ediyor, mütehasıs : «Türk halkının âcil ihtiyaçlarını karşılamak hususunda yapılması lâzım gelen şeyler hakkındaki tavsiyelerimiz, bunlarla bin seneden beri değişmemiş olan bir ekonomik nizam arasındaki uçurumun içerisinde kaybolup gitmektedir.» Nihayet bu raporun bu kısmının sonu şu şekilde bitmektedir : «Araştırma ve tetkiklerimiz esnasında, devletliğin kabul ve tatbikine başlanıldığı 1933 yılından bugüne kadar, hedef olarak ilân edilen gayenin müspet bir netice verdiğini gösteren tek bir vak’aya dahi raslanılmamıştır. İlk sınaî gelişme devresi esnasında, hususi teşebbüs rolünün benimsenmiş olduğu doğrudur.» 1923 le 1933 ü kastediyor, «Fakat Hükümet, memleketi kalkındırma işini Devletin bizzat kendisinin deruhte edeceğini resmen bildirdikten sonra, sanayi sahâsında hususi teşebbüsün canlanmış ve büyüyüşü birden bire durmuştur. Daha önceleri kurulmuş olan bâzı hususi teşebbüsler, varlıklarını idame ettirebilmişler, fakat yeni Devlet işletmeleri onlardan ağır basmış ve onların büyük bir kısmını ortadan kaldırmıştır.

5 yıllık plânlardan hiçbiri, hususi teşebbüsün gelişmesi üzerinde oynayacağı rolden, hiçbir yerinde bahsetmemiştir. Bilâkis en lüzumlu sanayi gözüyle bakılan endüstri şubeleri ve madencilik gelişmeleri, açıkça Devlete hasredilmiştir. Bu zihniyet piyasa kontrollerine de tatbik edilmiştir. Devlet işletmeleri mahdut malzeme stoklarında ve fark gözetken vergi muameleleri sayesinde üstünlüğe sahib olmuşlardır. Ekonomik gelişmenin sevk ve idaresini deruhte etmiş olan Ekonomi Bakanlığında, bir kişiye olsun hususi teşebbüs meselelerini tetkik veya onu teşvik çarelerini araştırmak vazifesi verilmemiştir.»

Muhterem arkadaşlarım, bu rapor 1949 senesinde iktisatçı Thornburg tarafından verilmiştir ve Muhterem Şefik İnan arkadaşımızın, plânlı devre diye iddia ettiği devrin tarafsız bir tenkididir. Bilhassa, İktisadi Devlet Teşekküllerinin bugün de bu kanunla gelen hükümlerle yine aynı yolda yürüyeceği kanaatimece muhakkaktır. Çünkü, kanun, yeni bir şey getirmemektedir.

Şimdi, Atatürk Devletçiliği mevzuunu bu şekilde belirttikten ve bizim anladığımıza göre, Atatürk Devletçiliğinin muvakkat bir zamana inhisar etmesi icabettiğini ve hiçbir şekilde, pratikte görülen şekliyle alınmaması gerektiğini işaret ettikten sonra, esas üzerinde durmak istediğimiz iki noktaya gelmek istiyorum.

Bunlardan birisi; İktisadi Devlet Teşekküllerinin sahası ve bunlar arasında da, yani Devletin yapacağı işlerde bir iş İktisadi Devlet Teşekkülü olarak mı Devletin eline verilecek, yoksa, âmme müessesesi olarak mı Devlet bunu eline alacaktır? Bu mevzu da bu kanunla ayırılmeliydi, tarif yapılmalıydı. Bu da olmamıştır. Bu hususta da bir misal vermek istiyorum. Komisyonunda, Türkiye Enerji Kurumu kanun tasarısı vardır. Bu kanun tasarısı, İktisadi Devlet Teşekkülü statüsüne göre hazırlanmıştır. Halbuki, enerji meselesi, bir İktisadi Devlet Teşekkülü sahasına mı girer, yoksa âmme sahasına mı girer? Bu, henüz üzerinde anlaşılmuş ve bir anlaşmaya varılmış mevzu değildir. Benim kanaatimece, İktisadi Devlet Teşekküllerinin sahasına pek az girer, daha çok âmme teşebbüsü sahasına girmesi gerekir. Bunu o kanun geldiği zaman arz edeceğim.

Şimdi, bu kanun da gösteriyor ki, İktisadi Devlet Teşekkülleri için bir ana kanun, bir çerçeve kanun olan bu kanun tasarısında, evvelâ İktisadi Devlet Teşekküllerinin sahasının ne olacağına açık ve kesin bir şekilde ayırılmaması lâzımdır. Bu hususa da yine mütehasıs raporlarında işaret edilmiş, fakat, kanunda bu mevcut değildir.

Meselâ Barker raporunda; «Âmme teşebbüslerinin muhtemel sahasına dair olarak, memlekette halen câri tarafsızlığın ortadan kaldırılması, Devlet tarafından yaratılan maniaların bertaraf edilmesi bakımından ilk adım atılmamıştır.» Yani, bu 1951 de verilen bir rapordur. Fakat, bu

güne kadar Devlet tatbikatında daha çok hususi teşebbüs tutulduğu için, bunun belki üzerinde durulmamıştır. Fakat, bu yepyeni bir demekte, plân devresine girilen devrede «hususî teşebbüsle Devlet teşebbüsü aynı mahiyettedir, aynı üstünlüğe sahiptir, hiçbirinin diğerinden farkı yoktur,» tarifiyle karşımıza çıkan bir iktidar partisinin, bunun tatbikatında sureti katiyede bundan ayrılması gerekir, kanaatindeyiz.

Kanunda, İktisadi Devlet Teşekküllerinin hangi sahalara el atabileceği hususunda bir, sınır konulmadığı için ve yine kanunda, bu teşekküllerin çalışmalarında kâr esas alınacağı için, İktisadi Devlet Teşekkülleri her sahaya el atacaktır, demektedir. Bu da zaten bu mevzuda mütereddit olan hususi teşebbüsün biraz daha kabuğuna çekilmesine ve biraz daha piyasadan çekilmesine sebeb olacaktır. Dolayısıyla, plânın hususi teşebbüsten beklediği neticeler elde edilemeyecektir.

Bu kanun tasarısının ikinci eksikliği; karma ekonomi meselesidir. 5 yıllık plândan bu yana gerek matbuatımızda, gerekse Büyük Meclisimizde bu mevzu uzun uzun konuşulmuş, fakat, henüz bir neticeye varılamamıştır. Bu kanun, esas bir kanun, bir nevi İktisadi Devlet Teşekküllerinin Anayasası mahiyetinde bir kanun olduğu için, bu kanun getirilirken, muhakkak surette karma ekonomi meselesinin de halledilmesi gerekirdi. Maalesef, bu da halledilmemiş ve buna ait kanunda veya gerekcede bir hüküm vaz'edilmemiştir.

Şimdi, üç mevzu bu kanun vesilesiyle halletmemiz gerekiyor. Birinci mevzu; karma ekonomi, sosyalizme gitmek için bir merhale midir?. İkinci mevzu, karma ekonomi liberalizme gitmek için bir merhale midir?. Üçüncü olarak da; karma ekonomi, ilelebet Devletle hususi teşebbüsün yan yana yaşayacağı ve bunun ilelebet devam edeceği bir mesele midir?. Bu üç şıktan hangisini esas olarak aldığımızı muhakkak surette belirtmemiz lâzımdır. Bendeniz de, gerek partilerin sözcülerinin ve gerekse bâzı arkadaşlarımızın konuşmasından üçüncü şıkkın esas alındığı intibah uyanıktı. Bu takdirde ne yapmamız lâzım, bu da kanunda ve gerekcede mevcut değildir. Meselâ; üçüncü şıkkın kabul ettiğimiz zaman, yani Türkiye'de hususi teşebbüsle Devlet teşebbüsü her zaman yan yana bulunacaklar, birbirinden üstünlük gözetilmeyecek ve bunlar ilelebet beraber yaşayacaklardır, sistemini, yani karma ekonomi sistemini muvakkat bir zaman için değil de, daimî aldığı-

mız zaman, karşımıza birçok problemler çıkmaktadır. Bu problemlerin hiçbirisi bu kanun tasarısında ve gerekçesinde hal yoluna konulmamıştır. Meselâ; bugün dünyada «karma ekonomi» diye bir sistem var mıdır? Şayet varsa, bu sistemin kuralları, bu sistemin prensipleri bu sistemin birbirine karşı vecibeleri nedir? Çünkü bu, iki sistemin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bir taraftan sosyalizmandan alınan merkezî teşkilatlanma ve plânlama, diğer taraftan da hususi teşebbüsten alınan piyasa mekanizması vardır. Bu iki unsur, bu sistem içerisinde ne şekilde birleştirilecektir? Bu husus, ana kanunun gerekçesinde veya maddelerinde olmazsa, Devlet bunu ne zaman ortaya koyacaktır? Bu, maalesef burada gösterilmemiştir ve karma ekonominin esas unsurlarının, esas prensiplerinin ne olduğu da bugüne kadar, ne 5. Yıllık Plânda, ne de diğer kanunlarda, getirilmemiştir..

Bu sistemin kaidelerini ortaya koymamak, ana hatları ve prensipleri üzerinde bir anlaşmaya varmamak, memleketimiz için, bilhassa dışarıda yapılan münakaşalar dolayısıyla, yani matbuatta yapılan münakaşalar dolayısıyla çok zararlı olmaktadır. Artık, meseleyi kökünden halletmek için karma ekonominin, tıpkı sosyalizm ve liberalizmde olduğu gibi, kaideleriyle, felsefesiyle, mantığıyla bir kül teşkil edip etmediğini; başka bir deyişle; müstakil bir sistem olarak kabul edilip edilmeyeceğini, bir ekonomi için açık bir çerçeve vazifesini göreceğ ve inkişafa imkân verecek bir sistem telâkki edilip edilmeyeceğini bu kanun vesilesiyle burada münakaşa edip bir anlaşmaya varmak mecburiyetindeyiz. Meselâ biraz evvel arz ettiğim gibi, iki sektöre fiyat mekanizması ne şekilde tatbik edilecektir? Şayet fiyat mekanizması, İktisadi Devlet Teşekküllerine hususi teşebbüste tatbik edildiği gibi, birçok avantajlara, birçok hususiyetlere ve biraz da hantal ve rijit bir idareye sahibolagelen bu teşekküller, bu sert disipline, bu sert sisteme, acaba birdenbire uyabilecekler mi? Birdenbire uyamadıkları takdirde, bunların durumu ne olacaktır? Bu kanun vesilesiyle, bunların burada uzun boylu müzakere ve izah edilip, maddelere bunları giderecek, bu sert tedbirler altında meydana gelecek karışıklıkları ortadan kaldıracak hükümler konulması lâzımdır.

30 seneden beri karma ekonomi içinde fiilen yaşamaktayız. Fakat, halâ bunun fikriyatını ve sistemini kurmuş değiliz. Bugün artık bu müesseseler eskisi gibi olmayacaktır. Türkiye yarım da olsa, hattâ 1/4 de olsa Müşterek Pazarı girmek durumundadır. Müşterek Pazarın disiplinli ve hususi teşebbüsün esas olduğu sistemine, biz bu teşekküllerle ne şekilde intibak edebileceğiz? Bunların bu kanun tasarısında veya gerekçesinde yer alması icabederdi. Maalesef almamıştır. Çünkü, bugüne kadar bu müesseselerde belki buna ihtiyaç duyulmamıştır. Belki el yardımıyla ve bâzı ihtiyaçlar karşımıza çıktığı zaman, alınan muhtelif kararlarla, muhtelif yardımlarla geçirtilip bugüne kadar gelinmiştir. Fakat, bu dönemeçte, bu yepyeni bir sisteme giriş esnasında, bir anakanun gelirken, bunun maddelerinin konması ve bunlara çareler düşünülmesi şarttır.

Şimdi, sözlerime son verirken karma ekonomide, Devletin, Hükümetin anlayışının daha çok devetçilik yanında olduğunu da göstermek isterim. Meselâ, ikinci kanun olarak müzakere ettiğimiz Devlet Yatırım Bankası, sadece İktisadi Devlet Teşekkülleri yatırımlarını derpiş etmektedir. İktisadi Devlet Teşekkülleri, zaten bugüne kadar öz evlât muamelesi görmüş, zaten bugüne kadar İktisadi Devlet Teşekküllerinin zararları hiçbir gün kendisine ödettilmemiş, umumi ekonomi içerisinde ödettilmiş, yani Devletin umumi ekonomisi içerisinde bu zararlar ortadan kaldırılmıştır. Sümerbank zarar etmiştir, başka bir müessese ödemiştir. Kömür işletmeleri zarar etmiştir, belki fabrikatörün, belki Devlet müesseselerinin ucuz kömür alabilmesi için Sümerbank, köylünün aldığı kaput bezine zam yapmış ve Kömür İşletmelerinin zararını, Sümerbankın kaput bezine yaptığı zamlarla kapatmaya çalışmıştır. Artık bunların hepsi ortadan kalktığına göre, bu müesseseler nasıl devam edecektir? Şimdi, yatırım bankası, evvelâ bu müesseseleri aldığına göre, meselâ ikinci Koalisyonun programında şöyle bir husus vardır: «Bu hususların temini için menkûl kıymetler borsaarının faaiyetlerini tanzim etmek üzere hazırlanan kanun tasarısı kısa zamanda Yüksek Meclise sunulacaktır. Yüksek Meclise sunulan Kalkınma ve Yatırım Bankaları tasarısının kanunlaşması, sanayi, maden, tu-

rizm ve ulaştırma sektörlerinde özel teşebbüse yatırım ve işletme sermayesi finansmanını, tatminkâr ve gerekli şartlarla sağlıyacaktır.» denilmektedir.

Şimdi evvelâ elimize İktisadi Devlet Teşekküllerinin finansmanını aldığımız göre, C. H. P. sözcüsü arkadaşımızın dediğı gibi, her iki sektörü eşit alsak bile, bugüne kadar yapılan tatbikat, daima Devlet sektörünü sağ ele ve öz evlât muamelesine tabi tutmuştur. Bu durum karşısında da hususi teşebbüsten ne bekleriz? Onu Büyük Meclisin muhterem üyelerinin idrakine bırakır, hepinizi hürmetle selâmlarım. (Soldan alkışlar)

BAŞKAN — Komisyon adına Sayın Nadir Yavuzkan.

GEÇİCİ KOMİSYON BAŞKANI NADİR YAVUZKAN (Burdur) — Muhterem arkadaşlar, tam 6 aydanberi Reorganizasyon ve Yatırım Bankası tasarılarını incelemekte olan Komisyon, bütün maddeler üzerinde uzunuzadıya müzakerelerini yapmış ve Hükümetten gelen şekli ile oldukça kifayetli olan kanunun daha kifayetli hale gelmesi için, Komisyondan eksiksiz çıkması için bütün gücünü harcamıştır. Fakat, bütün bunlara rağmen, eğer açık bıraktığımız, eksik bıraktığımız taraflar olursa Büyük Meclisin işaretleriyle onun da tamamlanacağına inanıyoruz. Türkiye'de millî ekonomi içinde büyük bir yer işgal etmekte olan İktisadi Devlet Teşekküllerinin bir esasa ve bir düzene bağlanması, bünyelerinde lüzumlu ıslahatın yapılması için uzun zamandan beri hazırlıklar, çalışmalar, raporlar ve tetkikler yapılmıştır.

Bu çalışmalar 1958 senesinde, enflasyonun en hafif devreye çıktığı zaman başlamış, enflasyonun sebeplerinden birisi de İktisadi Devlet Teşekküllerinin de ıslâh edilmesi fikri ecnebi mütehassıslarca ortaya atılmış, fakat bu çalışmalar kısa tutulmuştur, devam etmemiştir. Bilâhara, Millî Birlik Komitesi Hükümeti zamanında çıkan 154 sayılı Kanunun 17 nci maddesine göre, İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu için Maliye Bakanlığınca bir komisyon kurulması ve bu komisyonun raporuna göre de bir kanun tasarısı hazırlanıp Teşriî Organa sevk edilmesi derpiş edilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, 154 sayılı Kanun çıktıktan sonra, bu komisyon kurulmuş, yerli

ve ecnebi mütehassısların iştirakiyle uzun müzakerelerde bulunmuş bir milyon dolârlık hibe ile incelemeler yapılmış, bütün teşekküllerin bünyesi ayrı ayrı incelenmiş ve bu komisyon çalışmalarını 150 küsur yerli ve yabancı mütehasssın iştirakiyle devam etmiştir. Bilâhara, hazırlanan raporlar Yüksek Murakabe Reisinin Başkanlığında kurulan Müstezarlar Komitesinde incelenmiş, orada bir neticeye bağlanmış, Bakanlar Kurulu seviyesinde de 7-8 Bakanla beraber yeniden incelendikten sonra bu hâsılaya göre Maliye Bakanlığınca bir tasarı haline getirilmiş ve Yüksek Meclise sevk edilmiştir.

İşte muhterem arkadaşlarım, nihayet Komisyonumuzun uzun müzakerelerinden ve yapılan çalışmalardan sonra tasarı Umumi Heyete sevk edilmiş ve üzerinde müzakerelere başlamış bulunuyoruz. Bu kanunun hazırlanmasında âmil olan sebepler incelenirse görülecektir ki, hakikaten sağlam esaslara dayandırılması ve plân hedeflerinin gerçekleştirilmesi için, millî ekonomide büyük bir yer tutan İktisadi Devlet Teşekküllerinin yeniden organize edilmeleri şart ve yerindedir. Arkadaşlarım, Devlet Teşebbüsleri, yani İktisadi Devlet Teşekküllerinin bugünkü sinai istihsalleri, millî istihsal rakamları içinde yüzde 40 ı bulmaktadır. Hattâ bazen kendi sahasında % 60 a % 100 e kadar istihsal yapan teşebbüsler vardır. Millî refahı artırmak, az gelişmiş memleket şartlarından kurtulmak ve ithalât, ihraçat muvazenesini lehte düzenlemek için bu teşebbüslerin kendi kendine yatırım kaynağını sağlar hale getirilmeleri şarttır. Eldeki sermayeyi kendi kendine yeter ve kendi kendine yatırım kaynağı sağlar hale getirmek için de her şeyden evvel bu teşebbüslerde kârlılık ve verimlilik zihniyetinin hâkim olması esas alınmıştır. Fakat şimdiye kadar bu teşebbüslerde, 3460 sayılı Kanunda da, basiretli tüccar zihniyetiyle hareket etmeleri icabettiğı halde, müdahale kapıları açık tutulduğundan, idare meclislerinin bir çok politik tesirler altında düzenlenmesi, ayrıca yine politik tesirlerle maliyet altında satışlara zorlanması ve bu zararların teşebbüslerin bonolarıyla karşılanması, enflasyonist bir kaynak olarak hazinenin kullanılması, millî iktisat ve millî ekonomi içerisinde bu teşebbüslerin enflasyonist bir tesiri olmasını mümkün kılmış ve devam ettirmiştir.

Bunların kârsız çalışmaları, kendi kendilerini finanse edecek, yatırımlarını finanse edecek kaynaklara sahip olmaları neticesini vermektedir, dedim. İşte arkadaşlarım, milli ekonomide yeterliği ve yatırım kaynaklarını sağlayacak şeklin içinde, bunların organizasyonu için kârlılık ve verimlilik esas olduğu gibi, bunların malî bünyesinde, muhasebelerinde bir birliğe de ihtiyaç hâsıl olmaktadır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin 6,5 milyar lira civarındaki sermayelerine mukabil, bugün rakamlarla meydana çıkan miktar, aktiflerinin yekûnu 36,8 milyar liradır. Bu hususları 154 sayılı Kanuna göre hazırlanmış olan raporda bütün arkadaşlarım tafsilâtiyle görebileceklerdir. Bu rapor arkadaşlarıma daha evvel dağıtılmış bulunmaktadır. Bu raporun 33 nü sayfasında, Devlet Teşebbüslerinin toplu bilançosu incelenirse görülecektir ki, 36,8 milyar liralık aktiflerine mukabil 6,5 milyarlık ödenmiş sermayeleri vardır. Bu 6,5 milyarlık ödenmiş sermayeye mukabil, bunların 21,5 milyar lira civarında borçları bulunmaktadır, arkadaşlarım. Bu büyük borç yükünü kendi bünyelerinden karşılamaya imkân olmadığı için devamlı faizler, devamlı dış kaynaklar kullanmak suretiyle maliyetleri yükselmiş ve müstehlike çok yüksek maliyetli mallar sunmak şeklinde netice vermiştir.

Arkadaşlarım, 154 sayılı Kanunla bu teşekküllerin 5,4 milyar civarındaki borçları konsolide edilmiştir. Bu borçların konsolide edilmesiyle bu teşekküller bir derece rahata kavuşmuşlarsa da, diğer borçları halen devam etmektedir. Bunların sermaye sıkıntısı sebebiyle yatırımlarını finansman imkânlarına kavuşturmak arzusuyla, bu kanunla beraber getirilmiş olan Devlet Yatırım Bankası kanunu, teşekküller arasında likidite seyyaliyetini temin etmesi yönünden, teşekküllere yatırım finansmanlarını kendi ölçülerinde karşılamak imkânını verecek ve bunları bir nisbet dahilinde kredi sıkıntısından kurtaracaktır. Arkadaşlarım; bu teşekküller bugün için 150 rakkamını bulmaktadır. Fakat, teşekküllerin çeşitli sahalarda yapmış oldukları işbirliklerin beyanı ise maalesef 50 değildir. İşbirliklerin işbirlikleri ve işbirliklerinin de işbirlikleri suretiyle bu bir örümcek ağı gibi olmuş ve Devlet sermayesi murakabe dışına çı-

karılmış ve muhterem arkadaşlarım; Devletin, milletin malı, Devletin milletin murakabesinden kaçırılmıştır. İşte, bu getirilen kanunla İktisadi Devlet Teşekküllerinde işbirliklerin ancak kendi sahalarında, yatırım kanunlarında belli edilen yatırım sahalarda kurulması derpiş edilmekte ve bugün mevcut olan işbirliklerden kendi sahaları içinde olmayanların da devir ve tasfiyesi kanuni icap olarak getirilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, tasarımız umumiyet itibariyle incelenirse, görülecektir ki, belli başlı bazı esaslar getirmektedir. Bir kere bu tasarı ile, sermayesinin %50 sinden fazlası Devlete aid olan İktisadi Devlet Teşekküllerinin Yüksek Denetleme Kurulunun murakabesine yani Devletin murakabesine tabi olduğu esas getirilmekte %50 sermayesinden daha azına Devletin sahip olduğu işbirliklerde ise, murakabe özel teşebbüs sahasına bırakılmaktadır. Ayrıca, bu teşebbüslerin, iktisadi alanda, ticari esaslarla kurulacağı fikri getirilmektedir. Üçüncü maddesinde, teşekküller faaliyetlerinde muhtar kılınmışlardır. Ayrıca, 3 nü maddenin 3 nü fıkrası ile kamu niteliği taşıyan alanlarda teşekkül kurulamaz fikri getirilmiştir. Burada gaye şudur arkadaşlarım; kamu sahasında kurulan teşebbüslerde kârlılık ve verimlilik esas her zaman mümkün olmaz. Kârlılık ve verimlilik esasını aldığımızı göre, kamu sahasında kurulacak teşebbüslerin bu İktisadi Devlet Teşebbüsleri Kanununun dışında tutulması prensip olarak kabul edilmiştir. Kamu niteliğini haiz değilse, her kuruluşun kanunu Meclise geldiği zaman ki; bu kanuna göre, 3 sene içinde bütün reorganizasyon çalışmaları bitirilecektir. Ve bu kanun çıktıktan 6 ay sonra da bütün bu kuruluşlara ait kanunlar, kuruluş kanunları ilgili Bakanlıklarca ele alınıp hazırlanacaktır; böyle olunca hangisinin kamu niteliği taşıdığı veya hangisinin kamu niteliği taşımadığı noktası Büyük Meclisece, yani sermayenin sahibi olan milletin temsilcilerince ayrılacaktır.

4 nü madde ile, işbirliklerin, kanunda belli edilen, yani her teşekkülün kuruluş kanununda belli edilecek olan kuruluş sahalарının dışında kurulamayacağı fikri getirilmiştir.

8 nü madde ile yönetim kuruluna yeni bir şekil verilmiştir. Hükümetin getirdiği teklifté,

yönetim kurulunun çoğunluğu, teşebbüsün bünyesinden olması düşünülmekte idi. Fakat, Komisyonumuz, yönetim kurulunun çoğunluğunun, teşekkül bünyesinden değil, teşekkül dışı elemanlar tarafından temsil edilmesi fikrini kabul etmiş ve o istikamette yönetim kurulunu değiştirmiştir.

10 neu madde ile, karar ve icra arasında, yani yönetim kurulu ile fabrika işletmesi arasındaki rabıtayı, genel müdürün sağlaması fikri getirilmiş, yönetim kurulunun başkanlığı da genel müdüre devredilmiştir.

13 neü madde ile, yatırımların umumi Devlet plânı içerisinde düşünüleceği ve umumi Devlet plânının düşündüğü, hazırladığı esaslar dahilinde yapılacağı fikri getirilmiştir. Ayrıca, umumi Devlet plânı dışında yapılacak yatırımların ise, küçük tamamlama yatırımları, yani fabrikanın hayatiyetinin devamı için lüzumlu olan âcil yatırımlara inhisar etmesi ve bunun da yönetim kurulunun kararı ile ilgili bakanın tasdikıyla yapılması fikri getirilmiştir.

Bugüne kadar, teşekküller arasında bir koordinasyon maalesef yok idi. Şimdi, koordinasyon üç esaslı noktada düşünülmüştür. Bir teşekküle bağlı müesseseler arasındaki koordinasyonu, teşekkül genel müdürünün yapacağı; aynı bakanlığa bağlı teşekküller arasındaki koordinasyonun ilgili bakan tarafından yapılacağı ve çeşitli bakanlıklara bağlı teşekküller arasındaki koordinasyonun ise Başbakan Yardımcısının başkanlığı altında Maliye, ilgili bakanlıklar ve teşekkül genel müdürlerinin meydana getireceği bir heyet tarafından yapılacağı fikri getirilmiştir. Böylece, umumi Devlet plânı içerisinde İktisadi Devlet Teşekkülleri kendilerine düşen vazifeyi daha koordine bir halde yerine getirmek imkânını bulacaklardır.

20 nei madde ile, Yüksek Murakabe Kurulunun murakabesine tâbi teşekküllerin, Yüksek Murakabe Kurulunun murakabesine tâbi olduğu kabul edilmiş, fakat, bu Kurulun Başbakanlığa mı, yoksa Millet Meclisine mi bağlı olması lâzımgeldiği noktada karar vermeyi komisyonunuz kendi görevleri dışında saymıştır. Bunun, Yüksek Denetleme Kurulunun özel kanunu geldiği zaman Büyük Meclise kararlaştırması ve kanunlaştırılmasını daha uygun mütalâa etmiştir. O bakımdan, sadece Yüksek

Denetleme Kurulunun hazırladığı raporların Başbakanlığa da verilmesi esası getirilmiş ve bunun Meclisin murakabesi ile ilgili olması noktasındaki çeşitli görüşlerle ilgili olduğu kabul edilmemiştir. Yani, Yüksek Denetleme Kurulunun Başbakanlığa rapor vermesinin, Meclisin denetleme salâhiyetini kapsadığı fikri komisyonda kabul edilmemiştir.

23 neü madde ile, teşekküller kuruluş gayeleri dışında faaliyette bulunamazlar denilmiş ve işletmede kârlılık ve verimlilik esası kabul edilmiştir.

24 neü madde ile, şimdiye kadar yapılanın aksine, yani İktisadi Devlet Teşekküllerine Bakanlar Kurulunca yapılacak bir müdahalede eğer temel mal ve hizmet fiyatları tesbiti, Bakanlar Kurulunca yapılır ise, bu temel mal ve hizmet fiyatı tesbitinden doğacak zararın en geç ertesi yıl bütçesine konularak sübvansiyeye edileceği fikri getirilmiştir. Böylece İktisadi Devlet Teşekküllerinin enflasyonun müsebbibi olmak şeklindeki faaliyeti önlenmiş ve siyasi otoritelerin olur olmaz zamanlarda kendi görüşlerine göre, İktisadi Devlet Teşekküllerine maliyetin altında satış yapmalarına emir vermeleri önlenmek istenmiştir. Burada arkadaşlarımız, millet sermayesinin politik görüşlerle, hattâ rey avelâğıyla maliyetin altında satılması önlenmek istenilmiştir.

Muhterem arkadaşlarımız, 29 neu madde ile, yönetim kurulu başkanı olan genel müdüre 7244 sayılı Kanuna tâbi olmadan tazminat verilmesi fikri kabul edilmiş, böylece yönetim kurulunun başına lüzumlu bilgiyi, ehliyeti ve tecrübeyi haiz olanların, özel teşebbüs şartları içerisinde çalışan elemanların geniş imkânlarla getirilmesi fikri kabul edilmiştir.

33 neü madde ile, yönetim kurulunda çalışan elemanların başka hizmette bulunamayacakları fikri getirilmiştir. Ayrıca, geçici maddelerle, geçici 1 nei madde ile, teşekküllerin aktif ve pasiflerinin yeniden değerlendirilmesi, geçici 3 neü madde ile faaliyet dışı iştiraklerin tasfiyesi, geçici 4 neü madde ile yeni kuruluş kanunlarının 6 ay içinde hazırlanacağı, geçici 5 nei madde ile de reorganizasyon komisyonunun hangi sahalarda çalışacağı, bu kanuna uygunluğun temini, hukukî bünyelerin incelenmesi, faaliyet sahalarını tesbit, birleştirme veya ayırmaya gidilmesi, malî bünyenin incelen-

mesi, lüzumsuz iştiraklerin tasfiye veya devredilmesi, teşekküllerin aktif ve pasifinin yeniden değerlendirilmesi, muhasebede yeknesaklığın sağlanması ve nihayet teknik ve idari ıslahat yapılması vazifesi verilmiştir.

İşte muhterem arkadaşlarım, tasarımız umumiyet itibariyle bu görüşleri getirmektedir.

Şimdi, müsaadenizle muhterem arkadaşlarımın tenkidlerine komisyon adına cevap vermek istiyorum. Bir kere bütün arkadaşlarıma teşekkür ederim ki, böyle bir kanunun lüzumunu gayet güzel bir isabetle belirtmişlerdir. Y. T. P. Grubu adına konuşan Orhan Apaydın arkadaşımız, umumiyet itibariyle tasarımı yerinde bulmuşlardır. 8 nci madde ile işçinin yönetim kurulundan çıkarılması fikrini tenkid etmişlerdir. Muhterem arkadaşlarım, işçinin yönetim kurulundan çıkarılması komisyonunda birkaç defa tekriri müzakereye sahne olmuştur. Komisyon, yönetim kurulunu tesbit için müzakerede bulunurken, 1 nci, 2 nci tekriri müzakerelerde işçinin yönetim kurulunda kalması fikrini kabul etmiştir. Fakat, son tekriri müzakerede 4/5 çoğunlukla işçinin yönetim kurulundan çıkarılmasını kabul etmiştir. Bu fikir, komisyonunda lehte ve aleyhte olmak üzere şöylece Ortaya atılmıştır. Lehinde olan fikirler, yani işçinin yönetim kurulunda bulunması için lehte olan fikirler şöylece özetlenebilir. Devlet teşebbüsleri vergilerden doğan teşebbüsler olduğuna göre, vergilerin hiç olmazsa bir kısmının sahibi bulunan işçilerin de yönetim kurulunda bulunmaları doğru olur denmiştir.

Toplu sözleşmede masaya umum müdür veya tensibedeceği zat oturacaktır. Böyle olduğuna göre, yönetim kurulunda bulunacak olan işçinin iş veren sıfatıyla masaya oturması diye bir şey olamaz, denmiştir. Teşekkülün malî durumunu gören işçi üye, diğer işçi arkadaşlarına işçilerin ne zaman, ne kadar zam istiyebilecekleri hakkında, onların talep hudutlarını tesbit edici görüşler getirebilir, denmiştir. Yani, işçiler eğer yönetim kurulunda temsilci bulundurlarsa, yönetim kurulunda bütün meselelere vâkıf olacaklar, teşekkülün maddi imkânlarını, ekonomik durumunu bilecekler ve ona göre talepte bulunacaklardır, denilmiştir. Böylece işçi, grev mesuliyetini - grev yapma bir hak olduğu kadar onlara bir mesuliyet de getireceğine gö-

re - bu mesuliyetin yerine getirilmesinde ne dereceye kadar haklı veya haksız olduğunu, yönetim kurulunda bulunmak suretiyle görecektir veya öğrenecektir, denilmiştir.

Bir arkadaşım; «İnsan gücü de bir sermayedir. Makina randımanı, iş gücü ile artar. O bakımdan insan gücünü temsil eden işletmede, insan gücünü temsil eden işçilerin bulunması yerinde olur,» demiştir.

Bir diğer arkadaşım, «İşçi ve iş veren menfaatleri zıt değildir. Kârın ve verimliliğin artması ise, hem işçinin, hem iş verenin menfaatleriyle alâkalıdır. Öyle ise, kârın ve verimliliğin artırılması için yönetim kurulundaki müzakerelerde işçinin bulunması, birbirlerine zıt değil, birbirlerine paralel bir görüşü müdafaa etmeleri neticesini doğurur.» demiştir.

Ayrıca, Sayın Çalışma Bakanı da komisyon toplantılarına iştirak etmiş ve şöyle demiştir: «Müessese veya fabrikalarda nazarı itibara alınmayan tekliflerin, teşekkül yönetim kurulunca nazara alınması imkânını vermek lâzımdır.» Çünkü arkadaşlarım, teşekkül yönetim kurulundan çıkarılmakla beraber, müessesenin yönetim komitesinde işçi temsileisinin bulunması kanunda melhuz bulunmaktadır. Böyle olduğuna göre, Madem ki, işçi müessesede bulunmaktadır, işçilerin teklifleri nazarı itibara alınmadığı zaman, yönetim kurulundaki işçi temsileisi bu teklifleri yenilemek imkânına sahib olur. Onun için girmesi lâzım,» demişlerdir. Ayrıca Grev ve Lokavt kanunları hazırlanırken,, işçilerin bu mesuliyeti almalarına mukabil, onlara bâzı hakların da getirileceği noktasının kendi görüşlerine hâkim olduğu fikrini müdafaa etmişlerdir.

Aleyhte, yani işçi teşekkülünün, işçi temsileisinin teşekkül yönetim kurulunda bulunmasını istemiyen arkadaşlarım şu fikirleri ileri sürmüşlerdir; «İşçi tâyinle gelirse, Hükümetin tesirinde kalır. Seçimle gelirse işçinin tesirinde kalır, devamlı zam ister.» denmiştir. «Yönetim kurulunda olduğu için müdür veya sair personelin vazife mesuliyetinde rey sahibi olacak.» denilmiştir. «Sermayeye iştirak edip yönetime gelmesi daha uygun olur,» denmiştir. «Bugün Avrupa'da birçok teşekküller, bünyesindeki işçilerin kendi sermayelerine iştirakini temin etmişler ve dolayısıyla yönetim kurullarına al-

mişlardır», denmiştir. «Yönetim kurulu lokavt kararı alırken kendisi için ceza demek olan böyle bir karara işçi nasıl itirak eder?» demişlerdir. «Toplu sözleşmede, iş veren olarak, kendi menfaatini düşünecektir», demişlerdir. «Nihayet, grev için işçiyle temasta olan kimse kurulda görüşülenleri dışarıya duyurabilir», demişlerdir, arkadaşlarım. En son üçüncü takrir müzakerede 5 e karşı 4 le bu fikir galip gelmiş ve işçinin yönetim kurulundan çıkarılması tezi kabul edilmiştir. Ama, bu hususta Büyük Meclisin göstereceği istikamette komisyonumuz yeniden bu meseleyi tezekkür edecektir.

Sayın C. H. P. Sözcüsü Coşkun Kırca arkadaşımız, «kamu niteliği sahasında teşekkül kurulamaz fikri, yerinde değildir», demişlerdir. Muhterem arkadaşlarım, kamu sahasında da teşekkül kurulabilirse, kârlılık ve verimlilikle kabili telif olmayacaktır. Çünkü, her zaman kamu sahasında çalışan teşekküllerin kâr gayesi gütmesi mümkün değildir. Bâzi, kamu sahasında zarar mümkün olabilir ve bu, sosyal ve umumi politik görüşlerle olabilir. Fakat, bu tasarı, kamu sahasında böyle bir teşekkülün, yani kârlılık ve verimlilik esasıyla bir teşekkülün kurulamayacağı fikrini getirmiştir. ve komisyonumuz da bu fikri yerinde bulmuştur.

Sayın Coşkun Kırca arkadaşımız, «işçi üyenin, teşekkül yönetiminde bulunması fikrinin niçin reddedildiğini anlıyamadıklarını» söylemişlerdir ki, Sayın Y. T. P. Sözcüsü Orhan Apaydın'ın görüşlerine cevap verirken bu meseleyi izah etmiş bulunuyordum.

Yine, Sayın Coşkun Kırca arkadaşımız, «tasarının 20 nci maddesindeki Yüksek Denetlemenin bağlanış yeri burada halledilmiştir.» demişlerdir ki, bu hususta komisyonumuz meseleyi Büyük Millet Meclisinin görüşlerine bırakmaktadır.

34 nci madde üzerinde, yabancı sermaye ile teşriki mesaide, yabancı sermayeye, özel sermaye ile teşriki mesaiye nazaran bir imtiyaz verilmektedir, demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, bu madde ile getirilen görüş şudur : Kuruluş kanunlarıyla, ana sözleşmelerinde bu kanun dışında kalacak şekilde bir kuruluş olan ortaklıkların bu

kanun dışında kalması fikri kabul edilmiştir. Ayrıca, Petrol Kanunundan istifade edilerek kurulmuş ortaklıkların yine bu kanun dışında tutulması fikri kabul edilmiştir. Arkadaşlar, burada gaye şu olmuştur : Yabancı sermayeye vaktiyle verilmiş bir hak mevcud olmuş ise, bu hakkın bu kanunla ortadan kaldırılmaması düşünülmüş ve yabancı sermayeye haklarının geriye alınmayacağı noktasından bir itimat verilmek istenmiştir. Bu hususta Sayın Coşkun Kırca, «bu kanun çıktığından mevcud olan ortaklıklar» denilmesine lüzum görmüşlerdi. Eğer; Büyük Meclis bu istikamette bir değişikliği kabul ederse komisyonumuz itirak edecektir.

Yatırım Bankası Kanunu üzerindeki görüşlerini serd ettiğinde, «holding şirketler halindeki teşekküller vardır ve bunlar bankacılık da yapmaktadırlar. Bu teşekküller bankacılık yapmaya devam edecekler midir?» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, 5 Yıllık Plânda bu teşekküllerin bankacılık yapıları mahzurlu görülmektedir. Fakat, bu kanunla bunların bankacılık yapıları önlenemez diye bir fikir getirilmemiştir. «Bankacılık yapmakta olan teşekküllerin yatırım projelerinin finansmanı için Devlet Yatırım Bankasından istifade edebilecekleri krediyi isteyebilecekler mi?» diye sormuşlardır.

Muhterem arkadaşlarım, eğer teşekküller kendi bünyelerine ait bir yatırım projesi getirirse, o zaman Yatırım Bankasından istifade edilecektir. Ama, bankacılık yapmakta olan bir teşekkül, kendisine aidolmayan, kredi vereceği bir müessesenin bir başka müessesenin projesini Yatırım Bankasına getirmişse o zaman kredi alamıyacaktır.

Sayın Adalet Partisi Sözcüsü Osman Sabit arkadaşım, sermayesinin tamamı veya % 50' den fazlası Devlete aidolanların aynı muameleye tabi tutulması doğru değildir, demişlerdir. Komisyon müzakerelerinde % 51' den fazla sermayesi Devlete aidolan teşekküllerin bu kanuna tabi olması fikri kabul edilmiştir. «Teşekküllerin kanuna intibakı ağır tazminatlara sebebiyet verecek» demişlerdir. Böyle bir husus bahis konusu değildir. Bu olsa olsa özel sektör hisselerinin alınması ve satılması gibi bir düşün-

ceden doğabilir. Fakat özel sektör hisselerinin teşekkül içerisinde muhafazası mümkündür. Böylece, ağır tazminatın neden doğacağını anlayamamış bulunmaktayız. «Yönetim Kurulu üyeleri kadrolu memur olunca, tazminat da verilmeyince kifayetli elemanlar bulmak zordur.» demişlerdir, ve hepsine tazminat verilmesi fikrini müdafaa etmişlerdir. Eğer, Büyük Meclis bu istikamette bir karar alırsa, komisyonunuz bu meseleyi yeniden tezekkür edecektir.

Kârlılık ve verimlilik bir yenilik değildir, 3460 sayılı Kanunda da «basiretli tüccar» tâbiri vardır, demişler ve kâr için kolaylıkla pahalılaşıma olabilir, fikrini müdafaa etmişlerdir. Muhterem arkadaşlarım, kârlılık ve verimlilik esasının bu kanunla getirilmesine paralel olarak, kârlılık ve verimliliği koruyacak tedbirler de getirilmiştir. Basiretli tüccar» fikri, daha evvelki kanunda müdahaleyi önleyici tedbirler olmaması yönünden müspet neticeli olmamıştır. Ama, şimdi kârlılık ve verimliliği koruyucu ve teşebbüs yönetim kurulunu serbestçe, muhterem faaliyetlerini organize edici istikamette yenilikler getirilmiştir.

Kâr için, kolaylıkla pahalılaşıma olur, demişlerdir ki, bu pahalılaşıma büyük ölçüde mümkün olamayacaktır. Çünkü, malî, hukukî ve idari denetim sahasında bu fiyatlar devamlı olarak bir denetime tabi tutulacaktır. Hesapları da Büyük Meclis adına murakabe edeceğine göre, bu pahalılaşımanın lüzumsuz olduğu meydana çıkar ise, teşekkül o zaman bunları düzeltmek yoluna gidecektir.

«Monopol halindeki teşekküllerin, kâr için, fiyat yükseltilmesi kolay olacaktır, bu da müstehlike ziyandır» demişlerdir. Muhterem arkadaşlarım, fiyat yükseltilmeleri olduğu zaman, ithalât yapılması yoluna gidilecektir ki, o zaman bu fiyat yükseklikleri düşmek durumunda kalacaktır.

«Yönetimde % 15 ten % 49 a kadar sermaye hissesi için özel teşebbüse bir temsilci hakkı tanımak azdır.» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, bunun mukabili de aynı şekilde bir üyelik olmuştur. Yani, Devletin % 51 den az hissesine sahibolduğu iştirakli ortaklıklardaki Devlet hissesinin temsileisi de % 15 ten % 49 a kadar yine bir olacaktır. Burada bir muvazene, bir paralellik mevcuttur.

Kaldı ki, % 51 i Devlete aidolan bir teşebbüste özel teşebbüsün temsileisine temsilcilik vermek imkânı da mevcuttur. Ama, bu kanunla, özel teşebbüsün haklarının korunması yönünden, özel teşebbüs hissesini temsil için bir üyenin bulundurulması fikri kabul edilmiştir.

Yüksek Murakabe Heyetinin, raporunu Başbakanlığa vermesinin Anayasanın ruhuna, Meclis denetimine uygun olmadığı fikri müdafaa edilmiştir ki, muhterem arkadaşlarım, biraz evvel arz ettiğim gibi bu meselede, yani Başbakanlığa rapor verilme meselesinde, Meclisin murakabesine müdahale edildiği fikri Komisyonca kabul edilmiştir. Komisyonunuz, Yüksek Yönetim Kurulunun özel kanunu çıkarken, bu murakabenin nasıl olacağını ayrıca belirtecektir.

Sayın İsmet Sezgin arkadaşım, Hükümet gerekçesinde, yanlışlıklar, düşmeler olduğu noktasından Komisyonu suçlandırırlar. Muhterem arkadaşlarım, Komisyonun gerekçesi 10 neu sayfadan başlamaktadır. Ben şahsen Komisyonun gerekçesinde bir hata göremedim. Fakat, Komisyonun kabul ettiği metinlerde matbaa hataları olmuştur. Bunları tesbit ettik. Yeri geldiği zaman bir takrirle düzeltilmesini Büyük Meclisten isteyeceğiz.

«Amortisman Kredi Sandığı yerine, Yatırım Bankası kurulması lüzumunu görmüyoruz» dediler. Bunu, Sayın Maliye Bakanı Ferid Melén Beyefendi cevaplandırıcaklardır.

«Yatırım Bankası Kanunu çıkarsa, teşekküllerin çalışmaları ağırlaşacak, dış kredi güçleşecek, idarede sorumluluk azalacak, teşebbüs sorumluluğu kaybolacak, masraf artacak, ihtilâf çoğalacaktır.» dediler.

Muhterem arkadaşlarım, Yatırım Bankasının kurulması, yani İktisadi Devlet Teşebbüslerinin yatırım finansmanlarını temin edecek bir bankanın kurulması, 5 yıllık plânda mevcuttur. Plânda; «kısa, orta ve uzun vâdeli kredilerin, kalkınan ekonominin ihtiyaçlarına yetecek şekilde ayarlanması için gerekli müesseseler kurulacak veya mevcutlar, müesseselerinde reform yapacaklardır.» denmektedir. Yatırım Bankası Kanunu da bu görüşe göre getirilmiştir. Ayrıca şimdiye kadar yabancı yatırım bankalarına muhatap olacak bir bankaya ihtiyaç vardı. Bu banka yabancı yatırım bankalarının Türkiye'deki muhatapı olmak durumunu da kazanacaktır. Eğer, Yatırım Bankası, özel teşebbüs şartları içinde çalışmasay-

di, yeni bir banka hüviyetinde çalışmasaydı, o zaman bir hazine ajanı durumuna girerdi. Ama, bir banka hüviyetinde çalışması suretiyle teşebbüslerin Yatırım Bankasına getirmiş olduğu projelerin kârlılık ve verimlilik içerisinde olup olmadığı ve en uzun kredi süresine göre taksitlerini ödeyip ödemiyecekleri noktasında Yatırım Bankası tetkikler yapacaktır.

5 ne maddenin ikinci fıkrası için şöyle demişlerdir : «Emekli Sandığı ve İşçi Sigortalarının elindeki paranın banka tahvillerine yatırılması doğru değildir. İstekleri dışında bu kurumlara el atılması mecburiyet haline getirilmemelidir» denilmiştir. «5 ne maddenin 5 ne bendi, bu kurumların da faaliyetlerini kapsar,» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, bu teşekküllerin, yeni Emekli Sandığı ile İşçi Sigortalarının ellerindeki yatırım fazlası fonları tahvillere yatırılacaktır. Tahvillerin, istedikleri anda, yani ihtiyaçları olduğu anda tekrar paraya çevrilmesi de mümkün bulunmaktadır. Kısa bir vâde içerisinde, bu teşekküllerin elinde yatırıma harcanmayan fonlar bulunduğu zaman, bunların en iyi şekilde değerlendirilmesi ancak Devlet Yatırım Bankasının tahvillerini almalarıyla mümkün olacaktır. Ayrıca bunlar, zorunlu olarak da bu hale getirilmemişlerdir.

11 ne maddenin 3 ne fıkrası için; rantabilitesi müsaidolmayan projelerin yatırımlarına karşılanamayacağı fikri doğru değildir,» demişlerdir.

Yatırımlar sosyal bakımdan lüzumlu olabilir. O zaman, hiçolmazsa bunların yatırımlarını finanse etmelidir, demişlerdir.

Muhterem arkadaşlar, eğer Yatırım Bankasının kendi imkânlarıyla en uzun sürede vereceği bir krediyi, o müesseseye, getirilmiş olan projenin, yatırımın taksitlerini ve faizlerini ödeme imkânı yoksa, o zaman Yatırım Bankası diyecektir ki; bu projeniz bizim imkânlarımızla karşılanamaz. O zaman, bu meseleyi kim halledecektir?. Arkadaşlarım, o zaman bu meseleyi Maliye Bakanlığı halledecektir. Maliye Bakanlığı, daha uzun sürede ödenmesi mümkün olan bir yatırımın lüzumlu finansmanını temin edecek ve bu sosyal yatırımın da Hâzineden karşılanması, yani bütçeden karşılanması imkânını sağlayacaktır. Yoksa, sosyal hedefli yatırımların finanse edilemeyeceği gibi, bir fikir, umumi plân hedefleri içerisinde kabul edilemez.

Ama, kamu sahasında bir yatırım sayılabilecek olan bunların karşılanması, yani Hâzineden, bütçeden karşılanması fikir olarak kabul edilmiştir. Eğer, Yatırım Bankasının kendi ölçüleri içerisinde karşılamadığı böyle yatırımlar olursa, o zaman, Maliye Bakanlığı lüzumlu finansmanı temin edip, ayrıca Yatırım Bankasının emrine tahsis edecektir.

12 ne maddeyi tenkid ederken, «projelerin, Yatırım Bankasıca teknikman da tetkik edilceğini anhyoruz» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, Yatırım Bankası teknikman bir tetkik yapmayacaktır. Sadece projenin zamanında ödeme imkânı var mıdır, yok mudur, bunu inceleyecektir. Kasım ile Mart ayı arasında bu kısa tetkik için bir müddet vardır. Bu müddet tetkik için kâfi gelecektir. Yani, yatırımın gecikmesi gibi bir durum olmayacaktır. Bilâkis başlangıçtaki gecikmeden ziyade, yatırımın başlamasından sonraki gecikme mühimdir. O gecikmelerin önlenilmesi esas olarak düşünülmelidir.

«Plânda derpiş edilen, programa geçen bir yatırım için finanse edilmez,» dediler.

Muhterem arkadaşlarım, plânda derpiş edilen ve programa geçen bir yatırım, o ana kadar katı bir proje haline gelmemiştir. Ancak, programa geçtikten sonra katı proje haline gelecektir. Bunun kendi kendini ödeme süresi ancak ondan sonra hesaplanabilecektir. Daha evvelki sürelerde, bunun kendi kendini ödeme süresi bir katı rakam halinde belli olmayacağı için, Yatırım Bankasının programa geçen her yatırımı finanse etmesi mevcut imkânlar içerisinde mümkün olmayacaktır.

«Özel teşebbüse, uzun vâdeli ve düşük faizli krediler bulunamıyor, onlara da bu imkân verilmelidir,» dediler.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın İsmet Sezgin arkadaşım hatırlıyacaktırlar, bu Meclisten Sınai Yatırım Bankasının kurulması hakkındaki kanun geçmiştir. Bu banka bugün kurulmuştur. Ayrıca, daha evvel kurulmuş olan Sınai Kalkınma Bankası vardır. Halen hazırlık halinde bulunan Maden Bankası vardır. Ayrıca, özel teşebbüse kredi vermek için kurulacak olan Turizm Bankası vardır. Ayrıca, arkadaşlarım, bunların hazırlığına paralel olarak gemi inşaatına kredi verecek olan bir bankanın da hazırlıkları düşünülmektedir. Son üç bankanın kanunları Hükümetçe hazırlanmaktadır. Özel

teşebbüsün de böylece ihtiyacı olan kredileri sağlaması ve plân hedefleri ve karma ekonominin şartları içerisinde yapacakları yatırımları finanse etmek inkânı görüyorsunuz ki, mümkün olacaktır.

Yatırım Bankasının yönetim kurulunu kifa-yetsiz buldular.

Muhterem arkadaşlarımız, Yatırım Bankasının yönetim kurulu, çerçeve kanundaki yönetim kurulu esaslarına göre kurulmuştur. Eğer, Büyük Meclis çerçeve kanundaki yönetim kurulu esaslarını değiştirirse, bir İktisadi Devlet Teşekkülü olacak olan Yatırım Bankasının da yönetim kurulu o değiştirmeye muvazi olarak değişmek zorunda kalacaktır.

«Yatırımları kredilecek olan teşekküllerin ilgili Bakanlığına da salâhiyet tanınmalıdır.» dediler. Proje halinde iken ve yatırım programına girince, ilgili bakanlık bunları tetkik imkânını bulacaktır. Fakat, Banka sadece kredinin verilmesi yönünden, yani zamanında ödenip ödenmemesi yönünden bir tetkik yapacaktır. O bakımdan ilgili Bakanlığın salâhiyetinin olmadığı şeklinde bir fikir, bu şartlar karşısında tam doğru değildir, gibi geliyor, bize.

Millet Partisi Sözcüsü Memduh Erdemir arkadaşımız, «partilere reorganizasyondan bir şey sorulmadı, bu tasarılar hazırlanırken partilerin görüşü alınmadı» dediler. Muhterem arkadaşım, bundan çok zaman evvel dolaplarımıza atılan bir raporda, 154 sayılı Kanunun 17 nci maddesi gereğince, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve benzeri müesseselerin bünyesinde yapılması gereken ıslahat hakkındaki raporu incelemişlerse, bu raporda partilerin de fikir sahibi olmaları mümkün kılınmıştır. Bu raporları incelemeyen, Kamu İktisadi Devlet Teşekküllerinin çalışmalarına ait Yüksek Murakabe Kurulunun raporlarını incelemeyen eğer buraya gelmişlerse, bundan kabahatin Hükümette olmadığı kabul edilmelidir. Bu kanun, işte bu rapordaki esaslar dâhilinde hazırlanmıştır. Plân görüşmelerinde, karma ekonomi anlayışı içinde ağırlık merkezi Devlet sermayesine veriliyor, demiştik. «Şimdi, getirilen kanunlarla bu yapılıyor.» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarımız, bilâkis bu kanunla Devlet Teşekkülleri özel teşebbüs şartlarına indirilmiştir. Kurulmuş olanlar için, idari, hukukî, malî bünyede de bir birlik temini için bu

kanun getirilmiştir. Yoksa, bu kanun, umumi Devlet iktisadi politikasını ayarlayacak bir kanun değildir. Sadece bir çerçeve kanundur.

«Devlet işletmeciliğine geniş yer veriliyor» şeklindeki tenkidlerine, C. H. P. ve Y. T. P. programlarına gelen tenkidlere arkadaşlar gerekli cevapları vermişlerdir. Bunlar komisyonu ilgilendirmiyor.

«3460 sayılı Kanuna göre, Sayıştayın murakabesine tabi olmyan teşekküller, bu kanunda Sayıştayın murakabesine bırakılıyor, bu doğru değildir,» dediler.

Muhterem arkadaşlar, görülüyor ki, muhterem arkadaşım kanunun 20 nci maddesini okumamışlardır. 20 nci maddesiyle bu teşekküller, Yüksek Denetleme Kurulunun murakabesine bırakılmışlardır. Yüksek Denetleme Kurulunun malî, idari, teknik denetimine bırakılmışlardır. Sayıştayla hiçbir ilgileri yoktur.

«İktisadi Devlet Teşebbüsleri, bu kanuna göre, Kamu İktisadi Teşebbüslerinden ayrılıyor,» dediler.

Muhterem arkadaşlarımız, kamu sahasından ayrılması için, komisyon bu fikri kabul ederken, kârlılık ve verimlilik esasının kamu sektöründeki çalışmalarla kabili telif olamayacağı, hiç olmazsa her zaman kabili telif olamayacağı noktasında karar kılmıştır. O bakımdan, ayrılmayı doğru görmüştür. Ama, kamu sahasının tesbitinde kuruluşların kanunları geldiği zaman, Büyük Meclis salâhiyetlidir.

«Komisyon toplantılarına üyeler devam etmediği için iyi incelenmemiştir.» demişlerdir ki, arkadaşlarımız, bu hususta evvelâ kendi gruplarından olan arkadaşları üzerindeki hâkimiyetlerini değiştirselerdi, belki o zaman Komisyon daha iyi çalışmak imkânı bulabilirdi.

«İşçi temsilcisi bulundurulurken, memur temsilcisi neye bulunmuyor?» demişlerdir. Muhterem arkadaşlarımız, kanunda, yönetim kurullarında memur temsilcisinin bulunması Komisyona düşünülmemiştir ve lüzumsuz görülmüştür. Çünkü, teşekküllerdeki esas çoğunluk memurda değildir. Eğer, yönetim kurulu, Hükümet tasarısındaki şekliyle kabul edilmiş olsaydı, işçinin gelmesi bir esasa dayanmakta idi ve geniş ölçüde işçi çalıştıran teşekküllerde işçinin yönetim kuruluna girmesi kabul edilmişti. Ama, müessese yönetim kurulu içerisinde işçi vardır ve o da gene kanunda belirtildiği gibi,

geniş ölçüde işçi çalıştırdığı anlaşılan müesseselerde ancaak, yönetim kuruluna işçi gelebilecektir. Yoksa, memur azınlıktadır. Kaldı ki, yönetim kurulundaki müdür, müdür muavini, genel müdür ve genel müdür muavinleri de memurdurlar.

«9 ve 24 neü maddedeki müdahaleci hükümler, teşebbüslerin kârlılık ve verimliliğini bozacaktır», dediler.

Muhterem arkadaşlarım, 9 neü maddede müdahale ancaak şu olmaktadır. İlgili Bakanlık, kanun ve tüzük hükümlerine göre, uygunluğu denetliyecektir. Bu bir müdahale değildir. Kanunda belirtilen şekildeki bir müdahale, ancaak kanun ve tüzük hükümlerine uygunluk noktasından olacaktır. Bu bir gözetleme olacaktır, bir müdahale değildir.

24 neü maddedeki müdahale ise, sınırlanmıştır. «Ancaak, temel mal ve hizmet fiyatlarını Bakanlar Kurulu tesbit edebilecektir.» Ve Bakanlar Kurulu bu tesbitten doğan zararları ise, en geç ertesi yıl bütçeden karşılamak zorunda bırakılmıştır. Bu şekliyle Bakanlar Kurulunun müdahalesi asgari haddine indirilmiş ve çok lüzumlu hallere de inhisar ettirilmişdir.

Kârlı ve verimli çalışmaktan, gayretli ve basiretli çalışmaktan sorumlu tutmak, yani bu şekilde çalışmayanları sorumlu tutmak hukuk rejimiyle mümkün değildir gibi, bir not almışım. Arkadaşlarım, kârlılık ve verimlilik esasını kabul ettikten sonra, gayretli ve basiretli olmak da onun yanında gelmektedir. Bu şartlarla çalışmayan memurun veyahut da personelin suçlu olması gayet tabii olacaktır. O zaman, kendilerini bir mücyyide ile bağhyamadığımız personelin, bu şartları yerine getirmesi kendilerinden nasıl istenebilecektir?

Arif Hikmet arkadaşım, «Maliyenin tasarı hazırlamasını yadırgadık.» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, Maliyenin tasarımı hazırlaması, 154 sayılı Kanunun 17 neü maddesiyle kendisine vazife olarak verilmiştir. Gene sayın arkadaşım, «Âmme karakteri taşıyan işletmelerin kurulmaması doğru değildir», demişlerdir ki, biz, biraz evvel alâkalı diğer tenkidlerde aynı fikrin niçin doğru olduğunu izah etmiştik.

Teşekkülleri, Devlet vengi alarak mı kursun, yoksa özel teşebbüse kredi mi versin, fikrini ortaya attılar. Özel teşebbüse kredi verecek

müesseseler, bankalar, biraz evvel saydığım gibi kurulmuş ve kurulmaktadır. Devletin, sermayesini İktisadi Devlet Teşekküllerine vermesi ve yetersiz hallerde de Yatırım Bankasından bunların kredilerini finanse etmek suretiyle karşılaması, normaldir. Bu demek değildir ki, özel teşebbüsün ihtiyaçları karşılanamıyor. Biraz evvel de ifade ettiğim gibi, lüzumlu finansman müesseseleri, kredi müesseseleri, bankalar kurulmakta ve kurulmuşlardır.

Sayın Ahmet Tahtakılıç arkadaşımın, bir kanunla iktisadi hayatın organizasyonunun mümkün olmayacağı fikri, Komisyonumuzca gerekçede gayet güzel olarak izah edilmiştir. Hakikaten doğrudur, bir kanun bütün meseleleri halle kâfi değildir. Zihniyetin değişmesi lâzımdır. Ama, zihniyet de bir kanunla gene değişmemektedir. Bunu ancaak zaman ve anlayış getirecektir.

«Yönetim kurulu için, komisyon noktai nazarı yeniden gözden geçirsin,» buyurmuşlardır. Büyük Meclis bu maddenin görüşülmesi esnasında ne şekilde bir netice alır ise, karar verirse, komisyonumuz bu neticeyi yeniden tezekkür edecektir.

«Madem bütün hazırlıkları tamamdır, reorganizasyon için üç yıl çoktur,» dediler. Bu hüküm 5 neü maddenin 3 neü fıkrasıdır. Büyük Meclis bu maddeyi de incelerken gerekli tadilatı yapmak kudretindedir.

Sayın Mehmet Turgut arkadaşım, «İktisadi Devlet Teşekküllerinin sahaları ayrılmamıştır,» demişlerdir. Arkadaşlarım, 4 neü maddenin 3 neü fıkrasını okurlarsa göreceklerdir ki; «teşekküller, kuruluş kanunlarında belli edilen maksat ve gayeler,» demek suretiyle teşekküllerin hangi maksatlarla ve gayelerle kurulacağı bu kapıda yer almıştır. Ayrıca, reorganizasyon komitesi, çalışmalarında teşekküllerin sahalarını tesbit edecek ve bu sahaların dışında olanların tasfiyesine, karışık olanların ayrılmasına veyahut ayrı ayrı olanların da birleştirilmesine karar alacaktır.

«Kamu ve Devlet Teşekküllerinin sahası ayrılmıştır,» buyurdular. Enerji Kurumu âmme niteliğinde midir, yoksa değil midir noktasında fikir ve mütalâalarını beyan ettiler.

Muhterem arkadaşlarım, teşekküllerin kuruluş kanunlarını yapacak olan Büyük Meclis, kamu niteliğini tâyin edecektir. Ona göre, kamu niteliği dâhilinde olmayan sahalarda ayrılacaktır.

Ayrıca, onlarla ilgili kanun da Büyük Meclise geldiği zaman, eğer bu kanun daha evvel kanunlaşır ise, o kanunun çerçeve kanununa uyup uymayacağını da belirtecektir. O bakımdan şimdiden bir şey söylemek mümkün değildir.

«Kanunda, İktisadi Devlet Teşekküllerinin hangi sahaya el atacakları belli değil; özel teşebbüs sahasına el atacaklardır, bu da özel teşebbüsü tedirgin edecektir,» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, 5 Yıllık Plânda özel teşebbüsün hangi çeşit işleri yapacağı belirtilmiştir. Bu kanun ise bir çerçeve kanunudur. Devletin umumi iktisadi politikasına belirten bir kanun değildir. Sadece kuruluşların, ne şekilde hukukî, malî ve idarî bünyede olacaklarını gösteren bir kanun olmaktadır. Sayın arkadaşımın söylediği gibi, bu kanunda kamu sahasının ayrılması, İktisadi Devlet Teşekkülleri sahasının nerelere el atacağını belirtmesi mümkün değildir.

«Hususi teşebbüsle Devlet teşebbüsü ne zamana kadar yan yana gideceklerdir, karma ekonomi ne zamana kadar devam edecektir, bu kanunda ve gerekçesinde belirlenmemiştir,» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, yine biraz evvel ifade ettiğim gibi, bu kanun, bunların belirtilmesine hasredilen bir kanun değildir. Bunların belirlenmesi, yine ancak plân çerçevesinde, plân hedefleri ve stratejisinde meydana çıkacaktır. Bu kanun, biraz evvel ifade ettiğim gibi, sadece kuruluşların bünyelerini alâkadar eden bir çerçeve kanunudur.

BAŞKAN — Sayın Yavuzkan, arkadaşların da bazı sualleri olacaktır. Lütfen biraz toparlasanız.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ NADİR YAVUZKAN (Devamla) — Bitti efendim. Sonunu söylüyorum.

«Karma ekonominin prensip ve sistemini kurmadık. Bu teşekküllerle müşterek pazara nasıl gireriz, gireceğiz? Bu, kanunda yine belirtilme-

miştir,» demişlerdir. Biraz evvel ifade ettiğim gibi, yine bu kanun bunun yeri değildir.

«Yatırım Bankası yalnız İktisadi Devlet Teşekküllerini mi finanse edecektir?.. Şimdiye kadar, zaten zararlarını bütçe karşılamıştır. Özel sermaye öz evlât muamelesine tabi tutulmamıştır, üvey evlât muamelesine tabi tutulmuştur.» demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, bu kanunla İktisadi Devlet Teşekküllerinin bütçeden zararlarının karşılanması fikri önlenmek istenmiştir. Bu kanun, yapılacak olan müdahalelerde eğer zarar var ise, ancak bu zararın Bakanlar Kurulunca ödenmesi şarttır, verimlilik ve kârlılık çığnemiş ise, zarar meydana gelmiş ise, bütçeden karşılanması fikrini getirmiş ve bu sahayı da dar tutmuştur. Bundan evvelki devrelerde olduğu gibi, politik görüşlerle fiyat tesbitlerine imkân verilmek istenmemiştir. Böylece zararlarının bütçeden karşılanmasının devam edeceği fikri yerinde değildir.

Özel sermaye de üvey evlât muamelesine tabi tutulmamaktadır. Özel sermaye, 5 Yıllık Plândaki sebepler dâhilinde, gösterilen esaslar dâhilinde lüzumlu finansman kaynaklarına kavuşturulmak imkânına sahiptirler.

Muhterem arkadaşlarım, komisyon adına vereceğimiz cevaplar burada bitmektedir.

BAŞKAN — Arkadaşlarımız tarafından sorulacak sorular var mı efendim? (Yok, sesleri.)

NADİR YAVUZKAN (Devamla) — Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, gerek grupları gerekse şahısları adına konuşan arkadaşlarımızdan sonra komisyon lâzım gelen cevabı vermiştir. Yalnız, son söz milletvekilimindir kavlince bir milletvekiline söz vermek mecburiyetindedim.

Ancak, vakit geçikmiş bulunduğundan, Birleşimi, 11 Temmuz 1963 Perşembe günü saat 14 te toplanılmak üzere kapatıyorum.

Kapanma saati : 19,00

Millet Meclisi

GÜNDEMİ

YÜZONİKİNCİ BİRLEŞİM

10. 7. 1963 Çarşamba

Saat : 14,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Gündemin birinci görüşülmesi yapılacak işler bölümünde bulunan «Karasuları Kanunu tasarısının» Dışişleri Komisyonuna verilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (1/206, 3/654)

2. — Gündemin birinci görüşülmesi yapılacak işler bölümünde bulunan «Karasuları Kanunu tasarısının» İçişleri Komisyonuna verilmesine dair Komisyon Başkanlığı tezkeresi (1/206, 3/655)

B - İKİNCİ DEFA OYA KONACAK İŞLER

II

SORULAR, GENSORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

1. — Erzurum Milletvekili Nihat Diler'in, Doğu - Anadolu'da çiftçi ailelerine, kuraklık sebebiyle kredili olarak verilen buğdayın bedelinin alınmaması hususunda ne düşünüldüğüne dair Ticaret Bakanından sözlü sorusu (6/515)

2. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, Eskişehir Soğuk Hava Deposu inşaatının ne sebeple durdurulduğuna dair Ticaret Bakanından sözlü sorusu (6/519)

3. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, Eskişehir Basma Fabrikası Anonim Şirketinin ne sebeple feshedildiğine dair Sanayi Bakanından sözlü sorusu (6/520)

4. — Kastamonu Milletvekili Osman Zeki Oktay'ın, Kastamonu'da inşasına başlanıp sonradan durdurulan soğuk hava deposunun ikliminden vazgeçildiğinin doğru olup olmadığına dair Ticaret Bakanından sözlü sorusu (6/525)

5. — Tokat Milletvekili Mehmet Kazova'nın, Tokat'ın Pazar bucağının bugüne kadar ilçe olmaması sebebine dair, İçişleri Bakanından sözlü sorusu (6/551)

6. — İstanbul Milletvekili Vahyi Özarar'ın, İstanbul'un Sağmalcılar köyü ile Göktepe na-

hiyesinin su ihtiyacının halli için ne düşünüldüğüne ve bu yerlere birer sağlık merkezi açılmasına lüzum görülüp görülmediğine dair İmar ve İskân Bakanından sözlü sorusu (6/582)

7. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv'ün, Antalya ilinin imar plânında, son üç yıl içinde, kaç defa tadilat yapıldığına dair İmar ve İskân Bakanından sözlü sorusu (6/583)

8. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv'ün, Gazipaşa ovasındaki akarsuların ıslahı ile ovanın sulanması konusunda ne düşünüldüğüne dair Bayındırlık Bakanından sözlü sorusu (6/584)

9. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv'ün, Serik ilçesi içme suyunun ihtiyaca cevap vermediği konusunda bir talep yapıp yapılmadığına ve elektrik üretiminin ihtiyaca yeter olup olmadığına dair, İmar ve İskân Bakanından sözlü sorusu (6/585)

10. — Giresun Milletvekili Mustafa Kemal Çilesiz'in, ormanların korunması ve orman bölgesinde yaşayan vatandaşların geçimlerinin temini için ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair Tarım Bakanından sözlü sorusu (6/588)

11. — Amasya Milletvekili Nevzat Şener'in, Gümüşhacıköy ve Göynücek ceza evlerinin ıslahı veya yeniden inşası hakkında ne düşünüldüğüne dair Adalet Bakanından sözlü sorusu (6/589)

12. — Çanakkale Milletvekili A. Nihat Akay'ın, Batı - Trakya'da, halen faaliyette kaç Türk ilkokulu, ortaokulu ve lisesi bulunduğu ve bu okulların öğretim ve öğretmen durumlarına dair, Millî Eğitim Bakanından sözlü sorusu. (6/591)

13. — Kastamonu Milletvekili Ali Özdikmenli'nin, Kastamonu ilinin evvelce ilçesi olan ve sonradan köy haline getirilen Abana'nın, yeniden ilçe haline getirilmesinin düşünüldüğüne dair, İçişleri Bakanından sözlü sorusu. (6/593)

14. — Kastamonu Milletvekili Ali Özdikmenli'nin, Kastamonu ilinin sahil ilçelerinde fındık yetiştirilmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair, Ticaret ve Tarım Bakanlarından sözlü sorusu. (6/594)

15. — Aydın Milletvekili Reşat Özarda'nın, CENTO Andlaşmasına dâhil memleketleri kaldırmak maksadıyla inşa edilecek Karşı - Tahran - Ankara arasındaki 600 hatlık radyo-link şebekesinin Güney bölgesinden geçirilmesi sebebine dair, Ulaştırma Bakanından sözlü sorusu. (6/595)

16. — İçel Milletvekili Mazhar Arıkan'ın, Orman İdaresinin, bilhassa Güney bölgesinde, vatandaşların tapulu arazilerine ağaç dikip müdahale etmesinin doğru olup olmadığına dair Tarım Bakanından sözlü sorusu (6/596)

17. — Giresun Milletvekili Mustafa Kemal Çilesiz'in, Karayolları tarafından istimlak edilen ve bedeli ödenen Giresun'un Piraziz PTT binasının yeniden yapılmaması sebebine dair Ulaştırma Bakanından sözlü sorusu (6/598)

18. — Kastamonu Milletvekili Sabri Keskin'in, Abana'nın yeniden ilçe haline getirilmesinin düşünüldüğüne dair İçişleri Bakanından sözlü sorusu (6/599)

19. — Erzurum Milletvekili Ertuğrul Akça'nın Dinamit ve trol ile balık avlamanın önlenmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair Tarım ve Ticaret Bakanlarından sözlü sorusu (6/601)

20. — Edirne Milletvekili İlhami Ertem'in, Dış memleketlerde tahsilde bulunan öğrencilere ödenen döviz miktarının neye göre tesbit olduğuna dair Maliye ve Millî Eğitim Bakanlarından sözlü sorusu (6/603)

21. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, gecekondulu yapan vatandaşlara belediyelerce verilen para cezaları hakkında ne düşünüldüğüne dair İmar ve İskân Bakanından sözlü sorusu (6/605)

22. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, şehirlerdeki sokak ile köy isimlerinin hangi sebeple değiştirildiğine dair İçişleri Bakanından sözlü sorusu (6/606)

23. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, tren ücretlerinde yapılan indirimlerin

öğretmen ve öğrencilere neden tatbik edilmediğine dair Ulaştırma Bakanından sözlü sorusu (6/607)

24. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, Devlet Su İşleri tarafından çiftçilerden alınan su ücretlerinin geçici veya devamlı olarak alınmaması hakkında ne düşünüldüğüne dair Bayındırlık Bakanından sözlü sorusu (6/608)

25. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, ithal edilen traktör, motor ve aletlerinin çiftçilere ucuz satılması hususunda ne düşünüldüğüne dair Tarım Bakanından sözlü sorusu. (6/609)

26. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, Zirai Donatım Kurumu tarafından ithal ve monte edilen traktörlerin çiftçilere geç verilmesi sebebine dair Tarım Bakanından sözlü sorusu. (6/610)

27. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv'ün, Elmalı - Fethiye yolunun geçide açılması ve Elmalı Karagöl'ünün kurutulması hususunda ne düşünüldüğüne dair Bayındırlık Bakanından sözlü sorusu. (6/611)

28. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv'ün, Antalya Devlet Hastanesinin, son beş yıl içinde, kaç defa teftiş edildiğine dair Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanından sözlü sorusu. (6/613)

29. — Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun, Ankara'da inşa edilecek olan Gülhane Askerî Tıp Akademisi binasının durumuna dair Millî Savunma Bakanından sözlü sorusu (6/614)

30. — Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun, İpsala Karpuzlu köyünde oturan Nazmi Baş'ın emniyet karakolunda dövüldüğünün doğru olup olmadığına dair Adalet ve İçişleri Bakanlarından sözlü sorusu (6/615)

31. — Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun, muhtelif bakanlıklar tarafından mükerrer olarak kurulan tesislere dair Sanayi Bakanından sözlü sorusu (6/616)

32. — Tekirdağ Milletvekili Turhan Kut'un, Erzurum İmam - Hatip Okulunda vukubulan boykot olayının, basında belirtilen tarzda cere-

yan edip etmediğine dair Millî Eğitim Bakanından sözlü sorusu (6/617)

33. — İstanbul Milletvekili Oğuz Oran'ın, Kıbrıs'ta Anayasanın Makarios Hükümeti tarafından ihlâl edilmesi konusunda ne düşünüldüğüne dair, Dışişleri Bakanından sözlü sorusu (6/618)

34. — Tokat Milletvekili Mehmet Kazova'nın, Almus ilçesine bağlı baraj gölü içerisinde kalan bir kısım arazinin istimlak bedellerinin ne zaman verileceğine dair, Bayındırlık Bakanından sözlü sorusu (6/619)

35. — İstanbul Milletvekili Saadet Evren'in Koalisyon Hükümetinin, işe başladığı tarihten bu yana, Kıbrıs Anayasasının ve Andlaşmaların tam olarak uygulanmasını sağlamak bakımından tatbik ettiği tedbirlere dair, Dışişleri Bakanından sözlü sorusu (6/620)

36. — Çankırı Milletvekili Rahmi İnceler'in, köy kalkınması hususunda ne düşünüldüğüne dair, Başbakan'dan sözlü sorusu (6/621)

37. — Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in, şehirler üzerinde uçuşu menedici bir hüküm olup olmadığına ve Ankara üzerinde çarpışarak düşen uçak olayına dair, Millî Savunma ve Ulaştırma Bakanlarından sözlü sorusu (6/622)

38. — İzmir Milletvekili Arif Ertunga'nın, il ve ilçelerde ziraat odalarının kurulmaması sebebine dair Tarım Bakanından sözlü sorusu (6/623)

39. — Siirt Milletvekili Süreyya Öner'in, Kurtalan, Beşiri, Batman ve Sinan mıntakalarında ekilen tohumluk buğdayların ıslahı hususunda ne düşünüldüğüne dair Tarım ve Ticaret Bakanlarından sözlü sorusu (6/624)

40. — Antalya Milletvekili İhsan Ataöv'ün, memleketimizde istihsal edilen palamut miktarına ve bunun nerede istihlak edildiğine dair Tarım ve Ticaret Bakanlarından sözlü sorusu (6/625)

41. — Edirne Milletvekili Fahir Giritlioğlu'nun, Edirne ilinde kurutulan arazi miktarına ve bu arazilerin ne suretle dağıtılacağına dair İmar ve İskân Bakanından sözlü sorusu (6/626)

42. — İsparta Milletvekili Ali İhsan Balım'ın, pilot bölge olan İsparta çevresinde, 1963

ve 1964 ve 1965 yıllarında tarım ve sanayi alanlarında ne gibi tesisler yapılacağına dair Tarım ve Sanayi Bakanlarından sözlü sorusu (6/627)

43. — İsparta Milletvekili Ali İhsan Balım'ın, memleketimizde, son beş yıl içinde, ne kadar difteri ve boğmaca vakası olduğuna ve bu hastalıklardan kaç çocuk öldüğüne dair Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanından sözlü sorusu (6/628)

44. — İsparta Milletvekili Ali İhsan Balım'ın, yurdumuzda, son on yıl içinde ne kadar tifo ve paratifo vakası olduğuna ve bu hastalıklar sebebiyle kaç ölüm tesbit edildiğine dair Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanından sözlü sorusu (6/629)

45. — Ordu Milletvekili İzzettin Ağaoglu'nun, 1962 yılı fındık mahsulü için tesbit edilen ihraç fiyatının hangi esaslara istinadettiğine ve bu fiyattan aşağı satış teklifi olup olmadığına dair Ticaret Bakanından sözlü sorusu (6/630)

46. — Erzurum Milletvekili Gıyasettin Karaca'nın, Doğu ve Güney - Doğu Anadolu bölgelelerinde, 1962 yılı içinde çiftçi ve muhtaç halka dağıtılan hayvan yemi ve buğday bedellerinin affının düşünülüp düşünülmediğine dair Tarım ve Ticaret Bakanlarından sözlü sorusu. (6/631)

47. — İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, halk tarafından sabun yerine kullanılmakta bulunan deterjanların insan cildine ve hazm cihazına zararlı olduğunun doğru olup olmadığına dair Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanından sözlü sorusu. (6/632)

48. — Kırşehir Milletvekili Halil Özmen'in, Hirfanlı Barajı gölünün etrafında bulunan arazinin sulanması ve bu araziden bol miktarda mahsul sağlanması hususunda ne düşünüldüğüne dair Tarım ve Bayındırlık Bakanlarından sözlü sorusu. (6/633)

49. — Kırşehir Milletvekili Halil Özmen'in, Keskin - Kırıkkale ile Keskin - İğdebeli arasındaki şose yolların ne zaman asfaltlanacağına dair Bayındırlık Bakanından sözlü sorusu. (6/634)

50. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoğlu'nun, pancar fiyatlarının artırılması hususunda ne düşünüldüğüne dair Sanayi Bakanından sözlü sorusu (6/635)

51. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoğlu'nun, hububatın bugünkü satış fiyatıyla ilerde

tesbit olunacak satış fiyatı arasında bir fark olup olmayacağına dair Ticaret Bakanından sözlü sorusu (6/636)

52. — Eskişehir Milletvekili Celâlettin Uzer'in, tarımsal plânlamaya yarar bir harita veya raporun bulunup bulunmadığına dair Tarım Bakanından sözlü sorusu (6/637)

53. — Kırşehir Milletvekili Halil Özmen'in, Beş Yıllık Kalkınma Plâni ile Kırşehir'e ne gibi büyük bir yatırım yapılacağına dair Başbakan'dan sözlü sorusu (6/638)

54. — Muğla Milletvekili Hilmi Baydur'un, Muğla iline, 1963 yılında, turizm bakımından ne yapıldığına ve yapılması düşünülen işlere dair Basın - Yayın ve Turizm Bakanından sözlü sorusu (6/639)

55. — Giresun Milletvekili Nizamettin Erkmen'in, Görele Kaymakamı Babür Ünsal'ın Kartal Kaymakam Vekillğine tâyini sebebine dair İçişleri Bakanından sözlü sorusu (6/640)

56. — Isparta Milletvekili Ali İhsan Balım'ın, yurdumuz ormanlarının yüzölçümüne ve bu ölçümün nasıl yapıldığına dair Tarım Bakanından sözlü sorusu (6/641)

57. — Giresun Milletvekili İbrahim Etem Kılıçoğlu'nun, kaç ilçede tekel memurluğu olmadığına dair Gümrük ve Tekel Bakanından sözlü sorusu. (6/642)

58. — Giresun Milletvekili İbrahim Etem Kılıçoğlu'nun, halen kaç ilçede askerlik şubesi olmadığına dair Millî Savunma Bakanından sözlü sorusu. (6/643)

59. — Giresun Milletvekili İbrahim Etem Kılıçoğlu'nun, ilçelerdeki fındık tarım satış kooperatifleri seçimlerinden kaçının iptal edildiğine dair Ticaret Bakanından sözlü sorusu. (6/644)

60. — Bolu Milletvekili Turgut Çulha'nın, mavi küf hastalığının başlamasından itibaren tütün ekicilerine ne yardımda bulunduğuna dair Gümrük ve Tekel Bakanından sözlü sorusu. (6/645)

61. — Giresun Milletvekili Mustafa Kemal Çilesiz'in, Tarım Bakanlığı Teşkilâtına mensup bulunan, Giresun merkezi ilçelerinde görevli kaç memurun yerinin değiştirildiğine dair Tarım Bakanından sözlü sorusu. (6/646)

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

× 1. — İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkında kanun tasarısı ve C. Senatosu Adana Üyesi Mehmet Ünal'dı ve Diyarbakır Milletvekili Alp Doğan Şen'in 3460 sayılı Kanunun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair ve 23 sayılı Kanunun kaldırılması hakkında kanun teklifleri ve Geçici Komisyon raporu (1/317, 2/198, 2/183) (S. Sayısı : 303) [Dağıtma tarihi : 4 . 7 . 1963]

× 2. — Devet Yatırım Bankası hakkında kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu (1/308) (S. Sayısı : 304) [Dağıtma tarihi : 4 . 7 . 1963]

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — Diyarbakır Milletvekili Alp Doğan Şen'in, bâzı müessese, teşekkül ve işletmelerin kullandıkları, «Devlet» kelimeli isimlerin kaldırılması hakkında kanun teklifi ve İçişleri ve Anayasa komisyonları raporları (2/489) (S. Sayısı : 279) [Dağıtma tarihi : 27 . 6 . 1963]

2. — Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanununun 33 ncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı hakkında C. Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve C. Senatosunca yapılan değişiklik hakkında Millet Meclisi Plân Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/345; C. Senatosu 1/215) (S. Sayısı : 124 ve 290) [Dağıtma tarihi : 1 . 7 . 1963]

3. — İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in 5602 sayılı Tapulama Kanununun 13 ncü maddesine bir ek fıkra eklenmesine dair kanun teklifi ve Geçici Komisyon raporu (2/495) (S. Sayısı : 291) [Dağıtma tarihi : 1 . 7 . 1963]

4. — Tohumlukların tescil, kontrol ve sertifikasyonu hakkında kanun tasarısı ve Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişiklikler hakkında C. Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Plân Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/247; C. Senatosu 1/211) (S. Sayısı : 119 a ek) [Dağıtma tarihi : 2 . 7 . 1963]

5. — İzmir Milletvekili Şükrü Akkan ve 13 arkadaşının, Anayasa nizamını millî güvenlik ve huzuru bozan bazı fiiller hakkında 5.3.1962 tarih ve 38 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması hakkında kanun teklifi ve Anayasa ve Adalet komisyonları raporları (2/289) (S. Sayısı : 302) [Dağıtma tarihi : 5 . 7 . 1963]

6. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İsrail Devleti Hükümeti arasındaki 18 Mart 1960 tarihli Ticaret Andlaşmasına Ek Protokol ile eklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun teklifi ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/460) (S. Sayısı : 307) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

7. — «Hususi Kredi» ve «Silâhlanma İstikrazı» ndan doğan İngiliz alacakları artıklarının tesviyesi için Hükümetimizle Birleşik Kırallık Hükümeti arasında yapılan Andlaşmaya ait teati edilen 27 Aralık 1962 tarihli mektupların onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/455) (S. Sayısı : 309) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

8. — «Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya Halk Cumhuriyeti arasındaki 5 Nisan 1954 tarihli Ticaret Andlaşmasına Ek Protokol» ile eklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/447) (S. Sayısı : 310) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

9. — «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında münakit 31 Aralık 1959 tarihli Ticaret Anlaşmasına Ek Protokol» ile eklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/445) (S. Sayısı : 311) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

10. — «Türkiye ile Polonya arasında 18 Temmuz 1948 de akdolunan Ticaret ve Tediye Andlaşmasına Ek Protokol» ile eklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/444) (S. Sayısı : 312) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

11. — «Türkiye Cumhuriyeti ile Çekoslovakya Cumhuriyeti arasındaki 9 Temmuz 1949 tarihli Ticaret Andlaşmasına ek Protokol» ile eklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tez-

keresi (1/442) (S. Sayısı : 314) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

12. — «Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgar Halk Cumhuriyeti arasındaki 23 Şubat 1955 tarihli Ticaret ve Ödeme Andlaşmasına ek Protokol» ile eklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/441) (S. Sayısı : 315) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

13. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti Hükümeti arasında teati olunan 8 Nisan 1961 tarihli mektupların tatbikatı ile ilgili olarak iki Hükümet arasında imzalanan zabıtnamenin ve teati olunan ek mektupların onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/422) S. Sayısı : 316) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

14. — Hükümetimiz ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin resmî bir kurulu olan Export - İmport Bank of Washington arasında imzalanan istikraz andlaşmasının onaylanmasının uygun olduğuna dair kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/373) (S. Sayısı : 317) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

15. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Macaristan Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki 12 . 5 . 1949 tarihli Ticaret ve Tediye Andlaşmasına ek protokole ilişik olarak 11 . 9 . 1962 tarihinde teati olunan «Şanj Garantisi mektupları» nun onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/363) (S. Sayısı : 318) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

16. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Polonya Halk Cumhuriyeti Hükümeti arasında imza edilen «Türkiye ile Polonya arasındaki 18 Temmuz 1948 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmalarına ek protokol» ile ilişiklerinin onaylanmasının uygun bulunması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/186) (S. Sayısı : 319) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

17. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Endonezya Cumhuriyeti Hükümeti arasında imza edilen «Türkiye Cumhuriyeti ile Endonezya Cumhuriyeti arasında Ticaret Anlaşması» ile eklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/190) (S. Sayısı : 320) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

18. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında akdolunan 29 Temmuz 1961 tarihli zirai maddeler andlaşması ve ekleriyle bu andlaşmada yapılan 6 Eylül 1961, 8 Aralık 1961, 3 Ocak 1962, 14 Mart 1962 ve 21 Haziran 1962 tarihli değişikliklerin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Anayasa Komisyonu mütalâa raporu ile Ticaret Komisyonu raporu (1/281) (S. Sayısı : 322) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

19. — Milletlerarası Kalkınma İdaresi ile Hükümetimiz arasında imzalanan İkraz Andlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/384) (S. Sayısı : 323) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

20. — Milletlerarası Kalkınma Birliğinden temin olunan kalkınma kredisi andlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/383) (S. Sayısı : 324) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

21. — Hükümetimizle Milletlerarası Kalkınma İdaresi arasında imzalanan İkraz Andlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/381) (S. Sayısı : 325) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

22. — Milletlerarası Telekomünikasyon Anlaşmasına ekli (1958 Cenevre revizyonu) telegraf ve telefon tüzüklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/362) (S. Sayısı : 326) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

23. — 25 Kasım 1958 tarihli Türkiye - İngiltere, 27 Kasım 1958 tarihli Türkiye - Federal Almanya, 28 Kasım 1958 tarihli Türkiye - Fransa ve Türkiye - Belçika, 29 Kasım 1958 tarihli Türkiye - Holânda ve Türkiye - İtalya, 17 Aralık 1958 tarihli Türkiye - İsveç ve Türkiye - Danimarka, 18 Aralık 1958 tarihli Türkiye - Portekiz, 19 Aralık 1958 tarihli Türkiye - Norveç, 22 Aralık 1958 tarihli Türkiye - İsviçre ve 29 Ocak 1959 tarihli Türkiye - Avusturya kredi andlaşmalarının onaylanmasının uygun bulunması hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/124) (S. Sayısı : 327) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

24. — Amerika Birleşik Devletlerinin bir teşekkülü olan Export - İmport Bank ile Hükümetimiz ve Orman Genel Müdürlüğü arasında akdedilen 4 milyon dolârlık istikraz andlaşmasının tadiline dair andlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/249) (S. Sayısı : 328) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

25. — «Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği arasındaki 8 Ekim 1937 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına Ek Dördüncü Protokol» ile eklerin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/459) (S. Sayısı : 308) [Dağıtma tarihi : 8 . 7 . 1963]

26. — «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Finlândiya Cumhuriyeti Hükümeti arasında münakit 13 Mayıs 1960 tarihli Ticaret Anlaşmasına ek Protokol» ile eklerinin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu tezkeresi (1/298) (S. Sayısı : 321) [Dağıtma tarihi : 8 . 7 . 1963]

27. — Zirai maddeler ticaretinin geliştirilmesi ve yardımlaşma hakkındaki muaddel Amerikan Kanunu hükümleri gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında akdolunan 20 Ocak 1958 tarihli Muaddel Anlaşmayı tadil eden 29 Mart 1961 tarihli Andlaşmanın uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Anayasa Komisyonu mütalâa raporu ile Ticaret Komisyonu raporu (2/272) (S. Sayısı : 329) [Dağıtma tarihi : 8 . 7 . 1963]

28. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhasabesinin 1963 yılı Mart, Nisan ve Mayıs ayları hesabı hakkında Hesapları İnceleme Komisyonu raporu (5/24) (S. Sayısı : 330) [Dağıtma tarihi : 8 . 7 . 1963]

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞÜLMESİ YAPILACAK İŞLER

1. — İmar Kanununa bir madde eklenmesi hakkındaki 7341 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair tasarı ve İmar ve İskân, İçişleri ve Adalet komisyonları raporları (1/205) (S. Sayısı : 65) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

× 2. — Milletlerarası Atom Enerjisi Ajansı Statüsünün VI ncı maddesinin (A) fıkrasının 3 ncü bendinde yapılacak değişikliğin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/261) (S. Sayısı : 109) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

× 3. — Kölelik, köle ticareti, köleliğe benzer uygulama ve geleneklerin ortadan kaldırılmasına dair ek Sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve İçişleri ve Dışişleri komisyonları raporları (1/350) (S. Sayısı : 110) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

4. — Ünye'nin Hamdiye mahallası, hane 95, cilt 10 ve sayfa 103 sayısında nüfusa kayıtlı Hasbioğlu, Fatma Şeker'den doğma 24 Teşrinisani 1930 doğumlu Mehmet (Mustafa) Yeğenoğlu'nun, ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/510) (S. Sayısı : 117) [Birinci görüşme tarihi: 27 . 6 . 1963]

5. — İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, Avukathlık Kanununun 7 nci maddesinin kaldırılması ve 114 ncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Adalet Komisyonu raporu (2/385) (S. Sayısı : 130) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

6. — 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 115 sayılı Kanunla değiştirilen 7, 10 ve 48 nci maddelerinin tadiline dair kanun tasarısı ile İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, Üniversiteler Kanununun Anayasaya aykırı hükümlerinin kaldırılmasına dair kanun teklifi ve Millî Eğitim Komisyonu raporu (1/257, 2/444) (S. Sayısı : 134) [Birinci görüşme tarihi: 27.6.1963]

7. — Nallıhan ilçesinin Beydili nahiyesinin Çive köyü hane 5, cilt 3 ve sayfa 100 sayısında nüfusa kayıtlı Mehmet ve Emine oğlu 29 Teşrinievvel 1339 doğumlu Durmuş Çetinkaya'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/414) (S. Sayısı : 138) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

3. — İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 494 : 499 ncü maddelerinin yürürlükten kaldırılmasına dair kanun teklifi ve Adalet Komisyonu raporu (2/75) (S. Sayısı : 146) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

9. — Çumra'nın Alibeyhüyüğü köyü, hane 398, cilt 3 ve sayfa 4 sayısında nüfusa kayıtlı, Gebze 15. Mot. Top. Tb. da er Ahmedoğlu Emine'den doğma 1 . 1 . 1932 doğumlu İzzet Sivashlı ile Taşköprü ilçesinin Karapürçek köyü, hane 2, cilt 19, sayfa 62 de nüfusa kayıtlı ve aynı birlikte er Hüseyinoğlu Zeliha'dan doğma 12 Nisan 1932 doğumlu Ali Ilgaz'ın ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/545) (S. Sayısı: 148) [Birinci görüşme tarihi: 27 . 6 . 1963]

× 10. — Türkiye ile İran arasında akdedilen Kültür Andlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Millî Eğitim komisyonları raporları (1/228) (S. Sayısı : 163) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

× 11. — Televizyon filimleri vasıtasıyla programların mübadelesine dair Avrupa Andlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Millî Eğitim komisyonları raporları (1/319) (S. Sayısı : 164) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

× 12. — Türkiye ile Afganistan arasında akdedilen Kültür Andlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve Millî Eğitim komisyonları raporları (1/236) (S. Sayısı : 165) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

13. — İçel Milletvekili Yahya Dermancı ve Mazhar Arıkan'ın, İstiklâl Savaşına iştirak eden M. Hilmioğlu M. Rifat Özaydın'a vatani hizmet tertibinden maaş tahsisine dair kanun teklifi, Maliye ve Plân komisyonları raporları (2/281) (S. Sayısı : 202) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

14. — Sivas Kongresince seçilen Temsil Heyeti üyeleriyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birinci Döneminde bulunan üyelere vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkındaki Kanuna geçici bir madde eklenmesine dair kanun tasarısı, Maliye ve Plân komisyonları raporları (1/352) (S. Sayısı : 205) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

15. — Köy enstitüleri ve ilk öğretmen okullarının birleştirilmesi hakkındaki Kanunun 5 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı ve Millî Eğitim ve Plân komisyonları raporları. (1/239) (S. Sayısı : 217) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

× 16. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince Avrupa Fonundan temin olunan kredinin Devlet borcu olarak Hazine hesaplarına intikali ve Türk Lirası karşılıklarının kullanılma şekli hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri, Maliye ve Plân komisyonları raporları, (1/248) (S. Sayısı: 218) [Birinci görüşme tarihi: 27 . 6 . 1963]

× 17. — Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün 36 ncı maddesinin 2 nei fıkrasında derpiş olunan ve hukuki uyumsuzlukların gözülmesi hususunda Divanın yargı hakkını önceden tanımayı gerektiren ihtiyari kaydı katılmamız hakkındaki 5047 sayılı Kanunun yeniden uzatılmasına dair kanun tasarısı ve Dışişleri ve Adalet komisyonları raporları (1/293) (S. Sayısı: 226) [Birinci görüşme tarihi: 27.6.1963]

× 18. — Evlilik dışı çocukların tanınmalarını kabule yetkili makamların yetkilerinin genişletilmesi hakkındaki sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarısı ve Dışişleri, İçişleri ve Adalet komisyonları raporları (1/233) (S. Sayısı : 227) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

19. — Hınıs kazası Karaçoban nahiyesi Hırt köyü, hane 19, cilt 11, sayfa 107 de kayıtlı Bekiroğlu Belkisa'dan doğma 1939 doğumlu Bedih Kılıç'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/205) (S. Sayısı : 233) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

20. — Karamürsel ilçesinin Mahmudiye köyü hane 32, cilt 6 ve sayfa 31 sayısında nüfusa kayıtlı Receboğlu, Hanife'den doğma 18 Mart 1341 doğumlu Hasan Şeker'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/542) (S. Sayısı: 234) [Birinci görüşme tarihi: 27 . 6 . 1963]

21. — Fethiye ilçesi Girdev köyü nüfusunun hane 1, cilt 21/2 ve sayfa 31 sayısında kayıtlı Naimoğlu Döndü'den doğma Mart 1933 doğumlu Süleyman Ağırbaş'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/304) (S. Sayısı : 235) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

× 22. — «Hususi Kredi» ve «Silâhlanma istikrazı» ndan doğan İngiliz alacakları bakiyesinin tesviyesi için Birleşik Kırallıkla Türkiye arasında mektup teatisi suretiyle yapılan 23 Haziran 1962 tarihli Andlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri,

Maliye ve Plân komisyonları raporları (1/348) (S. Sayısı : 237) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

× 23. — Hazinesinin ve İktisadi Devlet Teşebbüslerinin bir kısım borçlarının tahkimi hakkındaki Kanunun 6 ncı maddesinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı ve Plân Komisyonu raporu (1/393) (S. Sayısı : 241) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

24. — Havza ilçesinin, Çakıralan köyü hane 8, cilt 19 ve sayfa 241 sayısında nüfusa kayıtlı Mehmetoğlu Mevlûde'den doğma, 1 . 1 . 1939 doğumlu Bayram Kalpaklı'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu. (3/560) (S. Sayısı : 242) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

25. — Sarıgöl ilçesinin Çöp köyü hane 32, cilt 3 ve sayfa 49 sayısında nüfusa kayıtlı Ahmetoğlu Hatice'den doğma 10 . 1 . 1933 Alaşehir doğumlu Süleyman Bozkurt'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu. (3/569) (S. Sayısı : 243) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

26. — Ankara Kızılcahamam ilçesinin Pazar nahiyesi Ağacaviran köyü hane 19, cilt 3 ve sayfa 31 de nüfusa kayıtlı Hüseyinoğlu Fatma'dan doğma 3 . 4 . 1962 ve tashiha 9 . 8 . 1938 doğumlu Ali Osman Özden'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/581) (S. Sayısı : 244) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

27. — Köyceğiz ilçesinin Beyobası köyü hane No. 60 nüfusunda kayıtlı Osmanoğlu, Nazife'den doğma 1332 doğumlu Ali Karahan'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/582) (S. Sayısı : 245) [Birinci görüşme tarihi : 27 . 6 . 1963]

B - BİRİNCİ GÖRÜŞÜLMEST YAPILACAK İŞLER

× 1. — Gümrük giriş tarife cetvelinin 28.02 pozisyonunun sonundaki ihtar hükmünün değiştirilmesine dair olan Bakanlar Kurulu kararlarının onaylanması hakkında kanun tasarısı ve Gümrük ve Tekel, Maliye ve Plân komisyonları raporları. (1/225) (S. Sayısı : 120) [Dağıtma tarihi : 1 . 4 . 1963]

2. — **Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun** ikinci maddesinin (A) bendinin ikinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı ve Ticaret, Tarım ve Plân komisyonları raporları (1/297) (S. Sayısı : 123) [Dağıtma tarihi : 1 . 4 . 1963]

3. — **İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, Beden Terbiyesi Kanununun 4 ncü ve 13 ncü maddesinin kaldırılmasına dair kanun teklifi ve İçişleri Komisyonu raporu (2/386) (S. Sayısı : 128) [Dağıtma tarihi : 4 . 4 . 1963]**

4. — **Karasuları kanunu tasarısı ve Dışişleri, Millî Savunma ve İçişleri komisyonları raporları (1/206 S. Sayısı : 156) [Dağıtma tarihi : 26 . 4 . 1963]**

× 5. — **Kan gruplarının tâyinine yarıyan reaktiflerin mübadelesi hakkında Avrupa Andlaşması ve ek Protokolün onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarısı ve Sağlık ve Sosyal Yardım ve Dışişleri komisyonları raporları (1/349) (S. Sayısı : 161) [Dağıtma tarihi : 9 . 5 . 1963]**

× 6. — **Özel tıbbi tedavi ve termo - iklimatik kaynaklar, alanında karşılıklı yardımlaşmaya dair Avrupa Andlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Sağlık ve Sosyal Yardım ve Dışişleri komisyonları raporları (1/351) (S. Sayısı : 162) [Dağıtma tarihi : 9 . 5 . 1963]**

× 7. — **1938 - 1939 yıllarında İngiltere ve Fransa hükümetlerinden temin edilen Teslihat kredilerinin mahsup şekli hakkında kanun tasarısı ve Millî Savunma, Dışişleri ve Plân komisyonları raporları. (1/214) (S. Sayısı : 216) [Dağıtma tarihi : 30 . 5 . 1963]**

8. — **Millî Savunma Bakanlığı orta sanat okulları hakkında kanun tasarısı ve Millî Savunma ve Plân komisyonları raporları. (1/263) (S. Sayısı : 219) [Dağıtma tarihi : 30 . 5 . 1963]**

× 9. — **Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının statüsünde yapılan değişikliğin onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarısı ve Dışişleri ve Çalışma komisyonları raporları. (1/304) (S. Sayısı : 222) [Dağıtma tarihi : 30 . 5 . 1963]**

10. — **Karayolları Genel Müdürlüğü kuruluş ve görevleri hakkındaki Kanunun 8 nci maddesinin sonuna bir fıkra eklenmesine dair kanun**

tasarısı ve Bayındırlık ve Plân komisyonları raporları (1/341) (S. Sayısı : 238) [Dağıtma tarihi : 8 . 6 . 1963]

11. — **Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı cetvellerin Bayındırlık Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı ve Bayındırlık ve Plân komisyonları raporları (1/342) (S. Sayısı : 239) [Dağıtma tarihi : 8 . 6 . 1963]**

12. — **2000 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin ikinci fıkrasının kaldırılmasına dair kanun tasarısı ve Adalet, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Plân komisyonları raporları (1/374) (S. Sayısı : 240) [Dağıtma tarihi : 8 . 6 . 1963]**

13. — **İstanbul Milletvekili Cihad Baban ve 5 arkadaşının, Birinci Dünya ve İstiklâl Savaşlarına iştirak eden Feracullahoğlu Ahmet Fahri Özçelik'e vatani hizmet tertibinden maaş tahsisine dair kanun teklifi ve Maliye ve Plân komisyonları raporları (2/285) (S. Sayısı : 248) [Dağıtma tarihi : 12 . 6 . 1963]**

14. — **İzmir Milletvekili Mustafa Uyar ve dört arkadaşının, Türk Ceza Kanununun 455 ve 459 ncü maddelerine birer fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi ve Adalet Komisyonu raporu (2/323) (S. Sayısı : 252) [Dağıtma tarihi : 12 . 6 . 1963]**

15. — **Karacabey İlçesi Sarıbey İslâm köyü hane 8, cilt 32 ve sayfa 187 nüfusuna kayıtlı Ahmetoğlu, Sabriye'den doğma 19 . 10 . 1931 doğumlu Kerim Özkan ile Karacabey ilçesi Yenisarıbey köyü nüfusunun hane 5, cilt 25 ve sayfa 1961 sayısında kayıtlı Şevketoğlu Nazmiye'den doğma 1926 doğumlu Hasan Güney'in ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/568) (S. Sayısı : 253) [Dağıtma tarihi : 12 . 6 . 1963]**

16. — **Gümüşane Milletvekili Nureddin Özdemir ve 10 arkadaşının, 4273 sayılı Subaylar heyetine mahsus terfi Kanununun 5611, 6557 ve 7417 sayılı kanunlarla muaddel 10 ncü maddesine bir fıkra ve bu kanuna bir geçici maddede eklenmesine dair kanun teklifi ve Millî Savunma ve Plân komisyonları raporları (2/115) (S. Sayısı : 254) [Dağıtma tarihi : 12 . 6 . 1963]**

× 17. — **Başbakanlık Basımevi döner sermaye işletmesi kuruluşu hakkında kanun tase-**

rısı ve Maliye ve Plân komisyonları raporları (1/316) (S. Sayısı : 255) [Dağıtma tarihi : 13 . 6 . 1963]

× 18. — Milli Eğitim Bakanlığında Ankara'da yaptırılacak merkez binası için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkında kanun tasarısı ve Milli Eğitim, Bayındırlık ve Plân komisyonları raporları (1/412) (S. Sayısı : 257) [Dağıtma tarihi : 13 . 6 . 1963]

19. — Erzurum Milletvekili Tahsin Telli ve 11 arkadaşının, Cumhuriyet Senatosu Tunceli Üyesi Mehmet Ali Demir ve Aydın Üyesi Fikret Turhangil, Erzurum Milletvekili Gıyasettin Karaca ve İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın, Tescil edilmeyen birleşmeler ile bunlardan doğan çocukların cezasız tescili hakkında kanun teklifleri ve İçişleri, Adalet ve Plân komisyonları raporları (2/219, 2/237, 2/238, 2/263) (S. Sayısı : 259) [Dağıtma tarihi : 15 . 6 . 1963]

20. — Kulp ilçesinin Hacıhan köyü hane 34, cilt 7 ve sayfa 98 sayısında nüfusa kayıtlı Saitoğlu, Sultan'dan doğma 1928 doğumlu Recep Oruç'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/593) (S. Sayısı : 263) [Dağıtma tarihi : 18 . 6 . 1963]

21. — İlköğretim ve Eğitim Kanununun 56 nci maddesinin (a) bendinin son paragrafının kaldırılması hakkında kanun tasarısı ve Adalet ve Milli Eğitim komisyonları raporları (1/456) (S. Sayısı : 264) [Dağıtma tarihi : 18 . 6 . 1963]

22. — Polis Vazife ve Salâhiyet Kanununun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı ve İçişleri Komisyonu raporu. (1/458) (S. Sayısı : 265) [Dağıtma tarihi : 19 . 6 . 1963]

× 23. — Takip ve tahsiline mahal ve imkân görülemeyen bir kısım Hazine alacaklarının silinmesi hakkında kanun tasarısı ve Plân Komisyonu raporu (1/433) (S. Sayısı : 266) [Dağıtma tarihi : 20 . 6 . 1963]

24. — Türk vatandaşlığı kanunu tasarısı ile Mardin Milletvekili Esat Kemal Aybar'ın, 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa ek kanun teklifi ve Mardin Milletvekili Mehmet Ali Arıkan'ın, Vatandaşlık Kanununun 10 ncu maddesine iki fıkra eklenmesine dair kanun teklifi ve İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, Türk Vatandaşlığı Kanununun 10 ncu maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Geçici Ko-

misyon raporu (1/202, 2/18, 2/264, 2/339) (S. Sayısı : 267) [Dağıtma tarihi : 20 . 6 . 1963]

25. — Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun 34 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı ve Adalet ve Tarım komisyonları raporları (1/463) (S. Sayısı : 268) [Dağıtma tarihi : 20 . 6 . 1963]

26. — Islahî Hayvanat Kanununun 5883 sayılı Kanunla değişik 35 nci maddesine bazı hükümler eklenmesine dair 7454 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin son fıkrasının kaldırılması hakkında kanun tasarısı ve Adalet ve Tarım komisyonları raporları (1/435) (S. Sayısı : 269) [Dağıtma tarihi : 20 . 6 . 1963]

27. — Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Milli Savunma Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı ve Milli Savunma ve Plân komisyonları raporları (1/311) (S. Sayısı : 273) [Dağıtma tarihi : 25 . 6 . 1963]

28. — 237 sayılı Taşıt Kanununa bağlı (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı ve Plân Komisyonu raporu (1/467) (S. Sayısı : 278) [Dağıtma tarihi : 25 . 6 . 1963]

29. — Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları kanunu tasarısı ve Maliye ve Ticaret komisyonları raporları (1/320) (S. Sayısı : 271) [Dağıtma tarihi : 26 . 6 . 1963]

30. — Millî Eğitim Bakanlığı Meslekî ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı Meslekî ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu kanunu tasarısı ve Milli Eğitim ve Plân komisyonları raporları (1/262) (S. Sayısı : 274) [Dağıtma tarihi : 26 . 6 . 1963]

31. — Anayasa Mahkemesinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkındaki Kanuna ilişik (1) sayılı cetvele bir kadro eklenmesine dair kanun tasarısı ve Adalet ve Plân komisyonları raporları (1/446) (S. Sayısı : 275) [Dağıtma tarihi : 26 . 6 . 1963]

32. — İstanbul Milletvekili Zeki Zeren'in, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanununun 28 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi ve Anayasa ve Adalet komisyonları mütalâaları ile Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu raporu (2/497) (S. Sayısı : 276) [Dağıtma tarihi : 26 . 6 . 1963]

33. — Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Bayındırlık Bakanlığı kısmına bâzi kadrolar eklenmesi hakkında kanun tasarısı ve Bayındırlık ve Plân komisyonları raporları (1/430) (S. Sayısı: 277) [Dağıtma tarihi: 26.6.1963]

34. — Ticaret Bakanlığı teşkilât ve vazifeleri-ne dair kanuna bir madde eklenmesi hakkında kanun tasarısı ve Ticaret Komisyonu raporu (1/371) (S. Sayısı: 281) [Dağıtma tarihi: 27.6.1963]

× 35. — Harclar kanunu tasarısı ile Balikesir Milletvekili Ahmet Aydın Bolak ve iki arkadaşının, 5887 sayılı Harclar Kanununun 125 nci maddesini değiştiren 6765 sayılı Kanuna bir fıkra eklenmesine dair ve Artvin Milletvekili Saffet Eminagaoglu'nun, 5887 sayılı Harclar Kanununun 1 nci maddesini değiştiren 6765 sayılı Kanunun değiştirilmesine dair kanun teklifleri ve Geçici Komisyon raporu (1/395, 2/305, 2/321) (S. Sayısı: 282) [Dağıtma tarihi: 29.6.1963]

36. — Ordu Milletvekili Ferda Güley'in, 1111 sayılı Askerlik Kanununun 2850, 3920, 4092, 5010, 6867 ve 303 sayılı kanunlarla değişik 35 nci maddesine bir (g) fıkrası eklenmesine dair kanun teklifi ve Aydın Milletvekili Hilmi Aydıncı'nın, 1111 sayılı Askerlik Kanununun 35 nci maddesinin sonuna bir bent ve bir geçici madde eklenmesine dair kanun teklifi ve Millî Savunma Komisyonu raporu (2/484, 2/472) (S. Sayısı: 287) [Dağıtma tarihi: 29.6.1963]

× 37. — Damga vergisi kanunu tasarısı ve Geçici Komisyon raporu (1/394) (S. Sayısı: 288) [Dağıtma tarihi: 29.6.1963]

38. — Cumhuriyet Senatosu Urfa Üyesi Vasfi Gerger'in, kesin idari kararlar hakkında Sayıştay'a baş vurulacağına dair kanun teklifi ve İçişleri ve Maliye komisyonları raporları (2/33) (S. Sayısı: 294) [Dağıtma tarihi: 2.7.1963]

39. — Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 6122 ve 6422 sayılı kanunlarla değiştirilen 39 ncu maddesinin (b) fıkrasının son bendinin kaldırılması hakkında kanun tasarısı ve İstanbul Milletvekili İhhami Sancar ve iki arkadaşının, 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin 6122 ve 6422 sayılı kanunlarla değiştirilen ve eklenen (B) fıkrasının kaldırılmasına dair kanun teklifi ve Ma-

kiye ve Plân komisyonları raporları (1/268, 2/10) (S. Sayısı: 292) [Dağıtma tarihi: 1.7.1963]

40. — Baraj inşaatı dolayısıyla sular altında kalacak kasaba, köy ve arazi hakkındaki Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair kanun tasarısı ve Bayındırlık, İçişleri, Adalet, Maliye ve Plân komisyonları raporları (1/402) (S. Sayısı: 293) [Dağıtma tarihi: 1.7.1963]

41. — Uzman Jandarma kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu (1/479) (S. Sayısı: 296) [Dağıtma tarihi: 2.7.1963]

× 42. — La Haye'de 14 Mayıs 1954 tarihinde imzalanan «Silahlı bir çatışma halinde kültür mallarının korunmasına dair sözleşme» ile bu sözleşmenin tatbikatına ait tüzük, protokol ve kararlara katılmamızın uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri, Millî Savunma ve Millî Eğitim komisyonları raporları (1/306) (S. Sayısı: 289) [Dağıtma tarihi: 3.7.1963]

× 43. — Muvazenei Umumiyye dâhil bâzi dairelerin yapı işleri için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girilmesi hakkındaki kanunun 1 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun tasarısı ve Tarım, Bayındırlık, Maliye, ve Plân komisyonları raporları (1/376) (S. Sayısı: 297) [Dağıtma tarihi: 3.7.1963]

× 44. — 7026 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı ve Millî Eğitim, Bayındırlık ve Plân komisyonları raporları (1/370) (S. Sayısı: 298) [Dağıtma tarihi: 3.7.1963]

45. — Kaçakçılığın men ve takibine dair 1918 sayılı Kanunun 6829 sayılı Kanunla değişik 53 ncu maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun tasarısı ile Mardin Milletvekili Talât Oğuz ve Ağrı Milletvekili Kerem Özcan'ın, Kaçakçılığın men ve takibine dair olan 1918 sayılı Kanunun 6829 sayılı Kanunla değişik 53 ncu maddesinin tadiline dair kanun teklifi ve İçişleri ve Adalet komisyonları raporları (1/295, 2/169) (S. Sayısı: 23 e 1 nci ek) [Dağıtma tarihi: 4.7.1963]

46. — İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in, Hâkimler Kanununun Anayasaya aykırı hükümler taşıyan 122 ve 123 ncu maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Adalet Ko-

misyonu raporu (2/439) (S. Sayısı : 299) [Dağıtma tarihi : 4 . 7 . 1963]

47. — Tekirdağ Milletvekili Hayri Mumcuoğlu'nun 4 . 4 . 1929 tarih ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 4 . 6 . 1936 tarih ve 3006 sayılı Kanunla değişen 305 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve Adalet Komisyonu raporu (2/416) (S. Sayısı : 301) [Dağıtma tarihi : 4 . 7 . 1963]

48. — Tekirdağ Milletvekili Hayri Mumcuoğlu'nun, 18 . 6 . 1927 tarih ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 21 . 12 . 1949 tarih ve 5464 sayılı Kanunla değişen 8 ve 427 nci maddeleriyle 438 nci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve

Adalet Komisyonu raporu (2/417) (S. Sayısı : 300) [Dağıtma tarihi : 5 . 7 . 1963]

× 49. — Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga ve 106 arkadaşının, Bölge tiyatroları kanun teklifi ve Geçici Komisyon raporu (2/437) (S. Sayısı : 305) [Dağıtma tarihi : 6 . 7 . 1963]

50. — Nevşehir Milletvekili Ali Baran Numanoğlu ve 13 arkadaşının, Türkiye Halk Bankası ve Halk sandıkları hakkındaki 2284 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair olan 5652 ve 6854 sayılı kanunlara ek kanun teklifi ve Ticaret, İçişleri, Maliye ve Plân komisyonları raporları (2/245) (S. Sayısı : 331) [Dağıtma tarihi : 8 . 7 . 1963]